

**Nuorten tulevaisuuskuvia siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen as-
teen opintoihin**

Jenni Pitkänen

Pro gradu – tutkielma

Syksy 2012

Sosiaalityö

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Nuorten tulevaisuuskuvia siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen opintoihin

Tekijä: Jenni Pitkänen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu – työ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 72 +liitteitä 1 kpl

Vuosi: 2012

Tiivistelmä:

Tämä Pro gradu-tutkielma tarkasteli nuorten näkemyksiä tulevaisuudestaan siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen opintoihin. Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimi postmodernista tehty kuvaus, joiden näkymistä nuorten odotuksissa tulevaisuudesta tarkasteltiin tässä tutkielmassa.

Tutkielma oli laadullinen ja aineisto sisälsi 42 peruskoulun 9.-luokkalaisten kirjoitelmia tulevaisuudestaan eli tulevaisuuskuvaa. Kirjoitelmat kerättiin Lapin alueen kahdelta yläkoululta. Kirjoitelmissa sovellettiin tulevaisuuden muistelu-menetelmää, jonka avulla oli mahdollista saada tietoa nykyhetken ajatuksista tulevaisuusajattelun avulla. Tutkielman lähestymistapa oli narratiivinen. Aineisto analysoitiin teoriaohjautuvalla sisällön analyysi-menetelmällä.

Tutkielmassa tarkasteltiin nuorten käsityksiä tulevaisuudestaan suhteessa postmodernin toimintaympäristön luonnehdintoihin. Aineistosta löydettyjä, tulevaisuuskuville yhteisiä sisältöjä, yhdistettiin postmodernin teorian käsitteisiin. Tutkielmassa esitettiin nuorten tulevaisuuskuvien suhdetta omiin mahdollisuuksiin, yhteisöjen jäsenyyteen, yksilökeskeisyyteen, opiskeluun ja työhön, paikkaan ja tilaan, aikaan sekä arvoihin.

Tutkielman tulokset kertovat, että nuorten tulevaisuuskuvat ovat perinteisiä ja toiveikkaita. Arvomaailmaltaan tulevaisuuskuvat ovat melko perinteisiä eikä niistä välity postmodernin ajan pirstoutunut arvomaailma. Nuoret kokevat perheen ja ystävät tärkeiksi yhteisöiksi, joihin haluavat kuulua. Nuoret haluavat itse tehdä omaa elämää koskevat valinnat ja kokevatkin vanhempien ohjeet määräälevinä ja rajoittavina. Nuorten suhtautuminen opiskelupaikan valintaan on kahtiajakautunutta. Osa nuorista kuvaa tulevaisuuskuvassaan varmasti opiskelupaikkaansa. Osa kuitenkin tuo esiin, että ei vielä tiedä missä opiskelee. Moni nuorista näkee itsensä tekemässä töitä opintojen ohella, mutta työelämään ei olla kiinnittymässä suoraan peruskoulusta. Opiskelujen ja työn yhdistäminen vähentää vapaa-aikaa. Nuoret näkevätkin itsensä tulevaisuuskuvissaan kiireisiksi, joille vapaa-ajan vähyys on ongelma. Kansainvälisyys on nuorille tulevaisuuskuvissa tärkeää ja moni haaveileekin lähtevänsä ulkomaille lomamatkoille, vaihto-opintoihin tai asumaan.

Avainsanat: nuoret, postmodernismi, siirtymävaihe, tulevaisuuskuva

Muita tietoja: -

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

(vain Lappia koskevat)

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Nuoruus yhteiskunnallisena kehitysvaiheena ja sen postmoderni käsitys.....	3
2.1 Nuoruus elämänvaiheena.....	3
2.2 Postmoderni nuoruus	5
3 Nuorten tulevaisuuskuvista ja siirtymävaiheesta.....	12
3.1 Postmoderni tulevaisuuskuva	12
3.2 Siirtymävaihe postmodernissa yhteiskunnassa.....	15
4 Tutkielman metodologiset ratkaisut	19
4.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimusongelmat	19
4.2 Laadullisuus ja narratiivisuus tutkielman lähestymistapana	20
4.3 Kirjoitelmista ja niiden keräämisestä	23
4.4 Sisällön analyysi	27
4.5 Tutkimuksen eettisyys	29
5 Siirtymävaiheessa elävien nuorten tulevaisuuskuvien suhde ...	32
5.1 ...omiin mahdollisuuksiin	32
5.2 ...yhteisön jäsenyyteen.....	36
5.3 ...yksilökeskeisyyteen	44
5.4...työhön ja koulutukseen.....	47
5.5...paikkaa ja tilaan	50
5.6...suhde aikaan	53
5.7...arvoihin.....	56
6 Pohdinta.....	59
Lähteet	64
Liite.....	73

1 Johdanto

Postmodernia yhteiskuntaa luonnehditaan muuan muassa sanoilla epävarmuus, pirstaleisuus, individualismi ja valintojen tekeminen (ks. esim. Bauman 1996, 191–193). Edellä kuvatut käsitteet tekevät yläkouluun päättävän nuoren elämästä yhteiskunnan jäsenenä haastavaa. Turvallista ja varmaa väylää tulevaisuuteen ei ole, vaan nuoren on jo varhain tehtävä itsenäisiä ja vastuuta vaativia valintoja elämänsä suhteen. Kun yhteiskunnan muutoksiin yhdistetään ikävaiheeseen kuuluvat kasvun ja kehityksen tapahtumat kuten murrosikä ja sen tuomat erityispiirteet, on ymmärrettävää, että nuoren voi olla vaikea tehdä vastuuta vaativia päätöksiä tulevaisuutensa kannalta.

Kun yläkoulu lähenee loppuaan, nuori joutuu tekemään isoja ratkaisuja tulevaisuutensa suhteen. Valinnan varaa riittää, mutta nuori voi myös havaita olevansa odotusten ja vaatimusten ristitulesa. Nuoren omien mieltymysten lisäksi tämän valintoihin vaikuttavat vahvasti ympäristö ja yhteiskunnan odotukset, joita nuoriin kohdistetaan. Näyttää siltä, että vaikka yhteiskunnassa on tapahtunut muutoksia lähes joka osa-alueella, nuorilta odotetaan yhteiskunnallisten keskusteluiden perusteella hyvin perinteisiä ratkaisuja. Tiedossa on ikään kuin miten elämän pitäisi mennä. Nuorilta odotetaan lineaarisesti etenevää elämää, vaikka samaan aikaan muuttunut yhteiskunta ei enää tarjoa siihen samanlaisia puitteita tai takuita lopputuloksesta. Yksi tutkinto ei esimerkiksi takaa enää varmuudella työpaikkaa. Tulevaisuus ei olekaan varmuudella ennustettavissa eikä postmodernismin tulkintojen mukaan uskota tulevaisuuteen vaan elämä nähdään tässä ja nyt. Tämän myötä postmoderniksi kuvatussa yhteiskunnassa tulevaisuuskuvat voivat sirpaloitua, kun aikaisemmin varmoina pidetyt kehityskulut eivät enää kerrokaan tulevaisuudesta (Karjalainen & Blomgren 2004, 4).

Keskityn tässä tutkielmassa peruskoulua päättäviin 9-luokkalaisiin nuoriin, jotka elävät parhaillaan siirtymävaihetta. Selvitän nuorten käsityksiä tulevaisuudestaan peruskoulun päättyessä tulevaisuuskuviin avulla. Olen kiinnostunut siitä miten nuori näkee tulevaisuutensa postmodernin yhteiskunnan mahdollisen epävarmuuden ja ympäristön perinteisten vaatimusten keskellä. Lisäksi haluan tarkastella sitä, miten postmodernista yhteiskunnasta tehdyt kuvaukset näkyvät nuorten odotuksissa tulevaisuudesta. Kiinnostukseni aiheeseen syntyi kun olin tutkimusapulaisena Nuorten hyvinvoinnin ankkurit hankkeessa.

Nuoret ovat olleet sosiaalityön saralla osin unohduksissa ja näin nuoriin kohdistuneet ongelmat ovat päässeet jo pitkälle ennen kuin niihin on osattu tarttua (Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 – toimenpideohjelma, 50). Haluan tällä tutkielmalla tuoda esiin nuorten omaa ääntä ja saada kosketuspintaa nuorten elämään siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen opintoihin. Tämän tutkielman lähtökohtana on kuulla nuoria itseään heidän elämäänsä liittyvistä teemoista, heidän haastavassa elämävaiheessaan.

Aloitan tutkielmani tarkastelemalla nuoruutta elämävaiheena yhteiskunnallisessa kontekstissa luvussa kaksi. Käsittelen nuoruutta postmodernin toimintaympäristön kuvauksista käsin. Seuraavaksi siirryn lähemmäs tutkimukseni keskeisiä käsitteitä siirtymävaihetta ja tulevaisuuskuvia. Selvitän luvussa kolme, mitä tulevaisuuskuvat ovat ja miten niiden käsitetään rakentuvan sekä mikä niiden merkitys on. Lisäksi määrittelen siirtymävaihekäsitettä ja sen ilmentymistä postmodernissa yhteiskunnassa. Luvussa neljä alkaa tutkielmani metodologinen osuus, jossa kuvailen tutkimuksellisia ratkaisujani sekä käyttämiäni menetelmiä ja selvitän miten olen soveltanut valitsemiäni menetelmiä juuri tähän tutkielmaan. Luku viisi käsittelee tuloksiani, jotka aineistoni pohjalta olen tehnyt. Esitän vastaukseni molempiin tutkimuskysymyksiini samassa luvussa. Samalla yhdistän tulokseni aiempaan tutkimustietoon. Tutkielmani päättyy pohdintaan, jossa teen yhteenvetoa ja johtopäätöksiä tutkielmani tuloksista sekä esitän jatkotutkimusaiheita.

2 Nuoruus yhteiskunnallisena kehitysvaiheena ja sen postmoderni käsitys

2.1 Nuoruus elämänvaiheena

Nuoruus on välietappi matkalla lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruuden rajaamista pidetään haastavana, sillä se nähdään monimuotoisena ajanjaksona lapsuuden ja aikuisuuden välimaastossa (Raitanen 2001, 187). Lisäksi nuoruuden määrittely elämänvaihenäkökulmasta on vaikeaa, sillä nuoruuteen liittyvät voimakkaasti yhteiskunnallinen paikka ja sen odotukset, yksilölliset kehitysvaiheet sekä erilaiset elämäntilanteet. Kaikkia nuoria koskevia yleistyksiä ja yhtymäkohtia on moniulotteisuuden vuoksi vaikea tehdä. (Wyn & White 1997, 1; Sutinen 2010, 36.) Yleensä kuitenkin kaikki nuoret käyvät samoja fyysisiä, psyykkisiä - ja mentaalaisia kehitysvaiheita - ja tehtäviä läpi siirtyessään kohti aikuisuutta, vaikka tahti onkin yksilöllinen (Wyn & White 1997, 52).

Keskustelu nuoruudesta on kahtiajakautunutta. Toisaalta nuoruutta ihannoidaan ja osan siitä toivottaisiin jatkuvan läpi elämän (Kylmäkoski 2006, 6). Toisaalta keskustelu nuoruudesta on ongelmapainotteista (Raivio 1997, 27; Pohjola 2001, 190). Keskustelussa vilahtelee termejä ongelmanuorista, nuorisorikollisuudesta ja koulupudokkaista. Lisäksi puberteettiin kuuluvat kuohunnat ja negatiivisten asioiden kokeileminen nähdään usein uhkana. Keskustelua nuoruudesta on 2000-luvulla leimannut jatkuva ja voimakas huoli (Harrikari 2008, 8, 22). Nuoruus voitaisiin nähdä myös myönteisenä kasvun ja kehityksen aikana, sillä nuoruus on täynnä mahdollisuuksia, kasvua ja kehitystä. Parhaimmillaan nuoruus voi olla hedelmällistä etsimisen aikaa, jonka jälkeen saavutetaan pohja kypsälle aikuisuudelle.

Nuoruus on aikasidonnainen ilmiö (Nivala & Saastamoinen 2007, 12). Nuoruuden lukemisesta omaksi elämänvaiheeksensa maailmanlaajuisesti katsottuna on todisteita jo hieman ennen 1800-lukua. Silti aikojen kuluessa nuoruus on ilmentynyt eri tavoin ja esimerkiksi elinkeinoelämällä ja asuinpaikalla sekä sukupuolella on ollut suuria vaikutuksia nuoruuden ilmentymiseen. Nykyisen kaltainen nuoruus on saanut alkunsa teollistumisen seurauksista. Teollistuneissa maissa koulutusajan pidentyminen myötävaikuttanut nuoruuden ja nuorison kehittymiseen omana yhteiskunnallisena ryhmänä. (Puuronen 2006, 24–51.) Eri maissa ja eri kulttuureissa nuoriin suhtaudutaan eri tavoin, joten nuoruus on myös vahvasti kulttuurisidonnainen elämänvaihe (Nivala & Saastamoinen 2007, 12).

Nuoruutta ilmiönä voidaan tarkastella myös kontekstisidonnaisesti (Nivala ja Saastamoinen 2007, 12). Nimenomaan yhteiskuntatieteissä selkeitä ikärajoja ei yleensä suositeta, vaan nuoruus määritellään kontekstin mukaan. Yhteiskuntatieteissä nuoruus käsitellään kulttuurisesti ja historiallisesti määrittyvänä sosiaalisena prosessina, jossa aikuiseksi kasvamisen tavat ja kokemukset rakentuvat sosiaalisesti. Nuoruuteen liitetään yleisesti erilaisia murrosiän ruumiillisia ja hormonaalisia muutoksia, mutta myös niiden käsitteellistämisen voidaan ajatella rakentuneen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 166.)

Nuoruus on elämänvaiheena eri tavoin valtiollisesti ja lainsäädännöllisesti säädelty. Nuoruutta voidaan esitellä yhteiskunnallisten virstanpylväiden kautta. Näitä virstanpylväitä voivat olla esimerkiksi rippikoulu, mopokortti ja ajokortin saaminen. (Aapola 1999, 248–250.) Yhteiskunnan tasolta säätelyä nuorten elämään tuo voimakkaasti koulujärjestelmä, joka ohjaa vahvasti nuorten elämäntulkua. Nuoruuteen kuuluu oppivelvollisuuden loppuunsaattaminen ja sen jälkeen yleisesti ajatellaan nuoren jatkavan koulutuspolkua tai siirtyvän työelämään. Tyypillisestä elämäntulkusta poikkeaminen saa yhteiskunnan puuttumaan yksilön elämään. Tällaisia esimerkkejä ovat esimerkiksi juuri koulutusjärjestelmästä poikkeaminen kuten koulun keskeyttäminen tai nuorisotyöttömyys. (Puuronen 2006, 165.)

Koulujärjestelmä onkin keskeinen nuoruutta säätelevä instituutio. Koulutuksen tavoitteena on tehdä yksilöstä työmarkkinakelpoinen. (Rinne 2001, 118; Puuronen 2006, 165–166.) Koulutukseen ja ammatinvalintaan liittyvät tavoitteet voidaan nähdä nuoruusiän tärkeimpinä kehitystehtävinä, sillä ne määrittävät paljon yksilön koko loppuelämä (Koivusilta & Rimpelä 2000, 158). Koulutus määrittää myös nyky-yhteiskunnassa nuoruuden pituutta, sillä usein juuri kouluttautuminen kestää entistä pitempään ja nuoren siirtyminen aikuismaisempaan elämään kestää juuri koulutuksen vuoksi. (Puuronen 2006, 49–50.)

Nuoruudesta voidaan erotella eri ikävaiheita. Ikäraajat ovat vaihtelevia, mutta yleensä nuoruusiällä tarkoitetaan ikävuosina 12–22 tai jopa 25 ikävuoteen saakka tapahtuvaa fyysistä ja psyykkistä kypsymistä sekä osittaista psyyken uudelleen rakentumista. Nuoruusikä voidaan vielä määritellä ikävuosien mukaan varhaisnuoruuteen (11–14-vuotta), keskinuoruuteen (15–18-vuotta) ja myöhäisnuoruuteen/varhaisaikuisuuteen (19–25-vuotta). Tässä tutkielmassa käsitän nuoruuden 12–22 ikävuoden väliin ajoittuvana ajanjaksona. (Nurmi 1995, 256.) Tämän tutkielman painopiste on kuitenkin siirtymävaihe

peruskoulusta toisen asteen opintoihin eli nuoruuden tarkastelu keskittyy 15–18 ikävuo-
den väliin.

Tutkielmani nuorten ikävaiheessa kehitystä tapahtuu fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaali-
sesti. Fyysisestä kehityksestä merkinä ovat usein murrosiän tuomat ulkoiset muutokset
kuten pituuskasvu ja muut kehon muutokset kohti aikuisen naisen tai miehen kehoa.
(Aalberg & Siimes 2007, 15–17.) Psyykkisesti nuoruudessa ratkotaan kehitystehtäviä
erityisesti itsenäistymisen ja identiteetin rakentumisen näkökulmasta. Eri instituutiot
pyrkivät tukemaan nuoren aikuistumista eri tavoin. (Wyn & White 1997, 53, 64.) Hor-
monitoiminnan muutoksiin sopeutuminen ja kuohunnassa tapahtuva arvojen ja asentei-
den vaihtelut ovat osa psyykkistä kasvua. Myös tunteiden vaihtelut ovat nuoruudessa
tavallisia ja voivat herättää ihmetystä sekä nuoressa itsessään että ympäristössä. Sosiaa-
lisen kehityksen kannalta tärkeitä ihmissuhteita nuoruudessa ovat kaverit ja seurustelu-
kokeilut. Aikuisen ihmisen tukea haetaan yleensä muista läheisestä aikuisista kuin van-
hemmista, sillä nuori pitää vanhempiaan usein kasvuaan rajoittavina ja itsekkäinä. (Aal-
berg & Siimes 2007, 69.) Nuori rakentaa omaa identiteettiään juuri sosiaalisessa vuoro-
vaikutuksessa ja muodostaa käsitystään itsestä kaiken edellä kuvatun kehityksen kautta.
Nuoruuden aikana etsitään aikuisuuden rooleja ja nuoruuden päämääränä on aikuisuu-
den saavuttaminen. (Nurmi 1995, 256–257.)

2.2 Postmoderni nuoruus

Käytän tässä tutkimuksessa modernin jälkeisestä ajasta nimeä postmoderni. Postmoder-
nismista tehdyt kuvaukset toimivat tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä. Postmo-
dernismi on kiistelty yhteiskunnallinen teoria, joka kyseenalaistaa modernin ajan yh-
teiskunnan arvomaailmaa ja toimintatapoja. (Bauman 1996, 191–192; Parton & Mar-
shall 1998, 242.) Yhteiskunnallinen muutosteoria on tyypillinen tapa lähestyä nuoruutta.
Tällöin nuoruuden nähdään kokevan muutoksia yhteiskunnallisten muutosten mukana.
(Sutinen 2010, 36.)

Postmodernista yhteiskunnasta on tehty erilaisia kuvauksia ja tulkintoja, joiden valossa
määrittelen nyky-yhteiskunnan piirteitä. Postmoderni toimintaympäristön tulkinta toimii
apuvälineenäni hahmottaessani nuorten tulevaisuuskuvia peruskoulusta toisen asteen
opintoihin siirryttäessä. Kun nuoruutta tarkastellaan postmodernismin näkökulmasta, on
syytä muistaa, että yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat jokaiseen nuoreen eri tavoin.

Tarkoitukseni ei siis ole tehdä nuorisosta yhtä massaa, jotka kaikki kokisivat nuoruutensa kaavamaisesti samanlaisena. Tavoitteenani on kuvata niitä yhteiskunnan piirteitä, jotka auttavat ymmärtämään postmodernin ajan nuoruutta. (ks. Lähteenmaa 2000, 50.) Lisäksi postmodernia teoriaa hyödynnettäessä on muistettava, että teoria antaa suuntaa kuvaukselleni yhteiskunnasta, mutta täysin kaavamaisena tätä kiisteltyä teoriaa en hyödynnä tutkielmassani. Zygmunt Bauman (1996, 21) toteaaakin, ”Postmoderni merkitsee eri asioita eri ihmisille.”

Postmodernille yhteiskunnalle luonnehditut piirteet voivat tuottaa nuorille monenlaisia haasteita elämään (ks. Kinnunen 1998, 9). Postmodernismi käsitetään sosiaalisesti tilaksi, jolla on omat ominaispiirteensä. Nyky-yhteiskunnan sanotaan olevan epävarmuudella ja epäjatkuvuudella leimattu. Sosiaalinen tilanne, jota postmodernismi pyrkii mallintamaan, on epätasapainoinen. Elämä voi näyttäytyä pirstaleisena ja kaaottisena. Myös moraalissa ja moraalikäsitteissä on nähtävissä muutoksia. Postmodernissa maailmassa yleispätevän arvomaailman nähdään hajonneen ja sen myötä eettisen keskustelun tarve on voimakas. (Bauman 1996, 191-193, 287.)

Nyky-yhteiskuntaa uskotaan leimaavan lyhytjänteisyys ja ennalta-arvaamattomuus. Postmodernissa maailmankäsityksessä hyväksytään se, että elämän suunnitelmallisuus on hataraa ja elämä on enemmänkin tässä ja nyt kuin tulevaisuuteen kohdistuvissa varmoissa suunnitelmissa. Postmodernissa elämissaailmassa kellutaan ja sen myötä on hyväksyttyä ”silleenjättäminen”. Monimutkaisuus ja väliaikaisuus luonnehtivat postmodernia elämäntyyliä. Nuorten elämässä postmodernismin hajanaisuus voi näkyä muun muassa irrallisuutena. (Koskiahho 1993, 275.) Nuorten voi olla vaikea suunnitella tulevaisuutta, kun elämä on täynnä perinteisiä odotuksia ihmisen elämänkulusta, mutta yhteiskunnan järjestelmät eivät enää mahdollistakaan yhtä perinteistä elämäntyyliä.

Postmodernista maailmasta tehtyjen kuvausten mukaan nähdään, että mikään ei ole yhteiskunnassa varmaa, joten yksilöllä on edessään valintojen maailma. Postmodernismin myötä jokainen yksilö voi periaatteessa rakentaa elämänsä sellaiseksi kuin itse haluaa. Vaikka maailma on täynnä mahdollisuuksia mistä valita, elämä ei kuitenkaan ole tasa-arvoista. Eri lähtökohdista tulevat ihmiset kohtaavat erilaiset valinnan mahdollisuudet. Valitseminen ei myöskään aina ole pelkästään myönteistä, vaikka kaikki vaihtoehdot olisivatkin avoinna, sillä ohjeita ja tukea valinnoille muilta on vaikea löytää. (Giddens 1995, 106-109.) Jos nuori ei osaa tehdä valintoja tai toimia tuottavalla tavalla ja itseään toteuttaen, voi hän ajautua vaikeaan sosiaaliseen ja henkiseen ahdinkoon (Hämäläinen

2006, 34). Tällöin lisääntynyt vapaus kääntyykin voimattomuuden tunteeksi (Giddens 1995, 108).

Zygmunt Bauman (1996, 287, 293) lisää valintoihin moraalisen painolastin. Yksilö joutuu tekemään omat valintansa suurten kysymysten joukosta, joille ei ole olemassa enää selkeää moraalista koodistoa. Nuoret joutuvatkin usein liian yksin vastuuseen elämästään (Aittola 2007, 340). Tällöin vastuu ei ole pelkästään vapauttava vaan myös suuri riski (Bauman 1996, 287, 293). Nuorille oman elämänsä herruus ja itsenäisten valintojen tekeminen ovat usein kuitenkin tärkeitä. Nuoruuteen kuuluu voimakkaasti itsenäistyminen ja nuoret haluavatkin usein ottaa elämänsä vahvasti omiin käsiin. (Smith 2008, 101-102.) Runsaat valinnan mahdollisuudet vaikuttavat kuitenkin väistämättä nuorena rakennettavaan identiteettiin (ks. Bauman 1996, 200-201; Aalberg 2007, 72). Yksilö joutuu rakentamaan identiteettiään postmodernilla aikakaudella vailla varmuutta. Näin identiteetin rakentaminen on täynnä epävarmuutta ja erehdyksiä. Tämä voi näyttäytyä juurettomuutena. (Bauman 1996, 200-201.) Nuorten voi olla vaikea löytää elämässään kiinnittymiskohtia, kun epävarmuus heijastuu elämään. Tällöin tasapainoisen elämän rakentaminen voi olla nuorelle vaikeaa. (Filander 2007, 96; Kylmäkoski & Fedotoff 2007, 389.)

Valintojen tekemiseen liittyy vahvasti yksilö ja yksilökeskeisyys. Postmodernismin luonnehdintojen myötä yksilökeskeisyyden eli individualismin nähdään voimistuneen. Yksilökeskeisyys postmodernissa maailmassa tarkoittaa sitä, että yksilöt pakotetaan suunnittelemaan itse oman elämänsä kulun aiemmin yhteiskunnan antamien varmuuksien sijaan. Varmuuksilla tarkoitetaan muun muassa aiemmin voimakkaina olleita moraalikäsityksiä parisuhteista ja perhe-elämästä sekä varmuuksia koulutus- ja työmarkkinoilla. Ulrich Beck (1995, 29-31) näkee yksilöllistymisen kielteisenä ja kirjoittaa, että yksilöllisyydessä ei ole enää kysymys vapaudesta valita vaan pakosta. Kilpailu koulutuspaikoista, harrastuksista ja työstä sekä vapaa liikkuvuus ruokkivat valintojen pakkoa. Perinteisten yhteisöjen merkitys kuihtuu yksilöllistymisen rinnalla. (mt., 29-31.)

Toisaalta yksilöllisyydestä on tullut myös ihannoinnin kohde. On haluttua erottua muista ihmisistä omilla persoonallisilla ominaisuuksilla ja persoonallisuutta hyödynnetään pärjätäkseen elämän eri osa-alueilla kuten työelämässä ja koulutuksessa. (ks. Hautamäki 1996, 36-37.) Postmodernissa yhteiskunnassa näyttääkin vallitsevan ”jokainen on oman onnensa seppä” -eetos. Yksilöllinen onnentavoittelu on sallittua. (Lähteenmaa 2000, 54.) Tämä taas tuottaa ristiriitoja suhteessa siihen, että esimerkiksi seurustelua ja pa-

risuhteita muodostetaan entistä nuoremmalla iällä. Postmodernin yhteiskunnan mukaisessa elämässä voi olla vaikea elää tasapainoisissa lähisuhteissa, kun yhteisen edun sijaan, yksilön edut saattavat merkitä enemmän.

Individualismia ja valintojen maailmaa kuvaa hyvin nuorten elämässä koulutus ja työelämä. Postmodernissa nuoruudessa koulutuksen ja työelämän suhde on muuttunut. Nuoruus näyttää pidentyneen postmodernismin myötä, sillä postmodernissa yhteiskunnassa pitkät koulutusurat ovat tavallisia ja työelämään siirtymistä lykätään. On epätavallista, että koulutusputkesta siirrytään suoraan työelämään. Sen sijaan tyypillistä on, että nuoruudessa opiskellaan vielä pitkälle yli 20-vuotiaana. (Helve 2002, 230–231.)

Nuoruuden yksi tärkeimmistä tehtävistä on pohtia tulevaan ammattiin liittyviä kysymyksiä. Yksi tutkinto ei useinkaan riitä vaan on yleistä, että nuoret opiskelevat useita eri aloja. Yksi tutkinto ei anna nyky-yhteiskunnassa turvaa, jolla työelämässä voisi selvitä eläkeikään asti. (Sennett 2007, 21–31.) Ammatinvalintaan ja opiskeluun liittyviä vaihtoehtoja on runsaasti. Päätöksen teon vaikeus ja päätöksistä vastuun kantamisen pelko voi olla yhtenä syynä siihen, että lukiokoulutus on edelleen suosittua. Lukiokoulutus yleissivistävänä pohjakoulutuksena antaa lisää aikaa miettiä omia tavoitteita ja tulevaisuutta. (Helve 2002, 49, 52.) Kuitenkin ammattikoulut ovat nykyään hyvin suosittuja, samoin kuin ammatilukiot, joissa ammatilliset opinnot yhdistetään lukio-opintoihin. Ammatilukioiden suosio kuvaa hyvin postmodernia ilmapiiriä, jossa kaikki ovet on pidettävä tulevaisuutta varten avoinna kilpailun ollessa kovaa. Tulevaisuuden työmarkkinat vaativatkin tekijöiltään paljon koulutusta ja erilaisia taitoja (Lindblad 2001, 58). Näin ammatilukiot mahdollistavat laajan yleissivistyksen, mutta myös erikoisosaamista tietyltä ammattialalta.

Kouluttautumisen ja työmarkkinoiden tuomat paineet voivat luoda nykyajan nuorisolle kiirettä. Postmodernia nuoruutta leimaakin kiire ja ajankäyttöön liittyvät muutokset. Kiire näkyy nuorten elämässä siten, että nykynuoren on osallistuttava moniin eri toimintoihin pitääkseen itsensä kilpailukykyisenä ja näyttäväkseen aktiiviselta. Koulutyö vaatii nuorilta paljon, sillä lähes puolet nuorista koululaisista ilmoitti tutkimuksessa, että kiireen tuntu on päällimmäinen mielikuva peruskoulusta (Opetushallitus 2010a). Koulutyön lisäksi nuoret harrastavat monia eri asioita ja harrastamattomuutta voidaan pitää jopa huolen aiheena. Tämän lisäksi nuoret tapaavat ystäviään, viettävät aikaansa eri teknologioiden ääressä sekä perheittensä kanssa. Postmodernin ajan ihmisen elämään kuuluu paljon enemmän asioita kuin agraari-ihmisen elämään. Silti vuorokaudessa on

edelleen olemassa samat 24 tuntia. (Kemppinen 1995, 117–118.) Kiire aiheuttaa nuorille väsymystä, sillä lähes puolet 9.luokkalaisista pojista ja 66 prosenttia samanikäisistä lappilaisista tytöistä ilmoitti tuntevansa väsymystä koulupäivän aikana (Sutinen 2010, 89). Kansallisessa kouluterveyskyselyssä lappilaiset 8.- ja 9-luokkalaisista lähes viides on ilmoittanut tuntevansa päivittäistä väsymystä ja koulu-uupumuksesta kertoi kärsivänsä noin 13 prosenttia nuorista (Kouluterveyskysely 2010).

Yksi ajankäytön muutokseen liittyvä tekijä on se, että postmodernismin aikakaudella on tapahtunut suuri mullistus teknologian ja tietoyhteiskunnan saralla. Postmoderniin nuoruuteen kuuluu olennaisesti teknologia ja informaatiotulva. Vaikka informaatioteknologia vaikuttaa koko yhteiskuntaan ja väestöön se on merkityksellistä juuri nuorten kannalta, sillä yleensä nuoret nähdään kovina teknologian kuluttajina ja taitajina (Suoranta & Lehtimäki 2003, 229; Aittola 2007, 342). Nuorten arkielämään kuuluvat luonnollisena osana erilaiset tietokoneet, sosiaaliset mediat ja älypuhelimet. Teknologian myötä perinteinen vuorovaikutus kodeissa ja kouluissa on saanut uusia muotoja. Ystävien väliset keskustelut voidaan käydä online-tilassa verkossa ja opetusta kouluihin voidaan saada maapallon toiselta puolelta reaaliajassa. (Lee 2001, 71.)

Teknologian ja tiedon vapaa virta voidaan nähdä myös nuorten tiedon muodostukseen liittyvänä asiana. Esimerkiksi Pertti Kemppinen (1995, 116–117) kirjoittaa postmodernin elämän tarjoavan nuorille keinotodellisuuden, jossa erilaiset koneet ohjaavat nuorta tämän haluamaan toivemaailmaan. Esimerkiksi tietokonepelit tarjoavat nuorille fantasiamailman, jossa nuori elää keinotodellisuudessa. Visuaalinen tulva tarjoaa nuorelle rajattoman informaatiotulvan, jossa aika ja paikka vaihtelevat ulottuvuuksia koko ajan. Näin nuorelle kertyy sirpaletietoa ja mielikuvia, joiden yhteensovittaminen voi olla vaikeaa. (mt., 116–117.)

Individualismiin ja valintojen tekemiseen liittyy keskeisesti kulutuskäyttäytymisessä tapahtunut muutos. Kuluttaminen ja yksilön tarpeiden loputon kasvu ovat postmoderneja ilmiöitä. Nyky-yhteiskunnassa on tyypillistä, että ihminen voi milloin tahansa tyydyttää tarpeensa. Tällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lähes kaikki on ostettavissa tai vaihdettavissa olevaa. Rahan rooli on postmodernissa yhteiskunnassa suuri. (Hoikka-la 2010, 73.) Nuorten kohdalla kulutusyhteiskunnassa eläminen voi merkitä sitä, että koko identiteetti ja elämäntyylit muodostetaan kuluttamisen kautta (Sutinen 2010, 38). Nuoria houkutellessaan jo hyvin varhain uskolliseksi tietyille merkeille ja nuoret nähdään vetovoimaisina markkinoinnin kohteena (Partanen & Lahikainen 2008, 60–61). Nuoret

ovatkin alttiina markkinoinnin houkutuksille, sille postmodernismin vahvistama yksilöllisyyden ihannointi, voi tehdä nuorista kuluttamisen uhreja. Kulutusyhteiskunta tarjoaa identiteettien rakennusmateriaaleiksi paljon symbolisia resursseja, mielikuvia ja merkkejä (Buckingham 2003, 16, 159).

Tarpeiden tyydytys ei ole nuorelle vaikeaa, sillä nuoren ei tarvitse välttämättä edes liikkua paikasta toiseen. Pitsan voi tilata kotiovelle, elokuvan omalle tietokoneelle ja ystävätkin ovat tavoitettavissa sähköisesti. Postmodernismin ajan väitetään muuttaneen ostokäyttäytymistä siten, että sosiaaliset rakenteet eivät määritä kulutustottumuksia yhtä voimakkaasti kuin aiemmin, sillä yksilöllisyys on ratkaisevampi tekijä (Featherstone 1991, 83–86). Vaikka postmodernistiset kulutustottumukset huokuvatkin yksilöllisyyttä, silti suurin osa ihmisistä haluaa kuulua johonkin ryhmään (Featherstone 1991, 83–86). Nuorten keskuudessa yleisiä ovatkin erilaiset alakulttuurit, kuten lumilautailu/skeittiharrastajat, hipsterit, ym. (Großegger & Heinzlmaier 2004). Erilaisilla alakulttuureilla on omat tyykinsä ja identiteettinsä.

Kiinnityskohtien vähäisyys ja arvomaailman pirstaleisuus voi tehdä sitoutumisesta toisiin ihmisiin tai paikkoihin ja asioihin haastavaa (Kemppinen 1995, 116; Kylmäkoski & Fedetoff 2007, 389). Näin pysyvien ihmissuhteiden sekä arvojen merkitys voi olla nuorelle hatara. Nuoren voidaan ikään kuin ajatella irrottavansa itsensä sekä historiasta että tulevaisuudesta ja elää jatkuvassa liikkeessä. Jatkuvassa liikkeessä eläminen merkitsee epävarmuutta ja kaaosta. (Kemppinen 1995, 116.) Merja Kylmäkoski & Jaana Fedetoff (2007, 389) puhuvat nuorista, jotka ovat leijujia. He eivät osaa rakentaa irrallisista osistaan elämässään jatkumoa ja riskinä on jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle (mt., 389). Nuoret elävät ristiriidassa, sillä yhteiskunnalliset odotukset pakottavat heidät suunnittelemaan tulevaisuuttaan. Samaan aikaan nuoret elävät epävarmuuden leimaamassa aikaperspektiivittömässä maailmassa.

Liikkuminen on tullut entistä helpommaksi minne tahansa maan ja maanosien välillä postmoderniksi kuvatussa maailmassa (ks. Beck 1995, 29–31). Postmodernissa yhteiskunnassa esimerkiksi kansainvälisyys, globaalius ja sitä myöten matkailu on tullut mahdolliseksi kaikille. Yksilöllistymisen ja sitoutumattomuuden kasvun myötä nuoret voivat entistä värikkäämmin toteuttaa elämänsä jopa muualla kuin kotimaassa. Matkailu maista ja maanosista toisiin on tarjonnut nuorille uudenlaista vapautta niin liikkumisen kuin valintojen suhteen. Vaihtoehdot mihin haluaa mennä ja miten uudessa ym-

päristössä viettää aikaansa ovat rajattomat postmodernismin nuorelle tämän niin halutessaan. (Kostiainen ym. 2004, 224–245.)

Perehdyttyäni kirjallisuuteen sain postmodernismin kuvauksista paikoitellen hyvin negatiivisen kuvan. Postmoderniin elämään liittyy kuitenkin kaiken kielteisyyden keskellä myös toinen puoli. Kaaokseen voi liittyä mahdollisuus uudesta ja tämä mahdollisuus voi motivoida uusien tietojen ja taitojen opetteluun. Tällöin joustavuus ja kyky elää muuttuvassa maailmassa ovatkin myönteistä ja luontevaa. (Kemppinen 1995, 116; Bauman 1996, 23–42.) Merja Kylmäkoski ja Jaana Fedetoff (2007, 389) puhuvat nuorista postmoderneista surffaajista, jotka pyrkivät jatkuvasti sopeutumaan muutoksiin ja osaavat kääntää muutokset vielä itselleen eduksi. Tällaiset nuoret selviävät vaihtelua täynnä olevassa maailmassa hyvin. (mt., 389.)

Lisäksi postmodernille ajalle on tyypillistä elitistinen nuoruus, jossa nuori kouluttautuu korkeasti ja kunnianhimoisesti sekä haluaa elää tyylikkäästi toteuttaen persoonallisia tavoitteitaan esimerkiksi asumisen, pukeutumisen ja kulinarististen asioiden suhteen. Perheen perustaminen ei kuulu postmodernin nuoren elämän lähitavoitteisiin vaan siintää kaukana tulevaisuudessa. (Helve 2002, 230–231.) Elitistinen nuoruus voidaan nähdä kielteisenä postmodernismin haittana. Voidaan ajatella, että yhteiskunnassa olevat trendit pakottavat yksilöitä täyttämään sisäisen tyhjyyden ulkoisilla onnellisuuden tuojilla, rahalla ja menestyksellä. Kuitenkin edellä kuvaamani elitistinen nuoruus voidaan nähdä myös myönteisenä, nuoren henkilökohtaisena valintana nauttia nuoruuden sitoutumattomuudesta ja vapaudesta.

Näen tärkeäksi kuvatessani postmodernia nuoruutta, että yleistämisen sijasta huomataan, että edellä esittämäni muutokset yhteiskunnassa ovat nimenomaan eri tutkijoiden tulkintoja ja kuvauksia eivät yksiselitteisiä totuuksia yhteiskunnan tilasta. Yleisten trendien sijasta on jätettävä tilaa myös yksilöllisille variaatioille. Kaikkiin nuoriin yhteiskunnan tila ei vaikuta samoin eikä yksilöiden elämä muovaudu identtiseksi.

3 Nuorten tulevaisuuskuvista ja siirtymävaiheesta

3.1 Postmoderni tulevaisuuskuva

Tutkin nuorten käsityksiä siirtymävaiheesta ja tulevaisuudesta tulevaisuuskuviin avulla. Kirjallisuudessa käytetään osin päällekkäin tulevaisuudenkuva ja tulevaisuuskuva käsitteitä (Mikkonen 2000, 63). Tässä tutkimuksessa käytän käsitettä tulevaisuuskuva. Tulevaisuuskuva (future image, image of the future, vision of the future) on tulevaisuuden tutkimukseen liittyvä käsite, joka kuvaa ihmisten aikomuksia sekä heidän uskomuksiaan siitä mitä tulee tapahtumaan, mitä voisi tapahtua ja minkä uskotaan tapahtuvan. (Kicker 2009, 175.)

Tulevaisuuskuvat ovat usein käytettyjä juuri nuoriin ja nuoruuteen liittyvissä tutkimuksissa (Mikkonen 2000, 63–64; Ollila 2008, 26). Paitsi, että tulevaisuuskuvat ovat yleensä sidoksissa iällisesti nuoruuteen, ne ovat myös sidoksissa lineaariseen aikaan. Koulu maailman suuri rooli yhteiskunnassa on vahvistanut lineaarisen ajan vahvistunutta asemaa aikakäsityksenä. (Ollila 2008, 27.) Lineaarinen aika mahdollistaa elämän suunnittelun. Elämän suunnittelua ohjaavat usein erilaiset käsitykset siitä, miten elämän ja asioiden tulisi edetä. Tulevaisuuden suunnittelu korostaa yksilön toimijuutta oman elämänsä tekijänä. (Sennett 2007, 28.) Jotta vahvistetaan juuri nuorten toimijuutta oman elämänsä tekijänä ja saadaan esille juuri nuorten toiveita ja odotuksia, on tärkeää, että tämän tutkielman aineistona käytettävät tulevaisuuskuvat ovat heidän itsensä kirjoittamiaan.

Tulevaisuuskuviin liittyvää tutkimusta on löydettävissä melko paljon (esim. Nurmi & Nuutinen 1987; Rubin 1995, 2002; Mikkonen 2000; Ollila 2008; Seppänen 2008). Tutkimus on ollut psykologiaan painottunutta ja myös tulevaisuuskuviin sisällöistä ollaan oltu kiinnostuneita. Jokainen tulevaisuuskuvia tutkinut on määritellyt tulevaisuuskuvan omassa tutkimuksessaan hieman eri näkökulmasta. Ilkka Niiniluoto (1999, 9) määrittelee tulevaisuuskuvan yksilön mielikuvaksi, käsitykseksi tai näkemykseksi tulevaisuudesta. Tulevaisuuskuvan ajatellaan olevan mielikuva tulevaisuudesta, joka rakennetaan menneisyyden ja nykyisyyden pohjalta. (mt., 9.)

Anita Rubin (2002, 795–799) käsittää tulevaisuuskuvan mielen rakennelmaksi, joka käsittelee tulevaisuuden tiloja. Tulevaisuuskuva on tällöin joustava, muuttuva ja hyvin henkilökohtainen. Tulevaisuuskuvan uskotaan koostuvan sekä todellisista että mielikuvituksen liittyvistä asioista ja vaikuttavan yksilön tulevaisuuteen ja elämän valintoihin tietoisella ja tiedostamattomalla tasolla. Tulevaisuuskuvat koostuvat henkilön peloista,

toiveista, uskomuksista ja tiedoista. Ne voidaan nähdä ajattelun välineinä, jotka ohjaavat päätöksen tekoa ja valintoja. Riippuen henkilöstä erilaiset asiat painottuvat tulevaisuuskuvin. Tulevaisuuskuvin onkin nähtävissä kertojan arvomaailmaa. (Mt., 795–799.)

Lähellä Anita Rubinin määritelmää on Anu Mikkonen (2000, 63–64), joka määrittelee kasvatustieteen alan väitöskirjassaan tulevaisuuskuvin psykologiseksi käsitteeksi ja erityisesti nuorelle ominaiseksi mentaaliseksi rakenteeksi sekä tavaksi hahmottaa maailmankuvaa. Mikkosen (mt., 63–64) määritelmän mukaan tulevaisuuskuvin pohjautuu maailmankuvaan. Maailmankuvin ulottuvuuden pohjalta nuori muodostaa näkemyksensä tulevaisuudesta. Tulevaisuuskuvin ilmentää suhtautumista ja asennoitumista tulevaisuuteen ohjaten samalla myös tulevaisuustietoisien henkilön valintoja nykyisyydessä. (mt., 80.) Ihmisten muodostamilla tulevaisuudenkuvin on merkitystä siihen miten he tekevät valintoja ja päätöksiä. Niiden merkitys voi olla myönteinen tai kielteinen päätöksen teossa, sillä ne voivat motivoida tai lamauttaa. Niillä voi olla myös itseään toteuttava vaikutus. (Dator 1996, 105–106.)

Tulevaisuuskuvin on hyötyä ja niillä on oma merkityksensä. Tulevaisuuskuvin käytetään esimerkiksi nuorten identiteetin esille tuomiseen ja niiden avulla voidaan saada tietoa nuorten elämästä ylipäätään. Tulevaisuuskuvin merkitys on myös siinä, että niiden avulla pyritään yleensä ennakoimaan kehityksen suuntia, arvioimaan yhteiskunnallista ilmapiiriä sekä saamaan tietoa yksilön tavoitteista, haluista ja toiveista. (Rubin 2002, 793.)

Ihmisten muodostamien tulevaisuudenkuvin pohjalta voidaan myös muodostaa visioita tai skenaarioita. Psykologian parissa käsitettä visio on käytetty silloin kun tarkastelussa ovat olleet yksilön tulevaisuuden tavoitteet (Nurmi 1995, 6). Anu Mikkonen (2000, 95) käyttää väitöskirjassaan käsitettä visio tarkastellessaan nuorten käsityksiä tulevaisuudesta. Hänen mukaansa nuoret luovat visioita tulevaisuudestaan tulevaisuuskuvin pohjalta. Yleensä visiot päätyvät toivottuihin tai todennäköisiin visioihin. (mt., 95.) Skenaario tarkoittaa tulevaisuuskuvin, joka sisältää ajatuksia siitä miten visioon eli tulevaisuuden tavoitteisiin päästään (Dreborg 2002, 189).

Tulevaisuuskuvin tarkkailu on arvioiden mukaan postmodernissa yhteiskunnassa tärkeää. Erityisesti nuorten tulevaisuudenkuvin voivat sirpaloitua muutoksessa ja tätä kautta aikuistuminen monimutkaistuu yhteiskunnassa, jossa aikaisemmat kehityskulut eivät enää kerro tulevaisuudesta (Karjalainen & Blomgren 2004, 4). Näin tulevaisuuskuvin tarkastelu näyttöytyy entistä tärkeämpänä yhteiskunnallisen murroksen keskellä. Epä-

varmaksi kuvatussa yhteiskunnassa eläminen vaatii joitakin kiinnekohtia, jotta elämä on mielekästä. Koska nykyään ei voida olettaa että huominen on samanlainen kuin eilinen, vaaditaan tulevaisuusnäkökulmaa, joka voi antaa välineitä elämän parempaan haltuunottoon. (Rubin 1995, 15.)

Nuorten tulevaisuuskuvioiden sisällöt ovat yleisimmin olleet melko samankaltaisia. Suomalaisissa tulevaisuuskuvioiden keskeisesti esiin nousseita teemoja ovat olleet perhe, koulutus, ammatti ja työ. (ks. esim. Mikkonen 2000; Ollila 2008, 29; Seppänen 2008.) Tulevaisuuskuvioiden ajattelun rakentuvan yleensä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa kulttuuri ja yhteisöt vaikuttavat tulevaisuuskuvioiden muodostumiseen. Nuorten tulevaisuuskuvioiden muotoutumiseen vaikuttavat koti, koulu ja media (Nurmi & Nuutinen 1987, 7). Tämän vuoksi on luonnollista, että esimerkiksi Suomessa toteutetut tulevaisuuskuvioiden heijastelevat pitkälti samoja asioita. Nuorten tulevaisuuskuvioiden näkyy se, että elämästä odotetaan kulttuurisesti tiettyjä asioita, tietyssä ikävaiheessa. Anne K Ollilan (2008) esittämä lineaarisuus näkyy myös selvästi tulevaisuuskuvioiden, sillä erilaiset kehitystehtäväteoriat (esim. Havinghurst) ovat näkyneet pitkälti nuorten tulevaisuuskuvioiden sisällöissä. (ks. esim. Mikkonen 2000, 83.)

Kansainvälisistä tutkimuksista yhteenvetoa tehnyt David Hicks (1996, 3) toteaa, että nuorten tulevaisuuskuvioiden on tutkittu pitkään mielipidekyselyin tavoin. Kuitenkin 1970-luvulta lähtien tutkimusta on tehty myös henkilökohtaisen elämän odotuksista ja globaalista tulevaisuudesta. Näiden tutkimusten tulokset ovat melko yhteneväisiä. Niissä nuorten omaa elämää koskeneet tulevaisuuskuvioiden ovat olleet perinteisiä ja tulevaisuus on rakennettu niissä useimmiten turvallisesti työn ja perheen kautta. Maailman tulevaisuutta koskevissa tulevaisuuskuvioiden nuoret ovat ajatelleet tulevaisuuden sisältävän negatiivisiakin asioita kuten luonnon katastrofeja ja ydinsotia sekä väkivaltaa. Huomionarvoista on, että vaikka maailman ja toisten tulevaisuus nähtäisiin miten epävakaina tai modernina, oman tulevaisuuskuvioiden nuoret näkevät usein perinteisenä ja vakaana. (mt., 3-11.)

Vaikka nuorten tulevaisuuskuvioiden ovat olleet pitkälti samansuuntaisia, näen, että nuorten tulevaisuuskuvioiden tutkiminen on tärkeää tutkia nuorten tulevaisuuskuvioiden edelleen. Ympäristöllä oleva yhteiskunta ei ole pysynyt kehitystehtäväteorioiden kanssa ennallaan vaan muuttuu jatkuvasti. Nuorten tulevaisuuskuvioiden tutkiminen on tärkeää, sillä tämän päivän nuoret ovat tulevaisuuden aikuisia ja keskeisiä yhteiskunnan toimijoita (Ono 2003, 738). Lisäksi on tärkeää huomata individualismin, globalisaation ja kansainvälistymisen

merkitys suhteessa tulevaisuuskuviin. Enää nuori ei elä tiukasti oman perheen ja suvun sisällä vaan tutkii ja kokeilee avoimena olevaa maailmaa. Tämä ei voi olla vaikuttamatta tulevaisuuskuviin sisältöön, sillä tulevaisuuskuvan rakentuminen sosiaalisesti ei enää tapahdukaan tutuissa yhteisöissä vaan nuoren elämän yhteisötkin ovat muutoksessa.

Tässä tutkielmassa ymmärrän tulevaisuuskuvan rakentuvan menneisyyden ja nykyisyyden avulla. Sisällytän tässä tutkielmassa tulevaisuuskuvaan kuitenkin myös tilaa nuorten toiveille ja haaveille.

3.2 Siirtymävaihe postmodernissa yhteiskunnassa

Transition-käsitettä on käytetty paljon erityisesti englanninkielisessä kirjallisuudessa, mutta myös Euroopassa käsite on tunnettu. Transition yhdistetään voimakkaasti nuoruus-ikävaiheeseen ja yleensä myös yhteiskunnan eri instituutioiden tuottamiin siirtymiin. (Wyn & White 1997, 94.) Suomenkielisissä teksteissä transition on saanut käännöksekseen siirtymävaihe-käsitteen (Komonen 2001, 30).

Siirtymävaihe-käsitteen rinnalla käytetään myös nivelvaihe-käsitettä. Nivelvaihe-käsite näyttää olevan enemmän suosittu kasvatustieteiden kuin yhteiskuntatieteiden piirissä, sillä se viittaa selvästi koulutusjärjestelmässä tapahtuviin siirtymiin. Tommi Hoikkalan (2007, 4) mukaan nivelvaihe ilmentyi Suomen koulutuspoliittiseen keskusteluun 1900-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa. Nivelvaihe voi tarkoittaa mitä tahansa siirtymää, koulumaailmassa se voisi siis kuvata siirtymää esikoulusta peruskouluun, yläkoulusta toiselle asteelle tai lukiosta korkeakouluun. Nivelvaihe-termi on kuitenkin vakiintunut tarkoittamaan peruskoulun jälkeistä siirtymää kytkeytyen pudokkaiden ongelmakenttään ja koulutuksen ulkopuolelle jääneisiin. (mt., 4.)

Käytän tässä tutkielmassa siirtymävaihekäsitettä, sillä haluan pitää näkökulmani siirtymään laajana ja tarkastella siirtymää kaikkien nuorten osalta. Tutkielmani ei erityisesti keskity koulupudokkaisiin tai siirtymien ongelmakohtiin, joten koen että nivelvaiheen sijasta siirtymävaihe on tutkimukseeni parempi käsite. Lisäksi tutkielmani on vahvasti yhteiskuntatieteellinen, vaikka sen pääpaino onkin koulutukseen liittyvässä siirtymässä.

Aikuistuuksaan tai aikuistuuksensa nuorten tulee tehdä elämäänsä liittyviä valintoja suhteessa tiettyihin instituutioihin ja näitä voidaan kutsua siirtymiksi (Komonen 2001, 30). Siirtymävaiheella ymmärretään siirtymisiä elämänvaiheesta toiseen ja siihen liittyviä

psykkissosiaalisia muutoksia (Ruoppila 1995, 290). Siirtymävaiheet voivat olla yksilön kehitysprosessin osia tai elämäntietoon liittyviä yhteiskunnallisia odotuksia. Yhteiskunnallisissa siirtymissä yksilö siirtyy palvelusta tai toiminnasta toiseen (Pietiläinen, Ylikoski & Juusti 1999, 29). Tämän päivän yhteiskunnassa, siirtymävaiheet kuvaavat nuoren yhteiskuntaan kiinnittymistä eli yleensä nuoren opiskeluun ja työelämään kuuvia siirtymiä (Sutinen 2010, 49).

Siirtymävaihe- käsitettä voidaan käyttää hyvin erilaisten siirtymien kuvaajana ja sitä voidaan tarkastella eri näkökulmista. Transition- käsitettä käytetään esimerkiksi kuvaamaan siirtymiä kotoa poismuuttoon, parisuhteen solmimiseen, naimisiinmenoon ja lasten hankkimiseen (Wyn & White 1997, 96). Yksi näkökulma tarkastella käsitettä on psykologinen, jota ohjaa voimakkaasti Erik H. Eriksonin elämäntietoteoriat. Tällöin yksilön ajatellaan siirtyvän kehitystehtävästä toiseen. (ks. Dunderfelt 1998, 241–253.)

Siirtymiä voidaan jaotella siirtymän sisällön mukaisesti. Annika Westberg (2004, 39) erottelee roolisiirtymät ja eksistentiaaliset siirtymät. Siirtymät kuten koulutus-työelämä, muutto omaan kotiin tai perheen perustaminen ovat hänen mukaansa roolisiirtymiä. Nuoren henkiseen kypsytymiseen ja käyttäytymiseen liittyvät siirtymät taas ovat eksistentiaalisia siirtymiä. Ne kuvaavat tapoja, joilla nuoret hyväksyvät yhteiskunnan ja vanhempien asettamat odotukset ja vaatimukset. (mt., 39.)

Tässä tutkielmassa siirtymävaiheen luonne on sekoitus molempia edellä kuvattuja siirtymiä. Toisaalta tarkastelen roolisiirtymiä, jotka tapahtuvat kun nuori lopettaa oppivelvollisuutensa alaisen koulutuksen päättäessään yläkoulun. Tämän jälkeen nuori siirtyy vapaaehtoisesti, omiin valintoihinsa nojaten seuraavaan opintajonoon tai harvemmissä tapauksissa työelämään tai vapaalle. Toisaalta tarkastelen myös eksistentiaalista siirtymää eli juuri nuoren ja yhteiskunnan odotusten välistä suhdetta. Yhteiskunnallisia siirtymävaiheita tarkastellaan usein koulutuksen näkökulmasta, jolloin siirtymä on yhteiskunnalliseen kehitykseen sidottu. Tässä tutkielmassa tarkastelen yhteiskunnallisiin odotuksiin liittyvää siirtymävaihetta eli sitä vaihetta kun nuori siirtyy peruskoulusta yleensä toisen asteen opintoihin. Vaikka tutkielmani keskittyy yhteiskunnallisiin odotuksiin liittyvään siirtymään, en halua pois sulkea tutkimuksessani sitä, että joku nuori/nuoret valitsevatkin toisenlaisen elämäntieton. Tarkastelen yhteiskunnan ja nuoren välistä leikkauksinta eli sitä mitä nuoren tulevaisuuskuva siirtymävaiheessa kertoo heidän tulevaisuuden näkemyksistään ja tuntemuksistaan siirtymävaiheessa.

Kun siirtymävaihekasitettä peilataan oikeaan elämään, voidaan huomata, että siirtymät ovat veteen piirrettyjä. Ne voivat tapahtua yksilön elämässä erilaisin aikatauluin. Vaikka institutionaalinen siirtymä tapahtuu tiettyyn aikaan, voi yksilön siirtymään liittyvät prosessit kulkea eri tahdissa. Esimerkiksi täysi-ikäistyminen ei muuta yksilön elämää yhdessä yössä. Jo ennen täysi-ikäistymistään nuori voi itsenäistyä ja saavuttaa riippumattomuutta, jota täysi-ikäisyys virallistaa. (ks. Cockburn 2001, 2-3.) Elämä voi myös sisältää päällekkäisiä siirtymiä, jotka limittyvät toisiinsa (Wyn & White 1997, 96–97).

Tommi Hoikkala (1993, 251–252) kirjoittaa aikuisuuden hämärtymisestä: ihmiset voivat tehdä ja joutuvat tekemään saman ikäisinä eri asioita ja eri-ikäisinä samoja asioita. Samoin lienee käynyt myös nuoruuden suhteen, sillä postmodernissa ajassa nuoruuden ihannointia ilmenee myös nuoruuden ohittuessa (Nivala & Saastamoinen 2007, 11–12). Kyseessä ei siis ole suoraviivainen siirtymä nuoruudesta lopulliseen aikuisuuteen, vaan pikemminkin mutkainen polku, jolla eri-ikäiset matkaajat liikkuvat eri suuntiin ja eri tahtiin. (Kuure 2001, 18.) Helena Helven (2008, 297) aikuistumiselle on postmodernissa maailmassa useita eri väyliä. Siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen opintoihin on ajanjakso, jolloin nuori kokee useita suuria muutoksia elämässään. Jokainen nuori kokee muutokset eri tahtiin ja eri ajankohtina ja jopa niin, että jotkut muutokset jäävät joiltakin kokonaan kokematta. (Kuure 2001, 18.) Siirtymävaihe kestää pidempään kuin pelkän opiskelupaikan vaihtuminen. Silloin nuori asteittain harkitsee elämänsä suuntaan ja vaihtoehtojaan ja ihannetapauksessa päätyy vähitellen jonkinlaiseen varmuuteen elämänsä suunnasta. (Opetusministeriö 2005.)

Siirtymävaiheen myötä yksilön asema muuttuu ja tutut rutiinit vaihtelevat. Kun lapsi kehittyy nuoreksi ja tästä aikuiseksi, saa hän lisää oikeuksia, mutta samanaikaisesti myös ympäristön vaatimukset muuttuvat. Tämä voi vaikuttaa yksilön elämään joko myönteisesti tai kielteisesti. (Ruoppila 1995, 290.) Riikka Sutinen (2010, 49) kuvaakin hyvinvointiselvityksessään, että nuoren psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ajatellaan auttavan onnistuneessa siirtymässä (mt., 49).

Postmodernissa yhteiskunnassa siirtymävaiheet ovat käyneet entistä monimutkaisemmiksi. Katja Komonen (2001, 31) esittää, että perinteinen elämänkulku vakiintuneine siirtymävaiheineen on kyseenalaistumassa. Yksilön valinnanmahdollisuuksien kasvaessa ei ole enää ollenkaan tavallista, että nuoret siirtyisivät suoraan työelämään peruskoulutuksen jälkeen eikä se oikeastaan pätevyysvaatimuksien vuoksi ole mahdollista (Turtiainen 2002, 18-20). Postmodernissa yhteiskunnassa nuorten on itse rakennettava oma

elämänselkukunsa, mutta pelkkä oma rakentaminen ei yksinään riitä, vaan yhteiskunnalliset prosessit ja rakenteet luovat ehtoja sille miten yksilön tulisi elämänselkukunsa kulkea (Aapola & Ketokivi 2005, 26). Kuitenkin malli, joka suomalaisessa yhteiskunnassa on olemassa, olettaa nuoren kulkevan elämänselkukaan hyvin lineaarisesti tiettyjen siirtymien kautta (Helenius 1996, 288; Sutinen 2010, 50). Suoraviivaiset urat peruskoulusta jatkokoulutukseen ja siitä työelämään ovat kuitenkin saaneet kokeilevia piirteitä. Koulutusurat sisältävät aiempaa enemmän katkoksia ja pirstaleisuutta (Viinamäki 1999, 86-88). Silti poikkeamat yhteiskunnan rakenteellisista suunnista tarkoittavat pahimmillaan epäonnistumista (Hoikkala 1993, 239).

Anneli Pohjolan (2001, 195-196) mukaan nuoren elämänselkua ohjaa ympäristön realiteettien reunaehdot. Nuori suunnistaa reunaehtojen sisällä, sillä yhteiskunnallisiin pakoihin sopeutuminen on elämänehto. Todellinen liikkumavara valintojen välillä voi olla yllättävän pieni ja voidaankin puhua valitsemisen pakosta. (mt., 195-196.) Vaikka yhteiskunta mahdollistaisikin lineaarisen elämänselkun Vesa Puuronen (2006, 263) huomauttaa, että kaikki nuoret eivät ole halukkaita tai motivoituneita etenemään elämässään yhteiskunnan instituutioiden mukaan. Myös teknologian ja talouden jatkuva kehitys ei kiinnosta kaikkia nuoria ja he näkevät myös ristiriitoja jatkuvassa muutoksessa. Oli yhteiskunnan tilanne mikä tahansa, kaikki nuoret eivät valitse perinteistä elämänselkun mallia. (mt., 263.)

Nuorten siirtymävaihe peruskoulusta toisen asteen opintoihin on haastavaa aikaa, sillä yhtä aikaa siirtymävaiheen kanssa on meneillään nuoruuden kehitysvaiheeseen liittyvät kysymykset ja yhteiskunnalliset prosessit (Teräs ym. 2010, 12). Nuoret kohtaavat siirtymävaiheen aikana vaativia kysymyksiä koko tulevaisuudestaan (Aasve ym. 2006, 22). Siirtymävaiheen aikana suuret päätökset on tehtävä melko lyhyellä aikavälillä, joten valinnanmahdollisuuksia ollessa runsaasti tämä voi olla nuorelle stressaavaa (Du Bois-Reymond & Stauber 2005, 63).

4 Tutkielman metodologiset ratkaisut

4.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimusongelmat

Kiinnostukseni nuorten tulevaisuuteen liittyviin asioihin sai alkunsa Nuorten hyvinvoinnin ankkurit-hankkeen myötä. Hanke selvitti lappilaisten nuorten hyvinvointia. Työskentelin hankkeessa tutkimusapulaisena ja näin pääsin tarkastelemaan läheltä yläkouluun päättävien nuorten elämää ja siihen liittyviä tekijöitä. Myös ajatus Pro gradu-tutkielman ja hankkeen yhdistämisestä heräsi. Minulle tarjottiin Pro gradu-tutkielman aineistoksi nuorten kirjoittamia tulevaisuuskuvia, jotka olivat jo valmiiksi hankkeen puitteissa kerätty. Tutustuin valmiiseen aineistoon, mutta koin, että se ei soveltunut sellaisenaan tutkielmani aineistoksi. Nuorten tulevaisuuskuvat aiheena kuitenkin kiinnostivat minua ja päätin kerätä oman aineiston sekä jatkaa tutkimusta aiheesta, jota sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta on ennestään tutkittu vähän. Oman aineistonkeruun myötä minussa vahvistui tunne siitä, että haluan lähestyä nuorten elämää nimenomaan tarkastellen sitä postmodernismista luotujen kuvausten kautta.

Kiinnostusta nuorten tulevaisuuskuviin lisäsi myös opintoihini kuuluva käytännönopetusjaksoni. Seurasin käytännönopetusjaksollani koulukuraattorin tehtäviä ja kohtasin siirtymävaihetta eläviä nuoria. Koulukuraattorin asiakkaana olleet nuoret käsitelivät tapaamisissa siirtymävaiheen aikana hyvin erilaisia teemoja. Jäin silti miettimään miltä tuo omasta näkökulmastani vaativalta näyttävä ajanjakso nuorista mahtaa tuntua ja miten nuoret tekevät ratkaisuja tulevaisuuden suhteen samaan aikaan kun murrosikä tuo omat lisämausteensa elämään.

Näen tärkeäksi tuoda esiin tällä sosiaalityön alaisella tutkielmalla nuorten omaa ääntä ja nuorten kokemuksia heidän elämälleen keskeisistä asioista siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen opintoihin. Koen, että sosiaalityön parissa on tärkeää tarkastella nuorten elämää, jotta nuoret eivät jää väliinpuotoajiksi. Nuoruus on pitkä ajanjakso yksilön elämässä ja entisestään pitenemässä koulutuspolkujen muuttuessa monimutkaisemmaksi ja työelämään siirtymisen pitkittyessä. Ennen kaikkea nuoret ovat tulevaisuuden aikuisia ja näin heihin panostaminen kannattaa sekä auttaa ennaltaehkäisemään monia myöhemmän elämän ongelmia.

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää nuorten tulevaisuuskuvia peruskoulusta toisen asteen opintoihin siirryttäessä. Erityisesti olen kiinnostunut nuorten näkemyksistä tulevaisuuden suhteen. Tutkimuksen taustalla teoreettisena viitekehyksenä on postmoder-

nismi, jonka mukaisia ajassa nähtäviä trendejä esittelin tutkielmani luvussa kaksi. Valitsin postmodernin toimintaympäristön kuvaukset viitekehukseksi, sillä kiinnostuin tutkimuksellisesta näkökulmasta, joka sitoo nuoruuden ja siirtymävaiheen ilmiöinä yhteiskuntaan ja erityisesti siinä tapahtuneisiin muutoksiin. Postmodernin yhteiskunnan väitetään olevan hyvin erilainen kuin mitä aikaisemmin oli. Oikeastaan postmodernin yhteiskunnan tarkka määrittelykin on hankalaa, sillä yhteiskunnan sanotaan olevan jatkuvassa muutoksessa. Jatkuva muutos tekee yhteiskunnasta ja elämästä vaikeasti ennakoitavaa eikä kukaan ei tunnu tietävän mitä tulevaisuudessa tulee tarkalleen tapahtumaan. Tutkielmani tehtävä on myös tarkastella postmodernin toimintaympäristön tulokinnon suhdetta nuorten käsityksiin tulevaisuudesta.

Valitsin nuorten tulevaisuuskuvat tutkielmani aiheeksi siitäkin huolimatta, että ne ovat olleet suosittuja tutkimusten aiheita jo aiemmin (ks. esim. Nurmi & Nuutinen 1987; Rubin 1998; Mikkonen 2000; Ollila 2008). Vaikka aihe on ollut suosittu, on tutkimus painottunut kasvatustieteen ja psykologian alalle ja tutkimusta sosiaalisesta näkökulmasta on löydettävissä vähän.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Miten nuoret näkevät oman tulevaisuutensa siirryttäessä yläkoulusta toisen asteen opintoihin?
- 2) Miten postmodernin toimintaympäristön kuvaukset näkyvät nuorten odotuksissa tulevaisuudesta?

4.2 Laadullisuus ja narratiivisuus tutkielman lähestymistapana

Tutkimuksen viitekehys, tavoitteet ja tutkimusongelmat ovat tutkimuksen menetelmällisten valintojen taustalla (Alasuutari 1999, 83–89; Kiviniemi 2007, 70). Koska tutkielmani tehtävänä on saada nykyistä parempi käsitys nuorten tulevaisuuskuvista ja postmodernismin kietoutumisesta nuorten käsityksiin tulevaisuudesta, en pyri tutkimuksellani yhteen totuuteen tai numeerisiin kuvauksiin ilmiöstä. Totuuden sijasta etsin tutkimuksellani lisää ymmärrystä nuorten elämän ja heidän tulevaisuuden suhteen. Näin olen tutkielmani nuorten tulevaisuuskuvista siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen opintoihin on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on nimenomaan ymmärtää ja tulkita tutkimuksen osallistujien näkökulmia

todellisuuteen ja tutkittavaan ilmiöön. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 28.) Ymmärtämisen lisäksi Jari Eskola ja Juha Suoranta (1998, 13-20, 61) täydentävät laadullisen tutkimuksen ominaisuuksiksi mahdollisuuden uusien näkökulmien löytämiseen ja ilmiöiden kuvailemiseen sekä teoreettisesti mielekkään tulkinnan tekemisen tutkittavasta ilmiöstä.

Juha Varton (1992, 23–24) mukaan laadullinen tutkimus on kiinnostunut elämismaailmoiden tutkimisesta. Elämismaailma on se jatkuvasti muuttuva ja muutettavissa oleva kokonaisuus, jossa ihmistä ylipäättään on mahdollista tarkastella. Elämismaailman lähtökohdat ja merkitykset tarjoavat tutkimuksille kohteita. (mt., 23–24.) Tässä tutkielmassa kuvaan nimenomaan nuorten elämismaailmoja, siten että nuorten oma ääni tulee kuuluviin. Juuri laadullinen lähestymistapa antaa minulle mahdollisuuden tulkita nimenomaan nuoren omaa ajattelua ja näkökulmaa (Alasuutari 1999, 83–89; Kiviniemi 2007, 70).

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista prosessimaisuus. Kari Kiviniemi (2010, 70) kuvaa tutkimusta arvoituksena, joka ratkeaa vähitellen. Aineistonkeruumenetelmät vievät laadullisessa tutkimuksessa tutkijan usein lähelle tutkimuksen osallistujia, tutkimusmenetelmälliset ratkaisut täsmentyvät usein tutkimuksen edetessä. Esimerkiksi tutkimustehtävät, teoreettiset lähtökohdat, aineiston keruu ja analyysi muotoutuvat joustavasti pitkin tutkimusta. Myös tässä tutkielmassa osat ovat hakeneet paikkaansa, mutta olen myös ollut tyytyväinen siihen, että muutoksille on löytynyt tilaa. Joustavuus on mahdollistanut minun kasvun ja jalostumisen tutkijana prosessin myötä ja antanut siten tilaa uudentyyppisten ratkaisujen tekemiseen. Näin laadullinen tutkimus mahdollistaa tutkimustoiminnan ymmärtämisen eräänlaiseksi oppimistapahtumaksi. (mt., 70.)

Laadullisuuden myötä tutkielmaani muodostui lisäksi narratiivinen ote. Ennen aineiston keräämistä pohdin miten saisin parhaiten tietoa nuorten tulevaisuuteen liittyvistä käsityksistä. Näin tärkeimmäksi asiaksi saada nuorten oman äänen kuuluviin eli määrittelin samalla ihmisen ja näin myös nuoren, aktiiviseksi ja merkityksiä antavaksi toimijaksi. Ajattelin, että kenelläkään muulla ei voi olla sitä tietoa, jota nuoret itse omaavat heitä koskevasta tulevaisuudesta. Lisäksi yhdyin ajatukseen siitä, että nuorten elämään liittyviä ilmiöitä on mahdollista tulkita kielen avulla. Ajattelin, että kirjoittamalla tulevaisuutta kuvaavan tarinan, nuori saisi parhaiten ilmaistua käsityksiään tulevaisuudesta. Tarinan avulla nuori olisi vapaa kirjoittamaan juuri siitä mistä itse haluaa ja käyttämään sen verran mielikuvitusta kuin nuoresta sopivalta tuntuu. Ajatusteni taustalla oli havain-

to siitä, että tietämisen prosessi perustuu pitkälti kertomusten kuulemiseen ja niiden tuottamiseen (Heikkinen 2010, 143).

Narratiivisuus voi ilmetä tutkimuksessa monin eri tavoin. Narratiivisuus voi olla tutkimuksen lähestymistapana ja tutkimusotteena, jolloin huomio kiinnittyy tiedonprosesseihin eli tietämisen tapaan ja tiedon luonteeseen. Narratiivisuudella voidaan myös kuvata tutkimusaineiston luonnetta eli esimerkiksi tarinoiden ja kertomusten käyttöä tutkimuksen aineistona. Tässä tutkielmassa mukana ovat juuri kaksi edellä kuvattua narratiivisuuden ilmentymää. Näiden lisäksi tutkimuksessa voidaan myös toteuttaa narratiivista analyysia. Narratiiveilla voi olla myös käytännöllistä merkitystä eli esimerkiksi kertomusten käyttämistä terapian välineenä. (Heikkinen 2010, 143,145.) Laajimmassa näkökulmassa narratiivisuuden voidaan katsoa viittaavan mihin tahansa tutkimukseen, jossa tarinan, kertomuksen tai narratiivin käsitettä käytetään ymmärryksen välineenä (Hänninen 1999, 27).

Narratiivisuudesta puhuttaessa huomio kiinnitetään kertomuksiin ja tarinoihin. Narratiivisuuden käsite on peräisin latinan kielestä, jossa narratio tarkoittaa kertomusta. Suomeksi vakiintunutta käsitettä ei ole, mutta Vilma Hänninen (1999, 19) ja Hannu L.T Heikkinen (2010, 143) kääntävät narratiivisuuden tarinallisuudeksi. Lisäksi myös kertomus sanaa käytetään narratiivisuuden yhteydessä, jolloin kertomus on yläkäsite tarinalle (Heikkinen 2010, 143).

Kun narratiivisuus viittaa tutkimuksessa tiedonkäsitykseen, todellisuuden ajatellaan rakentuvan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Narratiivinen tiedonkäsitys on konstruktivistinen. Tällöin tiedon ajatellaan rakentuvan aina entisen tiedon varaan ja muutettavan muotoaan uusien kokemusten ja uuden tiedon myötä. Tietäminen on näin sidoksissa kontekstiin ja kertojaan eikä yhtä objektiivista totuutta ole olemassa. (Heikkinen 2010, 146.) Sosiaalinen konstruktionismin mukainen todellisuuden rakentuminen sulautuu myös tulevaisuusnäkökulmaan, sillä siinä ei etsitä objektiivista totuutta. Sosiaalinen konstruktionismi ymmärtää tiedon rakentuvan sosiaalisesti, vuorovaikutuksessa siten, että tieto on aina yksilön tai yhteisöjen itsensä rakentamaa. (Burr 1995, 4-5.)

Koska näkökulmani tutkielmassani on tulevaisuuteen suuntautunut, narratiivisen tiedonkäsityksen mukaisesti oletan, että nuoret muodostavat käsityksensä tulevaisuudesta aikaisempiin elämäkokemuksiin ja tietoihinsa pohjautuen vuorovaikutuksissa toisen kanssa. Koska kertomuksissa yleensä korostuvat kertojalle merkityksellisimmät asiat,

näen, että narratiivisella lähestymistavalla pääsen lähelle niitä nuorten elämän asioita, jotka ovat heille keskeisiä.

Tutkimusaineiston luonteeseen liittyessään narratiivisuudella ymmärretään, että tutkimuksen aineisto on tuotettu kerronnan avulla ja kertojan ääni on keskiössä. Tällöin aineistona ovat useimmiten päiväkirjat, elämäkerrat tai muut dokumentit. Jos narratiivisuuden suhteen ollaan vaativia, voidaan aineistolta odottaa löytyvän alku, keskikohta ja loppu. On kuitenkin mahdollista, että aineistona käytetään myös mitä tahansa kerronnallisuuteen perustuvaa tekstiä, jolta ei vaadita juonellisuutta. (Heikkinen 2010, 148.) En vaadi tämän tutkielman aineistolta juonellisuutta vaan kaikki nuorten kirjoittamat tulevaisuuskuvat kelpaavat tämän tutkielman aineistoksi.

Tässä tutkielmassa narratiivisena aineistona toimivat nuorten kirjoittamat tulevaisuuskuvat ovat nuorten toteuttamina kuvitteellisia tarinoita heidän tulevaisuudesta. Juha Eskola ja Jari Suoranta (1998, 23) esittävät, että tulevaisuuskuvioiden tarkastelu narratiivisena aineistona pohjautuu ajatukseen siitä, että ihmisten maailma rakentuu tarinoiden kertomisesta ja niiden kuuntelemisesta. Vilma Hännisen (1999, 55) mukaan kertomus on ihmisen itsestään kertoma tarina. Vaikka tulevaisuuskuva tuo tarinaan mukaan vahvan kuvitteellisuuden läsnäolon, näen, että konstruktivismin mukaan vielä tuntematon tulevaisuus rakentuu mielikuvissa pitkälti menneisyyden ja nykyhetken varaan. Kirjoittamalla tarinan, tässä tapauksessa tulevaisuuskuva se auttaa nuorta jakamaan ja heijastelemaan kokemuksiaan. (mt., 55.) Tulevaisuuskuva voi myös mahdollistaa tulevaisuuden suunnittelua ja oman elämän ja siinä merkityksellisten asioiden jäsentämistä.

4.3 Kirjoitelmista ja niiden keräämisestä

Tutkielmani aineistonkeruumenetelmänä on kirjoitelmat. Päädyin keräämään tietoa tutkielmaani kirjoitelmien avulla, sillä ajattelin, että kirjoitelmat ovat tehokas tapa kerätä aineistoa nuorilta. Koin, että kirjoitelmat mahdollistavat nuorten kirjoittajan vapaasti ja avoimesti. Kirjoitelmat ovat käyttökelpoisia monenikäisten kanssa, sillä ne soveltuvat aineistonkeruumenetelmäksi kaikille, jotka omaavat sujuvan kirjoitustaidon. Ennen kirjoitelmien varsinaista tekoa tutkijan tulee ohjeistaa kirjoittajat hyvin sekä selventää tehtävän antoa. Myös apukysymykset ovat hyödyksi, jotta tutkimukseen osallistujat osavat kirjoittaa mahdollisimman kattavasti ajatuksistaan ja käsityksistään koskien haluttua teemaa tai aihekokonaisuutta. (Aarnos 2001, 178.)

Keräsin kirjoitelmat tässä tutkimuksessa 9. luokkalaisilta nuorilta, jotka yleensä ovat iältään tuolloin syntymäkuukaudesta riippuen 15–16-vuotiaita. Ikä ei tässä tutkimuksessa aiheuttanut haasteita aineiston keräämiseksi kirjoitelmien muodossa. Ajan henkeen vedoten voisi jopa ajatella kirjoittamisen olevan hyvin luonnollista kyseessä olevalle ikäryhmälle. Koulun oppitunneilla nuoret kirjoittavat kirjoitelmia annetuista aiheista ja vapaa-ajallaan monet heistä viettävät aikaansa erilaisissa interaktiivisissa foorumeissa nimenomaan kirjoittaen. Erona tämän kirjoitelman kirjoittamisessa oli se, että nuorten tuli kirjoittaa tulevaisuuskuvansa käsin.

Tutkielmaan osallistuneet nuoret saivat kirjoittaessaan miettiä rauhassa omia tulevaisuuskuviaan eikä heillä ollut haastattelutilanteen tavoin paineita vastata nopeasti tutkijan esittämiin kysymyksiin. Kirjoitelmissa nuoret voivat tuoda omat ajatuksensa, toiveensa ja huolensa esiin kenenkään vaikuttamatta niihin kirjoitushetkellä. Kirjoitelma mahdollistaa luottamuksen synnyn, kun vastauksia ei tarvitse kertoa kenellekään muulle. Kaiken kaikkiaan kirjoitelmat ovat tehokas ja kestävä keino kerätä usean nuoren ajatuksia suhteellisen lyhyessä ajassa jo valmiiksi tekstimuotoisena aineistona. (Eskola & Suoranta 1998, 94.)

Kirjoitelma aineistona asettaa tutkijan haasteelliseen tilanteeseen tekstiä tulkittaessa ja ymmärtäessä, koska jälkeenpäin ei voi enää kysyä tarkennuksia kuten esimerkiksi haastattelussa, jossa tutkija voi esittää tarkentavia kysymyksiä aineistonkeruun aikana (Eskola & Suoranta 1996, 92–94; Nurmi & Nuutinen 1987, 3). Lisäksi apukysymyksien laatimisessa on oltava erityisen huolellinen, jotta kysymyksillä saadaan mahdollisimman laaja kuva tutkittavasta aiheesta ohjailematta tutkittavia liikaa. Huomionarvoista on myös se, että vaikka kohderyhmä olisi kirjoitustaidoltaan kehittynyt, kirjoitelma tunteidenilmaisumuotona sopii joillekin toisia paremmin. Voi siis olla, että toinen nuori on nauttinut kirjoittaessaan omasta elämästään ja toiselle kirjoitelman teko hyvästä kirjoituskyyvystä huolimatta on ollut vaikeampaa.

Sovellan tutkielmassani ja kirjoitelmien ohjeistuksessa *tulevaisuuden muistelu*-menetelmää. Halusin innostaa nuoria kirjoittamisessa ja koin, että hieman tavallisuudesta poikkeavampi kirjoitusohje mahdollistaisi vapautuneemman kirjoittamisen. Halusin myös tehdä eroa koulumaiseen tehtävien kirjoittamiseen ja antaa nuorille mahdollisuuden hieman leikkimieliseenkin ilmaisuun. Päädyinkin etsimään tulevaisuuden muistelu-tekniikasta piirteitä omaan aineistonkeruuseeni. Tulevaisuuden muistelu-menetelmässä tarkastellaan nykyhetken ajatuksia, toiveita ja huolia tulevaisuudesta käsin. Yleensä

tulevaisuuden muistelu-menetelmää hyödynnetään verkostotyössä, jossa käsitellään asiakkaan ja ammattilaisten tai näiden keskinäisten verkostojen välisiä jännitteitä. Menetelmä mahdollistaa aineistonkeruussa esimerkiksi fantasiointia ja luovuutta. (Seikkula & Arnkil 2009, 72-73, 76.) Lisäksi näen, että vaikka menetelmä tuottaa tietoa nykyhetkestä, se tuottaa myös tietoa tulevaisuuteen kohdistuvista odotuksista ja haaveista, sillä nuorten on mahdollista tämän menetelmän avulla myös unelmoida ja olla mielikuvituksellisia.

Vaikka tulevaisuuden muistelua käytetään yleensä keskustelutilanteissa, päätin soveltaa sitä myös kirjoitelmaan. Näin tulevaisuuden muistelun juuri nuorille soveltuvaksi tavaksi kirjoittaa omasta elämästään, sillä se mahdollistaa hyvin vapaa-muotoisen ja rennon kirjoittamisen. Tulevaisuuden muistelu ei menetelmänä vaadi tiukkaa oikeellisuutta tai rehellisyyttäkään vaan mahdollistaa kirjoittajan olla luova ja kekseliäs. Tulevaisuuden muistelu soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa pyritään myönteiseen ilmapiiriin. Menetelmän avulla voidaan käsitellä myös huolia ja epävarmuutta, mutta yleensä ne nähdään tulevaisuuden muistelussa myönteisempään suuntaan kehittyneinä. Samalla kuitenkin menetelmä auttaa tuomaan esiin vaikeuksia ja huoliakin kun niistä voi puhua ikään kuin ”voitettuina”. (Seikkula & Arnkil 2009, 74-76.)

Tässä tutkielmassa en vaatinut nuorten tulevaisuuskuvilta tiettyä sävyä. Kannustin nuoria apukysymysten avulla kirjoittamaan sekä myönteisistä että huolestuttavista asioista. Toivoin hyödyntäessäni tulevaisuuden muistelu-menetelmää, että lähestymistapani olisi myös nuoren omia voimavaroja esiin nostava. Parhaimmillaan tulevaisuuskuvan kirjoittaminen auttaa ymmärtämään omia vaikutusmahdollisuuksia omaan tulevaisuuteensa ja siten auttaa oman elämän hallinnassa.

Tulevaisuuden muistelu alkaa yleensä sillä, että osallistujia pyydetään eläytymään tulevaisuuteen ja osallistujilta kysytään tulevaisuuteen liittyviä asioita. Osallistujia pyydetään siirtymään ajassa riittävästi eteenpäin, mutta ajan riittävyyden määrittäminen riippuu pitkälti tutkimuksen aiheesta tai käsiteltävästä asiasta. (Seikkula & Arnkil 2009, 70.) Tässä tutkimuksessa ajallinen etäisyys on kaksi vuotta. Ajanjakso on kaksi vuotta, sillä siirtymävaihe-käsite määrittää siirtymän peruskoulusta toiselle asteelle olevan noin kahden vuoden ajallinen liukuma.

Annoin nuorille apukysymyksiä (ks. *liite 1*) kirjoitelman ohjeeksi. Apukysymyksillä ehdotin nuoria kirjoittamaan muun muassa siitä mitä koulua he käyvät, missä he asuvat sekä mihin he ovat elämässään tyytyväisiä ja mikä heitä huolestuttaa. Pyrin luomaan

nuorille mahdollisimman selkeän ohjeistuksen kirjoitelmalle, jotta kenenkään osallistuminen ei jäisi kiinni siitä, että ei ymmärrä ohjeistusta. Myös apukysymysten merkitys on auttava, sillä tarkoituksenani oli antaa joitakin vinkkejä siitä mistä nuoret voisivat kirjoittaa, jotta kirjoittaminen lähtisi sujuvasti käyntiin. Apukysymysten hyödyntäminen oli kuitenkin vapaaehtoista.

Aineiston keruu alkoi tutkimusluvan hankinnalla, jotka sain suullisesti koulun rehtorilta ja vararehtorilta. Keräsin aineiston kahdesta Lapin alueen yläkoulusta. Kohderyhmäni olivat 9. luokkalaiset nuoret. Keräsin kirjoitelmat nuorilta opinto-ohjauksen tunneilla, jonka aihepiiriin nuorten tulevaisuuskuvat sopivat hyvin. Käytäntö sujui hyvin ja oppilaat saivat kirjoittaa kirjoitelmiaan yhden oppitunnin ajan, jonka pituus oli 45 minuuttia. Keräsin aineiston koululla toukokuussa 2010 ja marras- joulukuussa 2011. Toteutin aineistonkeruuta yhteensä neljällä eri oppitunnilla.

Aineiston keruun aluksi annoin lyhyet yleiset ohjeet kirjoitelman kirjoittamiseen. Rohkaisin osallistujia kirjoittamaan avoimesti omista ajatuksistaan. Painotin, että tutkielma noudattaa luottamuksellisuutta eikä kirjoitelmia lue sellaisenaan kukaan muu kuin tutkija. Lisäksi mainitsin tutkimuksen vapaaehtoisuudesta ja siitä, että kirjoitelmaan ei tule laittaa omaa nimeä, jotta kukaan ei voi yhdistää kirjoittajaa tietyn tekstin kirjoittajaksi. Selitin nuorille, että oikeita tai vääriä vastauksia ei ole vaan jokainen kirjoitelma on sellaisenaan hyvä. Muistutin myös, että nuorten ei tarvitse välittää kielenhuoltoon liittyvistä seikoista, ainoastaan kirjoittaa luettavalla käsialalla. Korostin, että kyseessä on yksilötyö ja että on kohteliasta antaa kirjoitusrauha vierustoverille. Lisäksi toin esiin, että kysymysten esittäminen on nuorille mahdollista. Kävimme läpi apukysymysten listan, mutta korostin, että apukysymykset ovat olemassa kirjoitelman alkuun pääsemiseksi eikä niitä välttämättä tarvitse noudattaa laisinkaan.

Varsinaisena ohjeistuksena (ks. *liite 1*) oli kirjoittaa omasta elämästä kaksi vuotta taaksepäin. Nuorten tuli kertoa, mitä on tapahtunut kahden viimeisen vuoden aikana (2010–2012) ja millaista elämää he elävät vuonna 2012. Vuonna 2011 kerätyissä aineistossa nuorten tuli luonnollisesti siis kertoa millaista elämää nuoret näkevät elävänsä vuonna 2013. Ohjeistuksessa oli seitsemän apukysymystä, jotka esitetään liitteessä (*liite 1*). Aikaa kirjoitelman tekoon oli 45 minuuttia. Kirjoitelman valmistuttua luokasta ei saanut poistua vaan nuorten tuli jatkaa omaa hiljaista työtään omalla paikalla. Nuoret toimivat tilanteessa annettujen ohjeiden mukaisesti eikä tutkimusta häiritseviä tekijöitä liiemmin

ilmennyt. Muutamaan otteeseen jouduin muistuttamaan työrauhasta, sillä jo valmiiksi kirjoitelmansa saaneet nuoret alkoivat helposti jutella vierustoverinsa kanssa.

Kaiken kaikkiaan kirjoitelmia kertyi 42 kappaletta, konekirjoitettua tekstiä noin 30 liuskaa. Jokainen opinto-ohjauksen tunnilla läsnä ollut oppilas osallistui, kukaan nuorista ei kieltäytynyt kirjoittamasta ainetta. Yksi nuorista palautti kuitenkin tyhjän paperin eli tämä voidaan myös tulkita tutkimuksesta kieltäytymiseksi. Kaikki tehdyt kirjoitelmat olivat asiallisia ja siten hyväksyttävissä tutkimusaineistoksi. Aineisto koostuu nuorten yksilöllisistä kirjoitelmista, joten kaikki niistä ovat omanlaisiaan. Kirjoitelmien pituudet vaihtelivat puolesta sivusta kolmeen sivuun käsinkirjoitettua tekstiä A4-kokoiselle paperille.

Kirjoitelmien valmistuttua kiitin nuoria tutkimukseen osallistumisesta. Muistutin myös, että jos jokin asia kirjoitelmien pohjalta jää mietityttämään tai vaivaamaan voi oman koulun koulukuraattorin puoleen kääntyä.

4.4 Sisällön analyysi

Aineiston analyysimenetelmäksi valitsin sisällön analyysin (content analysis). Sisällön analyysi soveltuu hyvin erilaisten dokumenttien analysointiin, sillä se mahdollistaa systemaattisen ja objektiivisen aineiston läpikäynnin. Lähes mikä tahansa dokumentti on analysoitavissa sisällön analyysillä. Sisällön analyysin avulla tekstistä on mahdollista etsiä tekstin merkityksiä ja tässä tutkimuksessa löytää nuorten kirjoitelmista inhimillisiä merkityksiä, joita nuoret eri asioille antavat. Sisällön analyysillä aineisto voidaan järjestää tiiviiseen ja selkeään muotoon ja sen pohjalta muodostaa kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tärkeää on huomata, että sisällön analyysi mahdollistaa aineiston järjestämisen, mutta tutkijan on kyettävä tekemään johtopäätökset tämän jälkeen eikä nähdä pelkääntään järjestetty aineistoa tutkimuksen tuloksina. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 105–106, 110.)

Sisällön analyysia voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Tähän tutkimukseen sopivin analyysitapa tuntui olevan teoriaohjaava analyysi eli abduktiivinen analyysi, sillä koin sen täyttävän parhaiten tutkimukselleni asettamat tarpeet. Abduktiivinen analyysi on perinteinen malli, jolloin analyysin taustalla ajatellaan olevan jokin teoria, malli tai auktoriteetti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98–99.) Abduktiivisen ajattelu puolestapuhuja Charles Peirce (1958, 96–97) on esittänyt, että abduktiivi-

sen päättelyn taustalla on aina jokin johtoajatus (guiding principle). Näin ollen uutta teoriaa ei luoda pelkästään aineiston havaintojen pohjalta kuten aineistolähtöisessä sisällön analyysissä oletetaan. (Grönfors 1982, 33–37.) Martti Grönforsin mukaan (1982, 33–37) mukaan johtoajatus voi olla määrittelemätön intuitiivinen käsitys tai valmis hypoteesi. Johtoajatukset auttavat näin kiinnittämään aineistosta muodostuvat havainnot tiettyjen asioihin. Tämän analyysitavan nimi abduktiivinen, tulee sanasta abduction, joka suomennettuna tarkoittaa kaappausta. Abduktiivisessa sisällönanalyysissä sanamukaisesti voidaankin ajatella kaappaavan juuri johtoajatuksia ja johtolankoja edelleen tieteellisten merkitysten luomiseen. (mt., 33–37.)

Päädyin abduktiiviseen analyysiin ensiksikin siksi, että ajattelin, että työskentelyni esimerkiksi tutkimusassistenttina hankkeessa, josta aiheeni sai alkunsa, vaikuttaa analyysiä tehdessä väistämättä. En siis kokenut voivani tehdä puhtaasti aineistolähtöistä analyysiä, sillä minulla oli tietoa nuorten elämästä ennestään. Lisäksi toinen tutkimuskysymyksistäni kohdistuu suoraan tarkastelemaan, miten teoreettinen viitekehyseni, postmodernismin erilaiset kuvaukset kietoutuvat nuorten tulevaisuuden odotuksiin, joten olen analyysissäni väistämättä kasvokkain teoreettisten jo olemassa olevien käsitteiden kanssa.

Laadullisessa aineistossa analyysia tehdään tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. Aineiston analyysin sanotaan alkavan jo paljon ennemmin, kuin se virallisesti tutkijan näkökulmasta usein tuntuu alkaneen. Kun aineisto oli kerätty, luin mielenkiinnolla nuorten kirjoitelmia läpi useaan otteeseen. Tein pika-analyysia jo tuolloin eli etsin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia sekä nostin ajatuksiini teemoja, joista olin ajatellutkin nuorten kirjoittavan ja samalla hämmästelini asioita, joita en odottanut kirjoitelmista löytyvän. Edellä kuvatun tutustumisen jälkeen kirjoitin puhtaaksi nuorten kirjoittamat tekstit koneelle. Litteroidut tekstit helpottivat analyysin aloittamista ja nopeuttivat lukemista. Koodasin eli merkitsin jokaiselle kirjoitelmalle tunnusteen eli ensimmäinen kirjoitelma on K1, toinen K2 ja niin edelleen.

Aineiston koodauksen jälkeen valitsin analyysiyksikön. Analyysiyksikkö voi olla sana tai lausuma, kokonaisuuksia kuitenkin pilkottaessa tulisi pitää mielessä, että yhteys tutkimuskysymyksiin säilyy. (Elo & Kyngäs 2007, 19.) Tässä tapauksessa analyysiyksikkö on lause. Poimimistani lauseista pelkistin selkeämpiä ja lyhyempiä asiakokonaisuuksia. Kun olin pilkkonut aineiston analyysiyksikön mukaisiin osiin, aloin etsiä alaluokkia eli ryhmitellä analyysiyksiköitä. Alaluokkien yhdistelyn etsin alaluokille yhteisiä nimittäjiä ja ryhmittelen vielä ne yläluokiksi. Yhdistelin myös yläluokkia keskenään saaden isom-

pia käsitekokonaisuuksia. Lopulta osa yläluokista löysi paikkansa yhdistävistä luokista, jotka muodostin abduktiivisen sisällön analyysin tapaan aiempaa tietoa ja teoreettista viitekehystä, postmodernismia hyödyntäen. Tätä järjestetyn aineiston siirtämistä teoreettiselle tasolle kutsutaan abstrahoinniksi (Grönfors 1982, 145). Suurena apuna luokkien hahmottamisessa minulle oli taulukointi, jota hyödynsin alla kuvatun esimerkin tavoin (Taulukko 1).

Taulukko 1. Aineistoni luokittelu

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka	Yläluokka	Yhdistävä luokka
Minulla on poikaystävä, jota rakastan ja vietän lähes kaiken vapaa-aikani hänen kanssaan.	on poikaystävä	seurustelu	vertaissuhteet	sosiaaliset suhteet	Yhteisön jäsenyys
Välini on kunnossa äitini kanssa ja olemme todella läheisiä, mutta isäni kanssa en ole enää missään tekemisissä.	äiti läheinen, isä etäinen	vanhemmat	perhesuhteet	sosiaaliset suhteet	Yhteisön jäsenyys

Aineiston ja teorian yhdistämisestä muodostuneet pääluokat kertovat *nuorten tulevaisuuskuvien suhteesta* omiin mahdollisuuksiin, yhteisön jäsenyyteen, individualismiin, koulutukseen ja työhön, paikkaan ja tilaan, aikaan ja arvoihin.

4.5 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen eettisyys on laaja ja kokonaisvaltainen asia, jonka tulee kulkea tutkijan valinnoissa mukana aina tutkimuksen alkumetreiltä loppuun saakka (Pohjola 2007, 11). Kirsi Pauliina Kallio (2010, 184) kirjoittaa, että eettisiä kysymyksiä ei tulisi yrittää kertaletuoisesti ratkaista mekaanisin lupahakemuksin ja menetelmällisin valinnoin vaan kuljettaa eettistä pohdintaa tutkimuksen rinnalla läpi tutkimusprosessin. Tutkimuksen eettisyyttä voi peilata esimerkiksi tutkimuksen aihevalinnan, tutkimuskysymysten ja näkökulmien kautta, tutkimusaineistoon liittyvän pohdinnan kautta sekä aineiston analysointiin ja tiedon julkistamiseen liittyvien eettisten kysymysten näkökulmasta. (Pohjola 2007, 11–13.)

Läpi tutkielman olen pitänyt mielessäni eettisyyden kokonaisvaltaisuuden ja pohtinut eettisyyttä kaikissa tutkimukseni ratkaisuisa. Olen myös pyrkinyt parhaani mukaan noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan eettisiä periaatteita eli tutkittavien itsemääräämisoikeutta, välttämään tutkimukseni osallistujien vahingoittamista ja kunnioittamaan yksityisyyttä sekä tietosuojaa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009.)

Eniten eettistä pohdintaa minussa herätti tutkimukseeni osallistajat. Nuoret, jotka kirjoittivat tulevaisuuskuvansa, olivat alaikäisiä, ja näin tutkimuseettisten periaatteiden näkökulmasta erityistä huomiota vaativia (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009). Lapsiin ja nuoriin liittyy omat erityispiirteensä ja heidän suhteen on oltu huolissaan alaikäisten täysivaltaisesta subjektiudesta ja siitä kenen äänellä tutkimus puhuu kun osallistujina ovat alaikäiset henkilöt. Toisaalta lapset ja nuoret halutaan nähdä täysivaltaisina osallistujina, mutta toisaalta heidät nähdään rakenteellisesti haavoittuvina ja marginaalissa asemassa olevaksi, että heitä täytyy suojalla. (Vehkalahti ym. 2010, 11, 15.) Koin kuitenkin, että tutkimukseni osallistajat, yläkoulun 9.-luokkalaiset ovat riittävän ikäisiä päättämään itse tutkimukseen osallistumisesta ja siitä miten paljon haluavat jakaa kirjoitelmissaan omasta elämästään. En esimerkiksi kokenut, että tutkimuslupa tulisi pyytää heidän huoltajiltaan vaan näin, että koulun rehtorin ja nuoren oma suostumus tutkimukseen riittää. Olihan tutkimukseni aihe elämänmyönteinen ja tulevaisuuden muistelu-menetelmänä mahdollistaa myönteisen käsittelytavan tutkittaville asioille.

Alaikäisyyden sijaan enemmän huolta minussa herätti se, missä yhteydessä kirjoitelmat toteutettiin. Pohdin esimerkiksi sitä, mahdollistaako koulu aineiston keruupaikkana oikeasti nuorelle kieltäytymisen tutkimuksesta vai sisältääkö koulu instituutiona aina sellaista jonkinasteista painetta siitä, että oppilaan on näytettävä olevansa aktiivinen ja myötämielinen koulussa tapahtuvissa asioissa. Kerroin nuorille ennen kirjoitelmien aloittamista, että osallistuminen on vapaaehtoista ja korostin myös, että opettajat tai rehtorit eivät tule lukemaan kirjoitelmia eikä valmiista opinnäytetyöstä voi tunnistaa kuka on kirjoittanut mitään. Pyrin lisäämään oppilaiden luottamusta sillä, että laitoin valmiit kirjoitelmat suoraan suljettuun kuoreen niiden valmistuttua.

Koska tutkin tässä opinnäytetyössäni ihmisten todellista elämää ja kokemuksia, voi tutkimus herättää osallistujassaan ajatuksia myös aineistokeruutilanteen ollessa ohi. Kirjoitelmien valmistuttua muistutin oppilaita oman koulun koulukuraattoripalveluista, mikäli jokin omaan tulevaisuuteen liittyen jäi kirjoitelman jälkeen mietityttämään. Koin, että on tärkeää antaa asioiden käsittelyyn myös mahdollisuuksia jatkossa, jotta tutkimus on

eettisesti kestävä ja jotta en aiheuttaisi tutkimuksellani vahinkoa tutkimukseen osallistujille.

Ennen kuin nuoret alkoivat kirjoittaa kirjoitelmiaan, selvitin nuorille miksi pyydän heitä kirjoittamaan kirjoitelmat ja mihin tarkoitukseen aion niitä käyttää (ks. Pohjola 2007, 19–20). Silti tutkijana minua jäi mietityttämään miten pitkälle yläkouluikäiset ymmärtävät tutkimuksen kulkua ja esimerkiksi sitä miten aion hyödyntää heidän tuottamaa tietoa. Tutkijana minua jäi tutkimuksen edetessä pohdituttamaan tiedon tulkitsemiseen liittyvä eettisyys, sillä tutkijalla on valta päättää miten aineistoa lähestytään ja mitä asioita aineistosta nostetaan esiin tai jätetään nostamatta (Oinas 2004, 222–223). Pysin tulkitsemaan nuorten tulevaisuuskuvia yhteiskunnan arvoja ja asenteita vasten, jotta en sorru ylitulkintaan ja tai liiallisen mielikuvituksen käyttämiseen ja siten kirjoita jostakin mitä nuoret eivät ole tulevaisuuskuvissaan tarkoittaneet. (ks. Pohjola 2007, 21.)

5 Siirtymävaiheessa elävien nuorten tulevaisuuskuvien suhde ...

5.1...omiin mahdollisuuksiin

Nuorten tulevaisuuskuvat siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen opintoihin olivat hyvin myönteisiä. Nuorten kirjoitelmissa elämä näyttäytyi pääasiassa toiveikkaana, ja nuorten suhtautuminen tulevaisuuteen oli optimistista siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen opintoihin. Tulos on yhteneväinen aiemman tiedon kanssa, sillä myös aiempien selvitysten mukaan suurin osa nuorista näkee tulevaisuutensa positiivisena ja enemmän mahdollisuuksia tarjoavana kuin niitä rajoittavana (Pulkkinen 2002, 183). Tulevaisuuteen liittyvä toivo on tärkeää, sillä se kuvaa luottamusta tulevaisuuteen sen epämääräisyydestä huolimatta (Kylmä 1996, 13–22).

Nuoret kuvasivat kirjoitelmissaan olevansa tyytyväisiä elämäänsä. Odotinkin tyytyväisyys-adjektiivin esille tuloa tulevaisuuskuvissa, sillä yksi apukysymyksistäni liittyi suoraan tyytyväisyyteen (ks. *liite 1*). Tyytyväisyyttä aikaan saavia tekijöitä nuorten kirjoitelmissa olivat esimerkiksi perhe, hyvät kaverit, oikealta tuntuva opiskelupaikka ja seurustelukumppani. Tulevaisuudessa tyytyväisenä itsensä näkeminen on mitä ilmeisimmin riippuvainen aikaisemmasta elämäntilasta ja omasta suhteellisesta hyvinvoinnista ympäristöön nähden. Merkittäviä ympäristöjä tyytyväisyyden kokemusten kannalta ovat lapsuuden perheen ja muiden läheisten suhteiden muodostamat ympäristöt. (Martikainen 2006, 26–34.)

”Olen tyytyväinen elämääni, perhe-asiat ovat kunnossa ja koulu menee ihan suhtkoht hyvin.” K1

”Olen tyytyväinen, että on koulu- ja työpaikka, olen terve, poikaystävä, ystäviä ja omakoti ja elämässäni ei ole isoja alamäkiä.” K2

”Olen tyytyväinen elämässäni melkein kaikkeen enkä halua, että asiat olisivat toisin.” K39

Vain yksi kirjoitelma sisälsi kielteisemmän sävyn tulevaisuudesta. Alla olevassa kirjoitelmassa negatiivisuus välittyy lähinnä siitä, että kirjoitelma välittää turhautuneisuuden tunnetta opiskelupaikan valinnasta ja löytymistä. Lisäksi tulevaisuuskuvaa sävyttää epäily. Nuorella on selvästi toiveita tulevaisuuteensa liittyen, mutta hän ei usko, että ne voisivat toteutua. Kyse voi olla siitä, että nuori on kokenut tulevaisuutensa käsittelyn

tässä tehtävässä liian vaikeaksi tai vaihtoehtoisesti nuori voi haluta tietoisesti tuoda esiin tulevaisuuden tuntemattomia, ennustamattomia puolia. (Mikkonen 2000, 216.)

”Kahden vuoden päästä olen varmaan lukiossa ja saan huonoja numeroita koska en jaksa keskittyä. Olisin halunnut jonnekin esimerkiksi ammattilukioon, mutta en tiennyt ammattia joten hain lukioon. Asun äitini kanssa kahdestaan ja olen monesti illat yksin kun äiti on töissä. Jos jossain vaiheessa olen keksinyt ammatin johon haluan opiskella, olen saattanut lopettaa lukion myös kesken ja hakea ammattikouluun. Tai sitten käyn lukion loppuun ja pääsen ehkä läpi ja haen siten ammattikouluun.” K37

Se, miksi tässä tutkimuksessa tulevaisuuskuvat yhtä lukuun ottamatta toivat esiin tyytyväisyyttä omaan elämään, voi johtua monesta syystä. Yksi selitys voi löytyä jos tarkastellaan tyytyväisyyden kokemuksien rakentumista sosiaalisesti. Jos tyytyväisyyden tunnetta tarkastellaan sosiaalis-konstruktionistisen lähestymistavan mukaisesti, voidaan ajatella, että tyytyväisyyden tunne on yhteydessä laajempiin tekijöihin kuten koko suomalaiseseen hyvinvointiyhteiskuntaan, mutta myös yksilötason tekijöihin kuten ystäväpiiriin tai perheeseen (Martikainen 2006, 40). Tällöin saman kaupungin nuorten, osittain jopa samalla luokalla opiskelevien nuorten, tyytyväisyyden tunne kirjoitelmissa, voi selittyä heidän keskinäisellä vuorovaikutuksellaan ja vuorovaikutuksessa syntyneessä tyytyväisyyden tunteesta, jonka ajatellaan jatkuvan myös tulevaisuudessa. Sosiaalisen konstruktionismin kautta ajateltuna tulevaisuuskuvioiden tieto on syntynyt yhteisöllisesti ja kulttuurisesti (Mikkonen 2000, 83). Tällöin on luontevaa, että samalla luokalla opiskelevien nuorten, jopa saman paikkakunnan nuorten tulevaisuuskuvioiden yleistunnelma on hyvin samantyyppinen.

Nuorten tulevaisuuskuvioiden huokui myös toiveikkuus. Nuoret eivät varsinaiset kirjoittaneet näkevänsä tulevaisuutta toiveikkaana, mutta yhdistän sen tyytyväisyyden ilmaisuun ja ajatukseen sen taustalla olevasta toivon tunteesta. Nuorten toivo ilmeneekin ennen muuta tulevaisuuteen liittyvissä toiveissa ja haasteiden asettamisessa (Juvakka 2000, 83).

Toivon merkitys tulee näkyviin erityisesti elämän risteyskohdissa kun jokin asia on haasteena elämänpolulla. Risteyskohdassa eli tässä tapauksessa siirtymävaiheessa peruskoulusta eteenpäin nuoren elämäntilanteelleen antama merkitys voi kulkea joko toivon tai toivottomuuden suuntaan. (ks. Juvakka 2000, 83, 94–95.) Näen, että kirjoitelmista huokuva toivo kertoo siitä, että nuoret voivat hyvin, sillä toivo on oleellinen osa

ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia (Kylmä 1996, 29–30). Tulevaisuuden myönteisenä näkeminen edellyttää voimavaroja nuorelta (Sutinen 2010, 80). Hyvinvoivan henkilön mielenterveys mahdollistaa tulevaisuuden näkemisen toiveikkaana ja tavoitteellisenä. Aiemmin saadut myönteiset kokemukset itsestä ja elämästä, mahdollistavat myös tulevaisuuden näkemisen positiivisena. (mt., 80.)

Yhden nuoren kirjoitelman sävy oli negatiivinen, kuten aiemmin tässä luvussa esitän. Kirjoitelmasta nousee nuoren pettymyksen tunteet itseä kohtaan, sillä nuori ei näytä luottavan omiin valintoihin jatko-opintojen suhteen eikä omiin kykyihinsä selvitä opinnoistaan, jotka on aloittanut. Tällöin selityksiä nuoren toivottomuuden ja tyytymättömyyden tunteelle voidaan etsiä myös esimerkiksi aiemman elämänhistorian sosialisatioprosesseista (Martikainen 2006, 40–41). Jari Kylmän (1996, 16–18) mukaan toivo rakentuu ihmissuhteissa. Elämässä koetut pettymykset saattavat heikentää tulevaisuuden toivoa ja tämä voi olla nuorelle tuhoisaa ja johtaa jopa kehityksessä taantumiseen (mt., 16–18).

Nuorten kirjoitelmissa tulevaisuuden toiveikkuus tuli paikoitellen esille hyvinkin voimakkaasti. Toiveikkuus liittyi tulevaisuuskuvin henkilökohtaiseen elämään eli oli yksilökeskeistä toivon kuvailua. On luonnollista, että nuoret keskittyivät yksilötason kuvauksiin, sillä oman elämän asiat ovat heitä lähempänä ja tutumpia kuin esimerkiksi maailman tilanne. Nuoret eivät kuvailleet lainkaan esimerkiksi ympäristön tai maailman tilaa. (vrt. Mikkonen 2000, 211.)

Muutamissa tulevaisuuskuvin toiveikkuus ilmeni esimerkiksi siten, että nuoret kuvasivat onnellisia loppuja rankalle koulukiusaamiselle. Vaikka selitys hyvin toiveikkaisiin, onnellisiin loppuihin voi olla nuoren fantasioinnissa ja haaveilevassa tavassa toteuttaa vaadittu kirjoitelma, voi ilmenevä toivo myös kertoa nuoren normaalista elämänilosta ja elämänhalusta. Toivon kannalta oleellisia asioita ovat hyvä itsetunto, omien voimavarojen löytäminen ja kokemus siitä, että voi vaikuttaa elämäänsä. Toivo on nuoren elämässä tärkeä kannatteleva voima, joka vie eteenpäin ja mahdollistaa vaikeuksista selviämisen (Kylmä 1996, 29–30, 50). Lisäksi tulevaisuuden muistelu-menetelmä antaa tilaa haaveille. On mahdollista, että vaikeassa tilanteessa eläneet nuoret, toivovat onnellisempaa tulevaisuutta ja haaveilevat vaikeiden tilanteiden ratkenneen myönteiseen suuntaan. Nuorten tulevaisuuskuvin tyytyväisyys ja toivo voivat siis sisältää sekä nykyhetkestä koostuvia rakennusaineiksia että haaveilua paremmasta tulevaisuudesta.

”Kaikki, jotka olivat kiusanneet mua oli nyt mun kavereita ja monet jopa oli samassa koulus mun kaa.” K22

”Se yksinäisyys jäi traumaksi joka onneksi on alkanut lähtemään pois, ystävien ansiosta. Kaikkien heidän ansiosta voin olla iloinen.” K27

”On sujunut aika hyvin. Olen alkanut liikkumaankin enemmän ja tuntuu siltä, että narut ovat paremmin käsissäni kuin kaksi vuotta sitten. Keskityn koulussa ja muuallakin mahdollisimman hyvin.” K11

Tulevaisuuskuivissaan nuoret totesivat omat vaikutusmahdollisuutensa hyviksi. Nuorten vaikutusmahdollisuuksia onkin pyritty lisäämään 2000-luvulla. Nuorten ääntä halutaan kuulla heitä koskevien päätösten suhteen entistä enemmän ja nuorten osallisuutta pyritään vahvistamaan. (Kiilakoski 2007, 13–15.) Tässä tutkimuksissa nuoret kokivat voivansa vaikuttaa tulevaisuudessa oman elämänsä asioihin. Osa nuorista toi esille kuuluvansa oppilaskuntiin tai ilmaisi halunsa kuulua niihin.

”Koen voivani vaikuttaa asioihin, jotka sisältyvät elämäni. Ois kiva olla lukion oppilaskunnassa tai jossain vastaavassa.” K1

”Olen kouluni oppilaskunnan hallituksessa tapahtumavastaavana ja saan suunnitella kaikkia kivoja, yhteishenkeä kohottavia tapahtumia, joten koen saavani vaikuttaa asioihin.” K3

”Pystyn vaikuttamaan moniin asioihin jos on vain kiinnostusta ja aktiivisuutta eri asioihin.” K12

”Nuorisovaltuuston kautta saan paljon omasta mielestä parannettavia juttuja eteenpäin. Olen ollut aina sellainen, että uskallan sanoa oman mielipiteen. Mielikuvitusta riittää, aloitetaan olen laittanut useita ideoita, jotka ovat mahdollisesti viety eteenpäin.” K26

Edellä kuvatuissa vaikuttamismahdollisuuksia nuoret käsittelevät hyvin yhteiskunnallisia vaikuttamistapoja. Nuorten kirjoitelmissa tuli kuitenkin esille myös pohdintaa arkiemmasta vaikuttamisesta. Osa nuorista kirjoitti myös siitä, että esimerkiksi omiin perhesuhteisiin tai perheen asioihin on vaikea vaikuttaa, sillä vanhemmilla on suuri rooli perheen asioissa.

”Tietenkin opiskelun ym. voin itse vaikuttaa, mutta en voi sukulaissuhteisiin vaikuttaa. Mielestäni vanhemmat vaikuttavat niihin ” K9

”Koen voivani vaikuttaa asioihin, joita elämäni sisältää koska olen nyt VAPAA vanhempien valvovien silmien alta.” K17

Kaiken kaikkiaan tämän tutkielman nuorten suhtautuminen omiin mahdollisuuksiinsa tulevaisuudessa oli luottavainen ja he uskoivat myös tulevaisuudessaan olevansa tyytyväisiä elämäänsä. Myönteisyydestään huolimatta, tulevaisuuskuvat olivat myös realistisia. Samaan aikaan nuorten nähdessä tulevaisuutensa myönteisenä, postmodernia yhteiskuntaa kuvaillaan jatkuvassa muutoksessa olevaksi, epävarmaksi ja pirstaleiseksi (Bauman 1996, 191–193). Silti tämän tutkielman nuorten tulevaisuuskuvista huokuu valoisuus eivätkä nuoret näytä kantavan huolta yhteiskunnan muutoksesta tulevaisuutensa suhteen. Tulevaisuuskuvuissaan he ovat kuvanneet olevansa tyytyväisiä elämäänsä eivätkä näe elämäänsä tulevaisuudessa epävarmaksi. Näyttää siis siltä, että nuorten käsitysten ja yhteiskunnan todellisen tilan välillä on ristiriita. Helena Helve (2002, 26) pohdii juuri tätä ristiriitaa, kysyessään teoksessaan kysymyksiä siitä, rakentavatko nuoret elämäänsä mielikuviin sellaisesta mitä ei oikeasti olemassa.

5.2...yhteisön jäsenyyteen

Nuoret kuvasivat tulevaisuuskuvuissaan suhteitaan läheisiin ihmisiin runsaasti. Nuorten kirjoitukset suhteista vanhempiin, sisaruksiin, seurustelukumppaneihin ja ystäviin tulevaisuudessa kertovat nähdäkseen siitä, että suhteet läheisiin ja siten yhteisöt ovat nuorille merkityksellisiä. Koska tulevaisuutta koskevat näkemykset luodaan pitkälti nykyisyyden pohjalta, tulkitsem, että yhteisöt olivat nuorille keskeisiä elämän tekijöitä tulevaisuuskuvan kirjoittamishetkenä (ks. Niiniluoto 1999, 8). Yhteisöä voidaan yleisesti kuvailla tilaksi tai paikaksi, jossa voi toimia ihmisiä ilman tuntemusta keskinäisestä yhteisöllisyydestä. Yhteisöjä ovat esimerkiksi perheyhteisö, kotiyhteisö ja kyläyhteisö. (Heinonen 2008, 14.)

Yhteisö ja yhteisöllisyys kulkevat yleensä rinnakkain, mutta sitä, puhuvatko tämän tutkielman nuoret myös yhteisöllisyydestä, on tämän aineiston pohjalta perusteetonta arvioida, sillä nuoret eivät erikseen arvioi suhteidensa laatua toisiin yhteisön jäseniin. Riippuen määritelmästä yhteisöllisyyden nähdään olevan vapaaehtoista ja tuottavan yhteenkuuluvaisuuden tunnetta (Lehtonen 1990, 23-24). Yhteisöllisyys on sosiaalisista suh-

teista tunteina syntyvä kokemus (Heinonen 2008, 14). Esimerkiksi suhde vanhempiin ja sisaruksiin ei ole vapaaehtoista vaan osa kiintymyssuhdetta, joten sitä ei sellaisenaan voida laskea yhteisöllisyydeksi. Yhteisön ja yhteisöllisyyden käsitteissä onkin nähtävissä eroja.

Yhteisöllisyyden olemassa olosta tai enemmänkin sen katoamisesta puhutaan ja kirjoitetaan paljon. Yhteisöjä kuvataan kirjallisuudessa yksilön turvapaikkoina, jotka postmodernista yhteiskunnasta ovat osin hävinneet. Zygmunt Bauman (2002, 205–206) kirjoittaa, että ”*Yhteisöllisen maailman sisäinen eheys loistaa ja sähköy heti tien toisella puolella alkavan hämärän ja sokkeloisen viidakon taustaa vasten*”, kuvaten samalla juuri sitä turvaa mitä yhteisöltä odotetaan saavan suhteessa muuhun maailmaan. (mt., 205–206.)

Perinteinen ajatus yhteisöistä, jossa yhteisöt muodostavat sukujen ja asuinkyläiden kautta, ei enää päde tämän päivän nuoriin. Nykynuoren elämässä yhteisöllisiä kiinnittymispintoja on runsaasti, mutta ne ovat kokeneet muutoksia. Perinteisten yhteisöjen rinnalle on muodostunut moninaisia ja vaihtoehtoisia yhteisöjä kuten kaveripiiri ja verkkoyhteisöt. (Korkiamäki 2006, 173.) Näitä uusyhteisöiksi kutsuttavia yhteisöjä voidaan luonnehtia hetkellisiksi ja tilapäisiksi (Bauman 2002, 237).

Perhe näyttää kuitenkin olevan edelleen tärkeä yhteisö yhteiskunnan murroksessa, sillä suhteita omiin vanhempiin kuvattiin tämän tutkielman nuorten tulevaisuuskuviissa paljon. Näen, että suhteiden kuvaaminen vanhempiin on hyvin luonnollista, ovathan vanhemmat yleensä tutkimuksen osallistujien ikäisten nuorten elämien keskeisimpiä henkilöitä. En kuitenkaan erikseen esittänyt apukysymystä, jossa olisin pyytänyt kertomaan vanhemmista, joten nuoret ovat selkeästi itse halunneet tuoda vanhempansa tulevaisuuskuviin. Vanhemmista kirjoittaminen on perusteltua, sillä yleisesti ottaen nuoret näkevät vanhempansa tärkeänä tuen lähteenä elämässään ja vanhempien merkitys on nuorille suuri (Kauppinen ym. 2004, 22). Yhteisöjen kuvaaminen tulevaisuuskuviissa ylipäätään on luonnollista, sillä ihmisen perustarpeisiin kuuluu olla yhteydessä toisiin ihmisiin ja kuulua osaksi yhteisöä (Kumpulainen 2004, 18). Lisäksi on myös muistettava, että tutkielmani osallistajat ovat vasta 15-16-vuotiaita. Tällöin on enemmän kuin tavalista, että suhteet perheenjäseniin ovat keskiössä elämässä.

Vanhemmista kirjoitettiin tulevaisuuskuviissa kahtiajakoisesti. Vanhemmat nähtiin joko myönteisinä ja auttavina tai rajoittavina ja määräälevinä. Kirjoitelmat, joissa vanhemmat kuvattiin myönteisesti, sisälsivät ajatuksia siitä, että vanhemmat ovat läheisiä ja heidän

kanssaan haluttiin asua vielä tulevaisuudessakin. Lisäksi osa nuorista näki itsensä asuvan ilman vanhempia, mutta nuoret kuvailivat vanhempia myönteisesti ja näkivät vanhemmat tärkeinä avun lähteinä elämässään. Vanhemmille vietiin tulevaisuuskuvien kirjoitelmien mukaan viikonloppuisin likapyykit ja menttiin syömään oikeaa ruokaa. Nuoret kirjoittivat myös ikävöivänsä vanhempia. Ne, jotka kirjoittivat suhteesta vanhempiin myönteisesti, mutta asuivat heistä erillään, näkivät tärkeäksi pitää vanhempiin yhteyttä ja viettää heidän kanssa aikaa erillään asumisesta huolimatta.

”Raha-asioiden kanssa ei ole ongelmia töiden ja vanhempien ansiosta.”

K21

”Viikonloppuisin menen linja-autolla kotiin syömään oikeaa ruokaa ja pesemään vaatteeni.” K15

”Vietän kuitenkin yleensä viikonloput kotona, sillä haluan pitää välit vanhempiin ja sisaruksiin lämpiminä.” K20

Myös välejä ja suhteiden laatua vanhempiin kuvailtiin monessa tulevaisuuskuvassa. Joissakin kirjoitelmissa tuotiin esille erilaisia suhteita vanhempiin. Toinen vanhemmista saattoi näyttäytyä nuorelle läheisemmältä kuin toinen.

”Välini on kunnossa äitini kanssa ja olemme todella läheisiä, mutta isäni kanssa en ole enää missään tekemisissä.” K15

”Kun isällä taas on rennompi olla ja jutella asioista koska isä ei hermostu aina kun puhun jostain asiasta. Äidilleni on hankala puhua tärkeistä asioista ja kun puhuu niin hän suuttuu ja on hyvin ilkeää ja kiusallista puhua hänelle oikein mistään.” K22

Kaikissa nuorten kirjoitelmissa vanhempia ei nähty myönteisessä valossa. Toisessa ääripäässä nuoret näkivät vanhempansa tulevaisuuskuvissa määräilevinä ja rajoittavina. Vanhempien kuvailtiin määräilevän esimerkiksi opiskelupaikan ja ammatinvalinnan suhteen. Lisäksi vanhemmilta tuli rajoituksia myös asumiseen liittyen. Vanhemmista irtautuminen koettiin vapauttavaksi ja itsenäistyminen vanhemmista yhdeksi siirtymävaiheen parhaista asioista.

Vaikka yhteisöjä peräänkuulutetaan postmodernissa maailmassa, yhteisöillä on toinenkin puoli. Yhteisöt tuovat mukanaan sosiaalista kontrollia ja odotuksia. Zygmunt Bauman (1999, 33) toteaaakin, että se ryhmä johon kuulumme ja jossa viihdymme, asettaa

myös rajoja vapaudellemme. Nuorten siirtymävaiheessa sosiaalinen kontrolli ja odotukset näyttävät tulevan esille siten, että vanhemmat ilmaisevat mielipiteensä nuoren opiskelupaikan suhteen tai jopa määräävät siitä. Näin nuori on vain näennäisesti postmodernin yhteiskunnan mukaan vapaa valitsemaan monista eri mahdollisuuksista yksilöllisen, tahtonsa mukainen vaihtoehdon. Tosiasiassa nuori ei olekaan täysin vapaa tekemään päätöstä vaan esimerkiksi vanhemmilla on yleensä paljon merkitystä nuoren päätöksiin.

Osasta nuorten tulevaisuuskuvia huokuu siis selvästi ristiriidan tuottama ahdistus. Nuoret elävät postmodernin valitsemisen vapauden ja yhteisöjen tuomien rajoitusten välissä. Vaikka yhteiskunta korostaa yksilöllisyyttä ja vaatii sitä, nuori joutuu myös pohtimaan omia valintojaan myös suhteessa muihin tekijöihin. Monissa tutkimuksissa on tullut esille, että nuoren jatkosuunnitelmiin peruskoulun jälkeen vaikuttavat pitkälti sosiaaliset verkostot. Esimerkiksi perhetaustan vaikutus valintoja tehdessä on suuri. (Aapola & Ketokivi 2005, 16.)

”Vanhemmat eivät päästäisi ammattikouluun, tai minnekään muualle kuin lukioon.” K24

”Äiti on sanonut, että ennen sitä ei saa muuttaa pois kotoa paitsi tietenkin jos menee muulle paikkakunnalle opiskelemaan.” K26

”Nyt kun olen päässyt pois kotoa, elämäni on vapaampaa. Se on hyvä juttu juuri niin kuin monta vuotta olin toivonut vapaata elämää.” K17

”Mutta mikään ei kelpaa vanhemmille, ei edes poliisi tai murtovaras. Hauskaa. Rallikuski olis aivan loistava ammattina, mutta en voisi elättää sillä itseäni. Muurarikin olisi mukava ammatti, mutta en kuulemma jaksaisi yhtä kuukautta porukoitten mielestä.” K24

”Kaikki sanoivat, että lukio olisi ollut parempi vaihtoehto mulle, mutta olen niin itsepäinen, että luulen tietäväni ite kaikkein parhaiten.” K26

Vanhempien kuvaaminen elämää rajoittavana tekijänä johtuu luultavasti myös siitä, että murrosikä on yhtä aikaa kyseessä olevan siirtymävaiheen kanssa. Puberteettiin kuuluu irtautuminen ja halu itsenäistyä vanhemmista. Joskus tähän irtautumisprosessiin liittyy kapinaa ja kuohuntaa. (ks. Aalberg & Siimes 2007, 69.) Näin ollen on ymmärrettävää, että yhteisön kontrolli eli tässä tapauksessa vanhempien ohjeet koetaan määräyksiksi, kun samaan aikaan nuoret haluaisivat päättää itse asioistaan.

Vanhempien ohella sisaruksista kirjoitettiin paljon suhteessa siihen, että ohjeistuksessa ei ollut apukysymystä liittyen sisaruksiin. Yleensä sisaruksia kuvattiin asumisen yhteydessä. Kirjoitelmissa tuotiin esille, että nuoret näkivät itsensä asumassa vanhemman/vanhempien ja sisarusten kanssa tai melko monessa pelkästään sisaruksensa kanssa. Vanhemmista ja sisaruksista kirjoittaminen kertoo nähdäkseni siitä, että perheyhteisö nähdään edelleen tärkeänä yhteisönä, jonka kanssa halutaan viettää aikaa ja olla yhteydessä.

”Asun kerrostalon vuokra-asunnossa isosiskoni kanssa, joka opiskelee samassa koulussa ja samalla alalla viimeistä vuotta.” K17

”Veljeäni käyn katsomassa niin usein kun vain voin.” K22

Nuorten tulevaisuuskuvin esiintyy voimakkaasti ystävät ja kaverit. Yhteisöistä juuri vertaisyhteisöjen merkitys näyttää kasvaneen postmodernissa yhteiskunnassa (Korkiamäki 2006, 173). Ystävyys- ja kaverisuhteiden merkitys on nuorelle tärkeä. Niissä korostuu läheisyys, salaisuuksien jakaminen ja nuoren itsensä tutkiskelu yhdessä ystävän kanssa. Myös emotionaalisen tuen saaminen ja hyväksyntä nuoruusiän vertaissuhteissa on tärkeää. Nuoruusiän ystävyysuhteet nähdään tärkeiksi kasvulle ja kehitykselle, sillä ne valmentavat nuorta muissa ihmissuhteissa toimimiseen. (Salmivalli 2008, 37–38.)

Nuoruusiässä ja erityisesti murrosiässä nuori hakeutuu toisten nuorten seuraan ja samalla irtaantuu vanhemmistaan. Vertaisensa avulla nuori voi saada tukea kasvuunsa ja ristiiriidoista huolimatta kokea kasvun ja kehityksen ajan nautinnolliseksi. Voidaankin sanoa, että kehittyäkseen aikuiseksi nuori tarvitsee ikätovereita. (Aalberg & Siimes 2007, 69, 73.) Tavallisesti nuoren lähimpien ystävien piiri on pieni, johon luetaan kuuluvaksi vain muutama tärkein henkilö. Tämän lisäksi nuorilla on yleensä laajempi vertaisverkosto, jonka suhteet ovat löyhempiä. (Sutinen 2010, 27.) Parhaimpien ystävien kesken nuorilla on emotionaalinen side, kun taas löyhempi ystävyys, jota usein kutsutaan kaveruudeksi, ei aina sisällä luottamuksellista suhdetta (Laine 2005, 144–145).

Tämän tutkielman nuoret kuvailivat kaveri- ja ystävyysuhteita kirjoitelmissaan ilon lähteiksi elämässään ja näkivät tulevaisuuskuvin ystävyysuhteiden olevan tärkeä osa elämää. Ystävyysuhteista oltiin kiitollisia ja ne nähtiin hyvän elämän perusasioiksi. Myös uusien ystävien saamista kuvattiin myönteisesti. Ystävyysuhteiden merkitys nuorille on tullut esille myös aiemmissa tutkimuksissa, esimerkiksi Riikka Sutisen (2010,

30) tekemässä hyvinvointiselvityksessä, jossa kuuluminen kaveriporukkaan ja läheisten ystävien omistaminen koettiin hyvinvoinnin merkittäväksi tekijäksi (Mt., 30).

”Vanhat rakkaat ja uudet mahtavat ystäväni ovat tulleet minulle entistä tärkeämmiksi. On sanoinkuvaamattoman upeaa, kuinka erilaisia, mutta silti yhtä tärkeitä he ovat.” K11

”Minulla on maailman parhaat ystävät, joista olen hyvin kiitollinen.” K15

Kirjoitelmista on nähtävissä se, että ystäviä ja kavereita ikään kuin kuuluu olla nuoren elämässä. Kavereiden ja ystävien runsas kuvaaminen oli odotettua, sillä liian yksinäistä ihmistä pidetään edelleen hieman oudossa valossa, vaikka individualismin asema on yhteiskunnassamme korostunut (Jokinen 2005, 11, 19). Tosiasiassa individualismi ei kuitenkaan tarkoita yksinäistä ihmistä, vaikka tavoitteet olisivatkin keskittyneet itseen. Nuoret eivät pohtineet kaveruus- ja ystävyysuhteita kovin syvällisesti, mutta suurimassa osassa kirjoitelmista ikään kuin ohimennen todettiin kavereita ja ystäviä olevan. Runsaat kavereiden määrä nähtiin selkeästi myönteiseksi asiaksi.

”Minulla on paljon kavereita.” K13

”Minulla on laaja ystäväpiiri, jonka kanssa vietän aikaa lähes päivittäin.”

K17

Joissakin kirjoitelmissa parhaan ystävän merkitystä korostettiin. Jotkut nuorista toivoivat, että heillä olisi tulevaisuudessa edelleen sama paras ystävä kuin aikaisemminkin. Parhaan ystävän samanlaisuutta kuvailtiin myös joissakin kirjoitelmissa. Kiinnostusten ja harrastusten kohteet ovatkin läheisillä ystävillä usein samankaltaiset ja he muistuttavat toisiaan myös persoonallisuudeltaan, sosiaaliselta käyttäytymiseltään sekä ajattelutavoiltaan (Kiuru 2008, 34–38).

”Kun sitten sain kuulla, että minulla, -että parhaalla ystävälläni oli hyvät mahikset päästä rautalammille, aloin yhä enemmän haluta sinne. Suunnitelimme mitä kaikkea siellä tekisimme. Minä ostaisin hyvän kouluratsun. Ystävälläni oli jo oma heppa.” K18

”Olen parhaan kaverini kanssa edelleen parhaita kavereita.” K28

Nuorten ystävyys- ja kaverisuhteiden lisäksi nuoren sosiaalisiin suhteisiin kuuluvat usein myös seurustelusuhteet. Nuorten seurustelu on osa kasvua ja kehitystä, kodista

sekä vanhemmista irtautumista. Nuorten seurustelusuhteet voivat olla lyhytaikaisia ja vaihtuvia. Seurustelusuhteissa ollaan yleensä kokemusten hankkimista varten ja kaverialueissa sosiaalista asemaa kohottaakseen. (Tolonen 2001, 214–219.) Useassa nuorten tulevaisuuskuvasa nuori näki itsensä seurustelevan. Kuvaukset seurustelusta olivat myönteisiä ja onnellisia, vaikeuksista ei kirjoitettu. Näkökulma parisuhteeseen oli täynnä odotuksia.

”Asun poikaystäväni kanssa keskustassa kerrostalossa.” K2

”Muutin vuokra-asuntoon melko lähelle keskustaa tyttöystäväni kanssa.” K21

Yllättävän monessa tulevaisuuskuvasa ystävän kanssa ajateltiin tulevaisuudessa myös asuttavan yhdessä. Nuorten ajatukset asua yhdessä ystävänsä kanssa tulevaisuudessa liittyivät tiiviisti nuoruudessa käytävään itsenäistymisprosessiin, jolloin vanhemmista irtaantuessa juuri vertaisverkot saavat korostuneemman aseman.

”Asun kaverini kanssa omassa kämpässä Rovaniemen keskustassa.” K14

”Asuisimme (ystäväni kanssa) vuokra kämpässä kaukana vanhempia ja sisaruksia. Kenties minut ja ystäväni on tarkoitettu aikuisiksi ystäviksi, sillä minulla ei ole mitään kiirettä lopettaa opiskelua ja asumista ystäväni kanssa.” K18

”Asun kämppiksinä parhaan kaverini kanssa” K32

Osa nuorista kirjoitti tulevaisuuskuviinsa myös asuvansa kahden vuoden päästä yksin ja eli muuttaneensa pois kotoa. Näen yksin asumisen heti peruskoulun jälkeen yllättävänä tuloksena, sillä nuoret ovat vasta täysi-ikäistymässä ja siten tilastojen mukaan asuvat yleensä vielä kotona. Nuorten ajatus muuttaa kotoa jo varhain pois voi kertoa yhteisöjen merkityksen ohenemisesta. Yhteisöllisyys on ohentunut kaupungistuminen ja teollistumisen myötä (Kumpulainen 2004, 18). Yksilöiden väliset suhteet näyttävät höllentyvän postmodernissa yhteiskunnassa, vaikka tutkimusten mukaan yksilöt kaipaavat lisää elämänsä yhteisöllistä vastuunottoa ja yhteistä välittämistä. (Sihvo 1996, 167; Lehtonen 1990, 14.) Tarvitsisin kuitenkin tarkempaa tietoa syistä, jotka ovat nuorten ajatusten taustalla omilleen muuttamiseen liittyen ennen kuin voisin varmuudella tulkita sen yhteisöjen rappeutumiseen liittyväksi ilmiöksi.

Kotoa pois muuttamiselle voi löytyä yhteisöjen rappeutumisen rinnalle kuitenkin muitakin todennäköisempiä selityksiä. Joidenkin nuorten kodin sijainti suhteessa toisen asteen sijaintipaikkoihin on sellainen, että kotoa poismuuttaminen voi olla järkiratkaisu. Välttääkseen pitkiä koulumatkoja, nuoret voivat muuttaa asuntoloihin tai sisarusten luokse asumaan.

Lisäksi myös jo aiemmin mainittu itsenäistyminen ja vanhemmista irtaantuminen voi lisätä nuorten haluja nähdä itsensä asumassa omillaan tulevaisuuskuvissa. Koska tämän tutkielman menetelmä sallii myös haaveilun, voivat nuoret kirjoittaa kotoa pois muuttamisesta juuri haaveilevaan sävyyn.

Paitsi vanhemmista ja sisaruksista, myös isovanhemmista sekä muista lähisukulaisista kuten enoista ja serkuista kirjoitettiin tulevaisuuskuviin. Näin ollen nuorten kirjoitelmissa syntyy kuva, että yhteisöt eivät ole kokonaan hävinnyt postmodernin yhteiskunnan nuorten elämästä. Yhteisöjä kyllä kaivataan ja ne nähdään tärkeänä, mutta yhteisöltä haluttaisiin siirtymävaiheessa vain sen myönteiset puolet ilman kontrollin olemassa oloa.

”Haluaisin, että mummini asuisi kahden vuoden päästä täällä Rovaniemellä. Hänellä olisi enemmän seuraakin eikä tarvitsisi olla yksin siellä korvessa” K1

”Haluaisin pitää enemmän yhteyttä enooni, joka asuu etelässä ja jonka luona käymme kerran kesässä. Itse välitän sekä vanhemmista sekä enosta ja tädistä paljon.” K9

”Haluaisin myös viettää enemmän aikaa siskoni kanssa. Silloin kun asuin vielä kotona vietin todella paljon aikaa hänen kanssaan.” K20

Kuitenkin nuorten tulevaisuuskuvista on selkeästi havaittavissa, että mistään sukuyhteisöistä nuorten elämässä ei tänä päivänä voida puhua. Nuorten lähiyhteisöt muodostuvat omasta perheestä ja ystävistä. Esimerkiksi sukulaisista nuoret kirjoittavat vähän, enemmänkin yksittäisten henkilöiden kaipuuna kuin laajojen ryhmien puuttumisena.

5.3...yksilökeskeisyyteen

Postmodernismin myötä on alettu puhua individualismista, joka korostaa yksilön merkitystä ja yksilön vapaata valintaa oman elämänsä asioissa (ks. esim. Bauman 2002, 78). Yksilöiden tulisi itse hallita omaa elämäänsä sekä olla kyvykkäitä vaikuttamaan oman elämänsä asioihin. Yksilöiden päätösvaltaa ja osallisuutta kunnioitetaan. Yksilöllistymistä myös osin ihaillaan ja erityisesti nuorten keskuudessa on tärkeää olla persoonallinen. (Aittola 2007, 340.)

Yksilöllistymisen myötä kilpailu yksilöiden kesken näyttää lisääntyneen. Jo entistä nuoremalla iällä on alettava tehdä omaa elämää koskevia valintoja (Mäki-Tarkka & Romunen 2001, 59). Pyysin apukysymyksissä nuoria kuvaamaan esimerkiksi sitä mitä koulua he ajattelevat kahden vuoden päästä käyvänsä. Nuoret kuvasivatkin kirjoitelmissaan tämän hetkistä koulutustilannettaan tulevaisuuden muistelun avulla. Samalla he kertoivat prosessista, joka kyseiseen koulutukseen oli johtanut.

Nuorten kirjoitelmissa kilpailu esimerkiksi koulutuspaikoista näkyi selvästi. Nuoret toteavat usein aloittaneensa opinnot jossakin opinahjossa, jos ovat sinne tulleet valituksi eli päässeet sisään kyseiseen oppilaitokseen. Nuoret kuvasivat tehneen koulutuspaikan eteen kovasti töitä. Mieleisen opiskelupaikan saaminen ei ollut nuorille itsestäänselvyys. Nykyään lukioihin ja ammattikouluihinkin on keskiarvorajoja, jotka luonnollisesti muodostuvat kilpailun kautta. Mitä menestyneempiä nuoria kouluihin hakee, sen korkeammaksi pääsyrajat muodostuvat.

”Olen iloinen siitä, kun jaksoin 9.luokalla opiskella sen verran, että pääsin tänne Oukulle, vaikka Lyskakin olisi ollut ihan ok.” K8

”Kun hain keväällä 2010, en ollut varma pääsenkö minnekään kun olin niin huono keskiarvo joulutodistuksessa. Mutta onneksi päättötodistus antoi lisää toivoa kun se oli yli seitsemän. Kesä oli yhtä jännitystä pääsisinkö minnekään kouluun.” K19

Kilpailun tiedostaminen nyky-yhteiskunnassa näyttäytyy nuorten tulevaisuuskuvis-
myös siten, että osa nuorista valitsi toisen asteen opiskelupaikan pitääkseen itsensä kilpailukykyisenä työmarkkinoilla. Osa nuorista kuvasi opiskelevansa tulevaisuuskuvis-
saan ammattilukioissa. Ammattilukio mahdollistaa nuorelle siis suorittaa kaksi kärkeä yhdellä iskulla. Samalla se myös mahdollistaa valintojen tekemättömyyden. Menemällä ammattilukioon nuori voi karsia vaihtoehtojaan, mutta silti valita enemmän kuin yhden

vaihtoehtoon. Yhteiskunnassa, jossa kilpailu työelämässä ja koulutusmaailmassa on kovaa, ammattilukio mahdollistaa kilpailuasetelmassa pärjäämisen. Lähes samassa ajassa nuoren on mahdollista suorittaa kaksi tutkintoa yhden sijaan ja parantaa näin mahdollisuuksiaan työmarkkinoilla.

Nuorten tulevaisuuskuvista käy ilmi, että nuoret eivät aina itsekään ymmärrä omia valintojaan. On mielenkiintoista, että nuoret kuvasivat omien tulevien valintojensa epävarmuutta tulevaisuuskuvissaan. Osa nuorista kuvaili, että ei enää tiedä miksi on valinnut opiskeltavakseen jotakin tiettyä. Tämä voi kertoa siitä, että nuori valitsee itselleen paljon erilaisia asioita suoritettavaksi, jotta varmistaisi pärjäämisen tulevaisuudessa. Laajan osaamisen hankkiminen on yritys tehdä tulevaisuudesta varmempaa. Tämä voi tuottaa nuorille suorituspainetta ja pitkällä tähtäimellä väsymistä.

”Käyn ammattilukiota Kairatiellä merkonomiksi. Saan sekä ammatin että lukiokoulutuksen.” K21

”Käyn ammattilukiota. – Tiesin kuitenkin aikaisemmin, että ammattilukio on aika rankka. Olen sitä mieltä, että jollen kerkeä käydä kaikkia kursseja nyt, käyn ne työn ohella aikuislukiossa. Oikeastaan en edes tiedä, miksi luen ranskaa ja saksaa. Mulla on vaan kauhea stressi ihan turhan takia.” K26

Individualismi ja yksilön valinnan mahdollisuus näkyy Helena Helven (2002, 223) mukaan myös siten, että tämän ajan nuoret eivät pyri mahduttamaan itseään yhteen rooliin tai muottiin. Yksilöt haluavat tehdä omat valintansa ja odottavat samaa myös muilta. Samat valinnat on mahdollista tehdä uudelleen ja uudelleen individualismin kukoistaessa. (mt., 2002, 223.) Tämän tutkielman aineistossa yksilökeskeisyyttä ja individualismia voi pohtia myös nuorten kuvaamien pirstaleisten koulutuspolkujen näkökulmasta. Nuoret näkivät tulevaisuudessa koulutuspoluilleen vaihtoehtoja. He kirjoittivat tulevaisuuskuvissaan, että opiskelupaikan vaihtaminen voi olla heille todennäköistä. Joidenkin nuorten suhtautuminen oppilaitoksessa aloittamiseen oli enemmänkin kokeileva kuin sitoutuva. Toisaalta tämänkin yhteydessä on hyvä muistaa, että nuoret kirjoittivat tulevaisuuskuvista eivätkä tästä hetkestä, joten epävarmuus opiskelupaikan suhteen voi selittyä epävarmuudella mihin oppilaitokseen pääsee tai lopulta yhteishaussa edes tulee hakeneeksi. On kuitenkin huomiota herättävää, että sama häilyvyys kuvattiin monessa eri tulevaisuuskuvassa.

”Kun olen saanut metsäkonealan käytyä ajattelin, että voisin opiskella kokiksi myöhemmin.” K13

”Käyn Ounasvaaran lukiota tai sitten vaihdan ammattilukioon Rovaniemellä.” K9

Andy Furlong ja Fred Gartmel (2007, 10-11, 70) esittävät mielenkiintoisen näkemyksen nuorten siirtymiin liittyen. Heidän mukaansa nuorten siirtymissä tapahtuneet järjestyksien muutokset kuten uusi järjestys koulun, oman asunnon ja työelämän kesken, voivat tuottaa joillekin nuorille aikuisuuden vastuista ja velvollisuuksista vapaan alueen. Tällöin nuorilla on mahdollisuudet kokeilla erilaisia elämisen tyyliä ja elää pakotteista vapaina muodostaen samalla identiteettiään. (mt., 10-11,70.) Tämän näkökulman varassa ailahtelevilta näyttävät valinnat selittyisivät erilaisilla kokeiluilla, jotka uudet siirtymien liukumat nuorille mahdollistaisivat.

Tämän aineiston yksi selkeä individualismin piirre on näkemykseni mukaan myös kuluttamisen suuri esiintyminen nuorten tulevaisuuskuvin. Kuluttaminen on merkittävä osa ihmisten elämää ja identiteetin rakentamista postmodernissa yhteiskunnassa (Aittola 2007, 340). Nuoret kirjoittavat ”shoppailusta” ihannoivasti. Se, että nuorella on rahaa tehdä ostoksia, kuvattiin suurena nautintona. Nuoret näyttävät ostosten kautta toisille millaisia he ovat ja mistä he ovat kiinnostuneita. Shoppailu on tämän ajan nuorille keino ilmaista itseään. (Pooler 2003, 3-4.) Ostokset näyttävät olevan tämän tutkimuksen nuorille keino tehdä itsestä persoonallisempi. Ostoksia tehtiin nuorten tulevaisuuskuvin vaatteista aina kodin sisustukseen asti. Myös asunto tai koti näkyi nuorten kirjoitelmissa osana omaa persoonallisuutta ja siihen haluttiin panostaa.

”Minulla on viikonloppuisin töitä pienessä paikallisessa kahvilassa, josta saan palkkaa sen verran, että minulla on varaa ostella välillä kaikkea kivaa, kuten kenkiä ja vaatteita.” K17

”Minulla on ollut huolenaiheena jo pitkään, etten saa kämppääni näyttämään sopivalta. Olohuoneessani on siis hieno sohva, jonka sain hyvillä kaupoilla isoveljeni kanssa hänen kaveriltaan. Kuitenkin keittiö ja omahuoneeni näyttävät olevan eniten panostetuimmat.” K27

Kuluttaminen ja shoppailu nähtiin nuorten tulevaisuuskuvin selvästi haavekuvana. Tulevaisuudelta odotettiin kyvykkyyttä maksaa ostokset työtä tekemällä ja nuoret näkivät itsensä osin varakkaampina kuin nykyhetkessä.

5.4...työhön ja koulutukseen

Tämän tutkielman tarkastelun kohteena on nuoren peruskoulun jälkeinen siirtymävaihe, jolloin nuori yleensä ensimmäistä kertaa tekee elämäänsä koskevia isoja päätöksiä tulevaisuutensa suhteen. Peruskoulusta toiselle asteelle siirryttäessä eletään niin sanottua siirtymävaihetta. Siirtymävaiheet ovat osittain yksilön kehitykseen kuuluvia ja osittain yhteiskunnan odotusten luomia. Yhteiskunta ikään kuin odottaa, että nuoret valitsevat itselleen jatko-opiskelupaikan peruskoulun jälkeen. (Sutinen 2010, 49–50.) Olikin odotettavissa, että koulutus ja opiskelu ovat suosittuja sisällöllisiä aiheita nuorten tulevaisuuskuvin. Kirjoitelman ohjeistuksessa (*liite 1.*) apukysymyksen muodossa ehdotin nuoria kirjoittamaan esimerkiksi siitä, mitä koulua nuori käy, jos hän ajattelee käyvänsä koulua. Kaikissa nuorten kirjoittamissa tulevaisuuskuvin otettiin koulutukseen kantaa jossakin muodossa.

Koulutusta tarkasteltaessa on hyvä huomioida, että tämän tutkielman aineistoa on koottu eri aikaan vuodesta. Ensimmäinen erä aineistosta on kerätty toukokuussa 2010 ja loput syksyllä 2011. Aineistoa tarkasteltaessa käy ilmi, että toukokuussa tulevaisuuskuvin tehneet nuoret ovat selkeämmin tuoneet esille missä he ajattelevat opiskelevansa kahden vuoden kuluttua. Syksyllä kerätyissä aineistoissa osa nuorista ei tulevaisuuskuvin ole varma mitä opiskelee. Tulkiten tämän siten, että keväällä tulevaisuuskuvin kirjoittaneet ovat hahmottaneet tulevaisuutensa selkeämmin verrattuna syksyllä kirjoittaneisiin, koska ovat jo osallistuneet yhteishakuun. Yhteishakuun mennessä nuoren on päätettävä mihin toisen asteen koulutukseen hakeutuu ja suoritettava haku. Näin ollen on todennäköistä, että yhteishaun suhde kirjoitusajankohtaan näkyy nuorten tulevaisuuskuvin.

Vaikka yhteishaun vaikutus näkyy nuorten tulevaisuuskuvin, aineisto ei kerro sitä, onko opiskelupaikan valinnan vaikeus muuttunut syksyn ja kevään välillä. Vaikka nuori on tehnyt päätöksensä yhteishakuun liittyen keväällä, on valinnan tekeminen silti voinut olla haastavaa ja jopa pakko. Tämän tutkielman nuorten tulevaisuuskuvin perusteella voidaan siis todeta vain se, että yhdeksännen luokan syyslukukaudella nuoret ovat vielä hyvin hämmentyneitä tulevaisuutensa opiskelupaikan suhteen. Kevääseen mennessä tilanne on erilainen, mutta tulevaisuuskuvin eivät kerro mitkä tekijät ovat muodostaneet päätöksen opiskelupaikan suhteen.

Koulutus ja opiskelu aiheena jakautuvat siis nuorten keskuudessa kahtia. Enemmistö nuorista kuvailee peruskoulun jälkeistä opiskelua varmasti. Osa nuorista ei kuitenkaan näytä tietävän mitä tulevaisuudessa opiskelee. Nuorten tulevaisuuskuvin koulutus tu-

lee esille useimmiten nuorten mainintoina siitä, missä he näkevät itsensä kahden vuoden kuluttua opiskelevan. Osassa kirjoitelmia nuoret näkivät olevansa tulevaisuudessa tyytyväisiä valitsemaansa opiskelupaikkaan ja viihtyvänsä valitsemassaan paikassa hyvin. Opiskeluvaihtoehdot, joita nuoret kuvasivat, olivat lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus, ammatilukio ja ammattistartti. Yhdessäkään tulevaisuuskuvasa ei nosteta esille esimerkiksi oppisopimuskoulutusta.

”Opiskelen Rovaniemellä tarjoilijaksi. Olen tyytyväinen elämäntilanteeseeni suurimmaksi osaksi ja ylpeä itsestäni, kun sitten kuitenkin pääsin opiskelemaan Oppipoikaan. Opiskelu kannatti...Tässä on lukuisat servetit taiteltu ja pöydät katettu, eikä kyllästyä yhtään.” K2

”Opiskelen lähihoitajaksi toista vuotta. Olen tykännyt tästä koulusta paljon, varsinkin ”työjaksoista”.” K3

”Olen tyytyväinen, että saan käydä lukiota, sillä se on ollut haaveeni yläasteen ajan.” K4

”Kaikki toiveeni ja odotukseni ovat täyttyneet opiskelupaikan suhteen.” K5

Ne nuoret, jotka eivät tiedä mitä tulevaisuudessa opiskelevat, tuovat sen esiin selkeästi. Tulevaisuuskuvasa, jotka oli kirjoitettu syyslukukaudelle ennen yhteishakua, nuoret olivat hapuilevia tulevaisuuden opiskelujen suhteen. Eräässä kirjoitelmassa nuori näki itsensä ammattistartilla, koska ei tiennyt mitä haluaisi opiskella.

”Kun peruskoulu loppui niin hain ammattistartille, koska en tienny mihin menisin.” K22

”En tiedä mitä koulua käyn.” K29

”-- ja en tiedä missä opiskelemassa.” K25

Lukio ja ammattikoulu olivat yleisimmät koulutusvaihtoehdot, joita nuoret kuvasivat. Nuorten tulevaisuuskuvasa tulivat esille myös uudemmat, perinteistä poikkeavat opiskelumuodot kuten ammattistartti ja ammatilukio. Ammatilukio on oppilaitos, jossa on mahdollista käydä yleissivistävä lukiokoulutus ja käytännönläheisempi ammatikoulutus samanaikaisesti. Ammattistartti taas on koulutusmuoto niissä tilanteissa, joissa nuori ei vielä tiedä mitä haluaisi lähteä opiskelemaan tai nuorille, joilla ei ole vielä valmiuksia lähteä opiskelemaan toisen asteen varsinaisia opintoja. (Opetushallitus 2010b.) Mo-

lemmat edellä kuvatut koulutusmuodot ovat mahdollisia postmoderneja ilmiöitä, jotka vastaavat kilpailun kulttuuriin ja valintojen maailmaan. Alaluvussa 5.3. käsittelemme ammattilukion ja individualismin suhdetta. Ammattistartti toimii tukena valintojen mahdollisuuksien ollessa runsas. Ammattistartilla nuori voi kokeilla eri koulutusmahdollisuuksia monipuolisesti, jotta voi myöhemmin hakeutua valitsemalleen koulutuslinjalle. (Opetushallitus 2010b.)

Opiskelujen lisäksi nuorten elämää täytti tulevaisuuskuvin myös työnteko. Nuorten työnteko opiskelujen ohessa on melko yleistä. Tämän tutkielman nuoret kuvasivat tulevaisuuskuvinnsaan aikaa jolloin he ovat noin 18-vuotiaita. Tilastojen mukaan 18-vuotiaista nuorista lähes 24 prosenttia työskentelee opintojen rinnalla. Vaikka tilastojen mukaan työnteko painottuu korkeasteen opiskelijoihin, myös toisen asteen opintojen aikana tehdään töitä. (Opiskelijoiden työssäkäynti 2010.)

Tämän tutkielman tulevaisuuskuvinnsista käy ilmi nuorten työhalukkuus. Useassa tulevaisuuskuvinnsassa nuori kirjoitti olevansa töissä osa-aikaisesti. Töitä haluttiin tehdä joinakin päivinä viikossa koulun ohessa, ei kuitenkaan koko-aikaisesti. Työtä ajateltiin tehtävän iltaisin, viikonloppuisin ja satunnaisesti. Yksikään nuori ei nähnyt itseään työskentelemässä koko-aikaisesti. Nuoret kuvailivat kirjoitelmissaan työpaikkojaan ja työtehtäviään tarkasti. Useassa kirjoitelmassa tuli esille, että nuoret näkisivät itsensä työskentelemässä kahvilassa. Työpaikan ajateltiin löytyvän useimmiten vanhempien tai sukulaisten kautta.

”Minulla on muutamana viikoppäivänä töitä illalla, työskentele Coffee Housessa.” K2

”Käyn silloin tällöin töissä vanhempien yrityksessä kuten sisarukseni.” K13

”Minulla on viikonloppuisin töitä pienessä paikallisessa kahvilassa.” K17

Nuorten tulevaisuuskuvinnsissa työntekoa perusteltiin sillä, että sen avulla saataisiin hieman omaa rahaa. Raha olikin nuorten yleinen huolenaihe tulevaisuuskuvinnsissa. Nuorten huolia suhteessa rahaan tutkittaessa on selvinnyt, että suurempi osa nuorista on huolissaan perheen raha-asioista kuin huolettomana (Nikkinen 2010, 4). Myös yleisesti lappilaiset nuoret näyttäisivät olevan huolissaan rahasta, sillä yli lappilaisten nuorten hyvinvointiselvityksen mukaan 60 prosenttia tytöistä ja saman verran pojista ilmoittivat olevansa tulevaisuuden suhteen huolissaan raha-asioista. Nuorten hyvinvointiselvityksessä ei

kuitenkaan eroteltu rahahuolen sisältöä eli sitä koskeeko huoli perheen taloudellista tilannetta, yhteiskunnallista huolta vai omaa rahan käyttöä. (Sutinen 2010, 83.)

Tässä tutkielmassa rahahuoli näyttäisi koskevan nuoren omaa henkilökohtaista taloutta. Yhteiskunnallisissa puheissa on kuitenkin esitetty, että nuorten suhde omaan rahan käyttöön on liian huoleton ja tämän päivän nuoria leimaavatkin velkakierteet ja luottotietorikkeet. Tämän tutkielman mukaan oma rahan käyttö on kuitenkin nuorille selvästi yleinen huolenaihe. Joissakin nuorten tulevaisuuskuvissa sävy omaa rahan käyttöä kohtaan on syyllistävä. Nuoret kirjoittavat oppivansa käyttämään rahaa järkevämmiin. Oppiminen kertoo nuorten itsenäistymisestä vanhemmistaan ja siitä kuinka oman talouden pitoon opetellaan ja kasvetaan.

”Mutta käymme molemmat töissä, tienamme jonkin verran ja säästämme.”

K18

”Haluaisin, että mulla olisi enemmän rahaa käytössä, sillä asuminen on yllättävän kallista kun pitää maksaa vuokra ja ostaa ruokaa jne.” K20

”Välillä huolenaiheena on ollut raha, koska palkkani ei ole parhaimmasta päästä, ja välillä on pitänyt vanhemmilta pyytää apua, vaikka poikaystäväniikin käy töissä.” K2

”Mutta ajan mittaan opimme (ystäväni kanssa) säätelemään rahan menoaamme. Opimme että jopa 50 on paljon rahaa. Emme enää tuhlaa paljoo karkkiin.” K18

Nuorten keskeinen motiivi työnteolle oli rahan ansaitseminen. Työn merkitys postmodernissa yhteiskunnassa on kuitenkin merkittävä ja ihmisen arvoa mitataan ahkeruudella sekä työnteolla (Helve 2002, 61). Tästä näkökulmasta on ymmärrettävää, että nuoret haluavat jo varhain kuulua työelämään ja ansaita rahansa itse.

5.5...paikkaa ja tilaan

Nuorten tulevaisuuskuvissa vilahtelevat eri kaupunkien nimet ja erilaiset asumismuodot. Voin nähdä nuorten tulevaisuuskuvista kirjoituksia erilaisista paikoista ja tiloista. Paikka ja tila kytkeytyvät käsitteinä vahvasti toisiinsa. Anne K Ollila (2008) rajaa omassa tutkimuksessaan nuorten tulevaisuuteen liittyen *tilan* fyysisinä, sosiaalisina ja mentaali-

sina kokonaisuuksina. *Paikka* taas on alue, jolla on identiteetti. Esimerkiksi Rovaniemi on tämän tutkielman aineistossa paikka, jolla on omat maantieteelliset, hallinnolliset ja historialliset käytännöt ja mielikuvat ja joiden pohjalta se rakentuu. Nuoret kertovat Rovaniemestä tietyllä tavalla. Tila taas avaa materiaaliset, historialliset ja mentaaliset kehykset, joihin paikka asettuu sekä mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen. (mt., 32.)

Pyysin tutkielman ohjeistuksena olevilla apukysymyksillä (*liite 1.*) nuoria kirjoittamaan esimerkiksi siitä missä he näkevät itsensä asuvan. Nuorten tulevaisuuskuvin paikkaa ilmentää esimerkiksi juuri kirjoitukset Rovaniemestä tai Japanista ja tilaa käsittelevät esimerkiksi kirjoitukset kodista. Tässä tutkielmassa nuoret eivät kuvanneet esimerkiksi nuorisotiloja tai koulua fyysisenä ympäristönä (vrt. esim. Sutinen 2010, 54). Nuorten tulevaisuuskuvin nuoret kertoivat asuvansa joko vanhempien kodissa tai omassa asunnossa. Lisäksi paikan suhteen kerrottiin elämisestä kaupungin keskustassa tai maaseudulla. Iso osa nuorista näki itsensä asuvan edelleen vanhempiensa kanssa kotona Rovaniemellä ja melkein yhtä suuri osa oli muuttanut omilleen. Näen, että kotoa poismuuttaminen kertookin nuoruuteen kuuluvasta itsenäistymisestä ja aikuistumisesta. Yksin tai kämppäkaverin kanssa asuessaan nuori saattoi nähdä itsensä asumassa muualla kuin Rovaniemellä, esimerkiksi ulkomailla. Vanhempien kanssa asuvat eivät nähneet itseään asumassa ulkomailla.

”Asun vanhempieni kanssa täällä Rovaniemellä.” K10

”Asun kaverini kanssa omassa kämpässä Rovaniemen keskustassa.” K14

”Asun tällä hetkellä virallisesti Helsingissä, mutta olen juuri nyt vaihtopilaan Japanissa.” K32

Koti, jossa nuori kertoi asuvansa, sijaitsi joko kaupungin keskustassa tai muutamassa tulevaisuuskuvin nuori näki itsensä asuvan maaseudulla. Rovaniemen sijainnin ja koon vuoksi maaseutua löytyy jo suhteellisen läheltä kaupunkia. Maaseutua kuvattiin nuorten kirjoitelmissa mustavalkoisesti. Tulos on yhteneväinen Eija Seppäsen (2008) toteuttaman yläkoululaisten tulevaisuuskuvin koskevan selvityksen kanssa. Hänen tutkimuksessaan nuorten tulevaisuuskuvin tulee esille maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelu. (ks. Seppänen 2008, 7.) Ne nuoret, jotka kuvasivat asuvansa maaseudulla, olivat tulevaisuuskuvin mukaan asuneet siellä koko elämänsä ja halusivat tulevaisuudessaakin asua. Tällöin maaseutu nähtiin hyvässä valossa, paikkana, jossa oli tekemistä.

Jotkut nuoret, jotka olivat asuneet elämänsä maalla, kirjoittivat nyt haluavansa ehdottomasti pois syrjäseudulta. Tällöin maaseutu nähtiin syrjäisenä ja etäännyttävänä paikkana, josta haluttiin pois virikkeiden perässä.

”En viihdy kaupungissa, siellä ei ole oikein tekemistä tällaiselle maalaiselle, joka on nuorena ollut paljon maatilalla töiden parissa.” K13

”Olen tyytyväinen siihen, kun saan asua kaupungissa, sillä olen aina halunnut kun olen koko elämäni asunut pienellä paikkakunnalla.” K17

Asuinpaikan valintaan nuoren mukaan vaikutti esimerkiksi se, minkälainen matka kodista olisi siihen oppilaitokseen, jossa nuori tulevaisuuskuvassa näki itsensä opiskelevan. Osa nuorista kuvasi esimerkiksi paikallisliikenteen tarpeellisuutta koulumatkojen sujumiseksi. Pitkät koulumatkat nähtiin arkea hankaloittavina.

”Olisi mukavaa, jos asuisin hieman lähempänä koulua, mutta bussilla pääsee kyllä melko helposti koulun oven eteen.” K4

”Ensimmäisenä lukiovuotena asuin vielä kotona, mutta tulin yhdessä vanhempieni kanssa siihen tulokseen, että on liian raskasta kulkea sieltä joka päivä kouluun.” K20

Myös lappilaisuus näkyi muutaman nuoren kirjoitelmassa. Lappilaisuus tai ainakin pohjoissuomalaisuus näkyi näiden nuorten tulevaisuuskuvissa, siten että Etelä-Suomi nähdään paikkana, johon ei haluttaisi muuttaa.

”Toivottavasti saan töitä läheltä, ei etelä-suomi kovin viehättä.” K16

Vaikka kotiseutu viehätti joitakin nuoria voimakkaasti, kansainvälisyys tuli esiin voimakkaasti ja usean nuoren tulevaisuuskuvissa. Ulkomaat nähtiin nuorten tulevaisuuskuvissa kiinnostavina. Tulos ei ole yllättävä, sillä myös muissa tutkimuksissa nuorten kansainvälisyys ja kiinnostus ulkomaita kohtaan matkakohteena ja jopa tulevaisuuden asuinpaikkana on tullut esille (ks. esim. Seppänen 2008). Yleisimmin kansainvälisyyttä tuotiin esille toiveina ulkomaanmatkoista. Lisäksi osa nuorista haaveili vaihtopainnoista ja asumisesta ulkomailla. Kansainvälisyyttä tuotiin esille myös sukulaisten kautta. Tulevaisuuskuvissa saatettiin vieraila ulkomailla asuvien sukulaisten luona. Kansainvälistyminen on nuorille luontevaa, onhan Euroopan Unioni, kielitaito ja matkailu tuoneet maailmaa lähemmäs. Postmodernille toimintaympäristön kuvauksissa tuodaankin esille tyypillisinä trendeinä globaalius, liikkuvuus ja sitoutumattomuus (Beck

1996, 29-31). Tätä tulkintaa vasten nuorten halukkuus maailmaa kohti näyttää ymmärrettävältä.

”Haluaisin myös, että kävisimme edelleen ulkomaanmatkoilla perheemme kanssa, ehkä jossain kauempanakin, vaikkapa Meksikossa tai USAssa.” K1

”Tykkään matkustaa ja harrastukseni ansiosta olenkin käynyt kaikissa maanosissa.” K3

”Olen juuri nyt vaihto-oppilaana Itävallassa.” K6

”Asun tällä hetkellä virallisesti Helsingissä, mutta olen juuri nyt vaihto-oppilaan Japanissa.” K32

Ulkomailla työskentelemisen nähtiin olevan hyödyllistä ja arvokasta.

”Palaan takaisin Suomeen ja saisin mistä vaan töitä komealla ansioluettelolla.” K13

Kansainvälisyydellä nuoret ajattelivat olevan myönteistä vaikutusta heidän elämäänsä. Eräs nuori kirjoitti, että ulkomailta saadullaan kokemuksella ansioluettelosta tulisi niin hyvä, että sen jälkeen työllistyminen olisi helppoa.

5.6...suhde aikaan

Nuoret kuvasivat tulevaisuuskuvissaan ajankäyttöään lähinnä vapaa-ajan näkökulmasta. Nuorten vapaa-ajan määrittely ei ole yksioikoista, sillä vapaa-aika määritellään aina suhteessa johonkin muuhun aikaan (Myllyniemi 2009, 20). Tässä tutkielmassa nuorten tulevaisuuskuvista nousi esiin harrastuksia ja ajanviettotapoja, jotka yhdistin yläluokkaan nimeltä vapaa-aika. Asetin nämä vapaa-aika luokan alle, sillä miellän tässä tutkielmassa vapaa-ajan koulutyön ja palkkatyön ulkopuoliseksi ajaksi.

Näen, että nuorten voi olla vaikea kuvata vapaa-aikaa tulevaisuuskuvissaan, koska vapaa-aika määritellään suhteessa muuhun tekemiseen (ks. Myllyniemi 2009, 20). Jos tulevaisuuden suunnitelmista ei vielä ole aivan varma, on vaikea hahmotella vapaa-aikaakaan. Eniten vapaa-aikaa sivuttiin harrastuksia lueteltaessa. Nuoret kirjoittivatkin monenlaisista harrastuksistaan. Lisäksi vapaa-aikaa kuvailtiin vietettävän kavereiden tai

seurustelukumppanin kanssa. Myös joutenolo mainittiin vapaa-ajan tekemiseksi tulevaisuuskuivissa.

”Harrastan edelleen kansantanssia, jo 15 vuotta. Toivon, että harjoituksia olisi enemmän. Muuten vietän lähes kaiken vapaa-aikani poikaystäväni kanssa.” K3

”Harrastan lentopalloa ja käyn pelireissuilla.” K9

”Vapaa-ajalla käyn kotona hoitelemassa hevosia ja ratsastelemassa. Ajellaan crosseilla kesällä ja kelkoilla talvella. Käymme myös mökkeilemässä aina silloin tällöin. Mökki sijaitsee Kemijoen rannalla niin siellä on hyvä käydä uimassa ja saunomassa.” K14

”Tai että tietää että ei enää tarvitse tehdä yhtään mitään, voi vaan istua ja kattoa telkkaria.” K20

Nuoret toivat tulevaisuuskuivissaan esiin, että he toivovat enemmän vapaa-aikaa. Lisäksi jotkut nuorista kirjoittivat kiireestä elämässään. Nuorilla oli tulevaisuuskuivissaan huoli, että aika ei riitä kaikkeen mihin sen pitäisi riittää. Tämän tutkielman osallistujien kanssa samanaikaisille nuorille vähäinen vapaa-aika on ilmennyt ongelmana myös aiemmissa tutkimuksissa, sillä esimerkiksi Sami Myllyniemen (2009, 20-21) tutkimuksessa 15–19-vuotiaat nuoret kuvailivat vapaa-aikaansa riittämättömäksi erityisesti silloin, jos he kävivät palkkatyössä ja opiskelevat samanaikaisesti. Tämän tutkielman tulevaisuuskuivissa ajan riittämättömyydestä oltiin huolestuneita esimerkiksi koulutyön sujuvuuden kannalta.

”Haluaisin, että olisi enemmän vapaa-aikaa, koska opiskeluihin ja töihin menee suurin osa ajasta. Huolenaiheena on ollut ajan riittämisestä kokeille, mutta saan vapaata töistä kokeiden aikaan.” K21

Tämän tutkielman tulevaisuuskuivien perusteella nuoret näkivät itsensä tulevaisuudessa myös kiireisiksi. Näen, että nuoret kertovat enemmän kiireestään kirjoitushetkellä kuin tulevaisuudessaan. Tulevaisuuskuiva heijastelee ajankäytön suhteen vahvasti nykyhetken tilannetta. Toisaalta jos nuoret ajattelevat olevansa tulevaisuudessa kiireisiä ja kirjoitelmat heijastelevatkin enemmän tulevaisuuden haaveita kuin nykyhetkeä, voi kyse myös olla siitä, että kiire näyttäytyy nuorille trendikkäänä. Kiireestä on tullut monelle postmodernin ajan menestyksen mittari (Kerttula 2004). Toisaalta elämään halutaan myös

sisällyttää monia asioita samanaikaisesti kuten nuorten tulevaisuuskuvista käy ilmi. Nuoret haluavat opiskella, mutta silti tehdä töitä. Lisäksi useimpien elämään kuului seurustelukumppani, ystäviä ja harrastuksia. Tällöin aika on varmasti tiukoilla.

Yllättävää on, että tämän tutkielman tulevaisuuskuviissa ei tullut missään muodossa esille tietokoneet tai sosiaaliset mediat vapaa-ajan tai muunkaan yläluokan yhteydessä. Tulos voi johtua siitä, että tulevaisuuskuviien kirjoituspyynnössä ei esitetty millään tavalla tietotekniikkaan, internetiin tai sosiaaliseen mediaan liittyviä apukysymyksiä. Toisaalta on mahdollista, että ne ovat nuorelle niin itsestään selviä asioita, että niistä ei huomattu tulevaisuuden suhteen kirjoittaa. Lisäksi voi olla, että nuoret eivät näe merkityksellisenä kertoa informaatioteknologiaan liittyviä asioita tulevaisuuskuviissaan. Tietokoneet sekä muu teknologia voi olla niin tiivis osa nuorten elämää, että siitä ei ole huomattu kirjoittaa erikseen. Tämän päivän nuoret ovat kasvaneet kännykkä- ja tietokonekeskeiseen elämään eivätkä siten ehkä näe teknologiaa erityisenä, maininnanarvoisena asiana.

Vain muutamassa nuorten tulevaisuuskuviassa tuotiin esille juhlimista vapaa-ajalla. Suoranaisesta päihteiden käytöstä ei kirjoittanut yksikään nuori. Tulos on mielenkiintoinen suhteessa siihen, mitä nuoret kertovat terveystapatutkimuksessa päihteiden käytöstään. Tulevaisuuskuviien kirjoittamishetkellä nuoret olivat siis noin 16-vuotiaita. Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan 16-vuotiaista nuorista noin puolet käyttää alkoholia keran kuukaudessa tai useammin. Vastaava luku 18-vuotiailla nuorilla on noin 75 prosenttia. (Raisamo 2011, 33.) Nuorten tuli kirjoittaa tulevaisuuskuviensa siten, että he näkivät olevansa siinä noin 18-vuotiaita. Juhlinnanakin kuvailu oli kuitenkin vähäistä ja sitä esiintyi vain muutamassa tulevaisuuskuviassa.

”Ja eiköhän sitä tule kyläkartanollakin käytyä kattomasa mikä meininki.”

K16

”Elämä normaalia opiskelijaelämää, joinakin päivinä koulussa ja illat kaupungilla. Viikonloput menee kotona ja juhliessa.” K23

Näen tässä kohtaa, että nuoret eivät välttämättä miettineet tarkoin mitä täysi-ikäisyyden saavuttaminen voi heidän elämässään merkitä. Päihteiden käytön kuvailu oli vähäistä suhteessa edellä mainittuihin nuorten terveystapatutkimuksen tuloksiin. Vähäiseen päihteiden käytön kuvailuun vapaa-ajalla voi myös vaikuttaa instituutio, jossa aineisto tähän tutkielmaan kerättiin. Koulu keräämispaikkana saattoi vaikuttaa tulevaisuuskuviin siten,

että niissä ei kirjoitettu täysin rehellisesti kaikista haaveista mitä esimerkiksi täysikäistymiseen voi nuoruudessa liittyä.

5.7...arvoihin

Postmodernismin tulkitsijat ovat kuvanneet, että nyky-yhteiskunnassa yksilön elämän eettisten kysymysten määrä kasvaa ja arvomaailman sanotaan pirstaloituneen (ks. esim. Bauman 1996, 43). Aiemmin arvopohja perustui Suomessa vahvasti kristinuskoon. Arvojen muuttumiseen on vaikuttanut se, että instituutioiden valtaan ei enää luoteta samoin kuin aiemmin ja yhteiskunta on maallistunut. Lisäksi teknologian laajentunut käyttö muokkaa arvomaailmaa. Lapset ja nuoret omaksuvat arvomaailmansa yleensä lähisuhteistaan eli vanhemmiltaan ja sisaruksiltaan. Myös internet ja tiedotusvälineet vaikuttavat arvoihin. (Helve 2002, 23.)

Helena Helve (esim. 1993, 2002) on tutkinut laajasti nuorten arvoja ja toteaa yksityisten ihmisten arvojen muutoksia tarkasteltaessa, että arvomuutokset ovat aina hyvin monimutkaisia prosesseja (Helve 2008, 286). Tämän tutkielman osallistujien, yläkouluun päättävien nuorten arvomaailma on vasta muotoutumassa. Arvoilla on yhteys yhteiskuntaan, mutta nuorten elämän arvojen muodostumiseen vaikuttaa vahvasti myös monet muut tekijät kuten perhe ja ystävät sekä nuorten kasvattajat (Helve 2008, 286).

Tämän tutkielman tulevaisuuskuvista voin todeta, että nuorten arvomaailma on enemmänkin perinteinen kuin pirstaloitunut. Nuorten tulevaisuuskuvuissa on nähtävissä yksilön vapaus valita omat arvonsa, mutta arvomaailma on hyvin konservatiivisen oloinen. Onkin osoitettu, että arvot ylipäättään muuttuvat hyvin hitaasti. Vaikka ympäröivä maailma ja yhteiskunta elävät jatkuvassa muutoksessa arvot eivät muutu samaan tahtiin. (Jallinoja 1991, 160, 225–227.) Asenteet ja arvojärjestelmä sen sijaan muuttuvat nopeammin (Rubin 1995, 20–25). Tässä valossa on selvää, että vaikka postmodernismi pirstaloittaisikin yleistä arvomaailmaa, se ei välttämättä vielä ole siirtynyt nuorten puheisiin ja kirjoituksiin tulevaisuudesta.

Nuorten tulevaisuuskuvuissa kirjoitetaan hyvin perinteisistä asioista, joista voi todeta heidän arvojen olevan hyvin traditionaalisia. Nuoret haaveilivat voivansa jossakin vaiheessa elämää rakentaa oman kodin, perustaa perheen ja ostaa oman auton. Edellä luetellut asiat kuulostavat hyvin lineaariseen elämänkulkuun sopivilta. Myös Anne K Ollilan (2008, 30) tutkimuksessa hyvän elämän rakentamisen peruskaava koulutus-ammatti-

työ-perhe näkyi selvästi nuorten kerrannoissa. Tämä on ristiriidassa esimerkiksi sen kanssa, että epävarmuus työmarkkinoilla ja elämässä muutenkin siirtää usein esimerkiksi perheen perustamista ja entistä useammat valitsevat vapaaehtoisen lapsettomuuden tai yksin elämisen. Elämää ei välttämättä rakenneta postmoderniksi kuvatussa yhteiskunnassa yhtä lineaarisesti kuin aikaisemmin.

”Toivoisin, että saisin joskus tulevaisuudessa rakennettua oman talon, perheen ja työauton. Kyllä ne täytyy, pakko.” K19

Perinteiset arvot ovat tulleet esille tutkimuksissa aiemminkin. Esimerkiksi Helena Helve (2002, 216) on todennut tutkimuksessaan, että nuorista löytyy joukko konservatiivisia traditionalisteja, joille perhe on hyvin tärkeä. Nämä nuoret eivät esimerkiksi hyväksy lainkaan avioeroja. Myös tämän tutkielman nuoret haaveilivat seurustelusta ja parisuhteesta tulevaisuuskuviissaan paljon ja niihin kirjoitettiin sitoutuneen voimakkaasti. Todellisuudessa tutkimukset kuitenkin osoittavat yksinelämisen eli sinkkuuden lisääntyneen, samoin kuin avioerotilastojen olevan korkeita (Siviilisäädyn muutokset 2010). On mahdollista, että tämä sukupolvi reagoi vanhempiensa sukupolven synkkiin erotilastoihin kapinalla. Tämän tutkielman nuorten tulevaisuuskuviissa parisuhde oli tärkeä, jonka eteen nähtiin tehtävän paljon töitä ja toinen ihminen aiottiin ottaa huomioon elämässä. Jotkut nuorista ottivat esille myös seksuaalisuuteen liittyviä asioita. Vastoin nykyajan käsityksiä suhteista ja varhain aloitetusta sukupuolielämästä nuoret halusivatkin odottaa sukupuolielämän aloittamista täysi-ikäisyyteen saakka.

”Minulla on poikaystävä, jota rakastan ja vietän lähes kaiken vapaa-aikani hänen kanssaan. Emme ole harrastaneet seksiä vielä, koska haluan odottaa täysi-ikäiseksi asti.” K3

”- tietenkään pitää ottaa huomioon myös tyttöystävän mielipiteet.” K21

Nuoret myös kuvasivat hyvää elämää hyvin perinteisin arvoin. Esimerkiksi terveys ja perhe sekä koulutus- ja työpaikka nähtiin tärkeiksi asioiksi elämän onnellisuuden näkökulmasta. Nuoret arvostivat myös hyviä ihmissuhteita. Lisäksi myös luonto mainittiin ilon aiheeksi elämässä.

”Olen onnellinen, että on koulu- ja työpaikka, olen terve, poikaystävä, ystäviä ja omakoti ja elämässäni ei ole isoja alamäkiä.” K1

”Haluan saada hyvän ylioppilastodistuksen, että pääsen lukion jälkeen opiskelemaan minne haluan, esimerkiksi yliopistoon.” K4

”Ilon aiheitani nykyisin ovat luonto, perhe, koulu ja ystävät.” K22

Perinteistä on myös se, että nuoret halusivat itse ansaita omat rahansa ja elää omilla varoillaan. Työntekoa ja ahkeruutta nuoret kuvasivat arvostavansa paljon.

”Elämässäni olen tyytyväinen siihen, että pystyn vaikuttamaan asioihin ja olen saanut pidettyä yhdestä motosta kiinni. Se on silloin pitää takoa, kun rauta on kuumaa ja se on ollut kuumaa lapsuudesta saakka ja ihan hyvin on mennyt. ” K13

”Minulla on oma auto, jonka olen ostanut työstä ansaitulla rahalla.” K12

Arvomaailma nuorten tulevaisuuskuvin näyttää siis paljon perinteisemmältä kuin se postmodernin toimintaympäristön tulkintojen mukaan tällä hetkellä on. Tämän tutkielman tulokset vaikuttavat yhdenmukaisilta aiemman tiedon kanssa, sillä esimerkiksi Marko Raitasen (2007, 190) tutkimuksessa yläkoululaisten nuorten arvoista todetaan, että nuorten elämässä keskeisiä ovat hyvin tavalliset perusarvot. (mt., 190.) Raitanen (2007) pohtiikin, pystymmekö tarjoamaan nuorille sellaisen yhteiskunnan, joka vastaa nuorten odotuksia?

6 Pohdinta

Selvitin tässä tutkielmassa nuorten käsityksiä tulevaisuudestaan siirtymävaiheessa peruskoulusta toisen asteen opintoihin. Lisäksi tarkastelin postmodernismia luonnehtivien kuvausten näkymistä nuorten odotuksissa tulevaisuudestaan. Toteutin tarkastelun nuorten kirjoittamien tulevaisuuskuviin avulla, joiden kirjoituspyynnössä sovelsin tulevaisuuden muistelu-menetelmää. Tulevaisuuskuviin käsitetään rakentuvan pitkälti nykyhetken perusteella, mutta lisäksi niissä voivat näkyä myös haaveet, toiveet ja odotukset.

Vaikka olin perustellut tutkielmani aiheen tärkeyden itselleni jo moneen kertaan, sai nuoren viesti erään kirjoitelman lopussa minut uudelleen vakuuttuneeksi tutkielmani tarpeellisuudesta ja merkityksestä. Nuori kirjoitti minulle alla olevan viestin:

”Ps. Erittäin hankala tämän ikäiselle. Monet eivät välttämättä tiedä näistä asioista mitään tai eivät ole päättäneet. Esimerkiksi minulle tämä oli tosi hankala tehtävä. Miksi valitsit juuri tämän aiheen?” K29

Nuoren kirjoittama viesti kiteyttää mielestäni hyvin siirtymävaiheen haasteita. Nuori todella on vaikeassa tilanteessa eläessään siirtymävaihetta peruskoulusta toisen asteen opintoihin postmoderniksi kuvatussa yhteiskunnassa. Tulevaisuuden suunnittelu voi olla 9.-luokkalaiselle haastavaa. Jo pelkkä opiskelupaikan valinta itsessään voi tuntua vaikealta kun vaihtoehtoja on niin paljon. Miettiessään mitä nuori itse haluaa, hänen täytyy samalla ottaa huomioon myös yhteiskunnan odotukset ja ympäristön vaatimukset. Samaa aikaan ympärillä oleva yhteiskunta elää jatkuvassa muutoksessa.

Vaikka siirtymävaihe on haastavaa aikaa, nuoret näkivät tulevaisuuskuviissaan elämänsä toiveikkaina. Tulevaisuuskuvat olivat arvomaailmaltaan perinteisiä ja niistä välittyi tunne, että nuoret ovat elämäänsä tyytyväisiä. Nuoret kuvailivat selvinneensä vaikeistakin asioista hyvin, esimerkiksi koulukiusatuksi tuleminen nähtiin muistona menneisyydessä ja yksinäisyys oli voitettu kavereiden avulla.

Vain yksi tulevaisuuskuva oli pessimistinen. Odotettavissa oli, että nuorten tulevaisuuskuvat ovat melko samanlaisia keskenään tulevaisuuskuviin rakentuessa sosiaalisesti. Nuoret kuvasivat tulevaisuuttaan värikkäästi ja joissakin tulevaisuuskuviissa oltiin hyvinkin yksityiskohtaisia. Tulevaisuuskuvat olivat yleisilmeiltään myös realistisia. Kaikki tulevaisuuskuvat sisälsivät realistisia tavoitteita tulevaisuuden suhteen eikä yliampuvia kirjoitelmia vapaamuotoisesta tulevaisuuden muistelu-menetelmästä huolimatta juurikaan ollut.

Nuorten tulevaisuuskuvista kävi esiin, että nuoret kokevat voivansa vaikuttaa oman elämänsä asioihin. Yhteiskunnallisiksi vaikuttamismahdollisuuksiksi nuoret esittivät esimerkiksi oppilaskuntia ja nuorisovaltuustoa. Asioihin vaikuttamisen esteenä nuoret näkivät eniten olevan eri mieltä olevat vanhemmat.

Sosiaalisia suhteita kuvattiin tulevaisuuskuvissa runsaasti. Perinteinen yhteisöihin kuuluminen näyttää muuttuneen nuorten tulevaisuuskuvien perusteella. Suku- ja kyläyhteisöjä nuoret eivät kuvanneet tulevaisuuskuvissaan. Perhesuhteet ja kaveripiirit näyttävät tulevaisuuskuvien perusteella olevan tämän päivän nuoren tärkeimpiä yhteisöjä. Yhteisöihin kuuluminen ei kuitenkaan näyttäisi kokonaan hävinneen vaan muuttaneen muotoaan. Silti esimerkiksi verkkoyhteisöjä nuoret eivät kuvanneet lainkaan tulevaisuuskuvissaan.

Yhteisöjen kielteisiä puolia murrosikä elävät, yläkouluun päättävät nuoret, toivat esiin runsaasti. Vanhempien määräykset ja odotukset koulutuspaikkojen valinnoista ja muista säännöistä, eivät olleet nuorten mieleen. Moni nuori kirjoittikin tulevaisuuskuvaansa odottaneen irtiottoa vanhemmista ja elämä ilman vanhempien valvovia silmiä nähtiin hyvänä. Lastensuojelun ja nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta on helpottavaa kuulla, että tämän päivän vanhemmat yhä välittävät lapsistaan ja ovat kiinnostuneita lastensa asioista ja suunnitelmista. Koska nuoret osin vastustivat vanhempien ohjeita, näen että kyseessä voi olla nuorten herkkyys vanhempien ohjeille murrosiän kuohunnoissa. Murrosiän kynnyksellä nuoret usein haluaisivat ottaa elämänsä omiin käsiinsä ja vanhempien ohjeet tuntuvat usein määräyksiltä ja käskyiltä. Nuorten tulevaisuuskuvissa näkyikin selkeästi nuorten halu itsenäistyä.

Yksilökeskeisyyden sanotaan voimistuneen postmodernismin myötä. Yksilöltä odotetaan valintoja oman elämänsä suhteen. Lisäksi yksilön tulee olla persoonallinen. Yksilökeskeisyys luo myös kilpailuja yksilöiden välille. Tässä tutkielmassa yksilökeskeisyyden ja kilpailun yhteys näkyi selvästi. Nuoret kuvasivat kilpailuunsa koulutuspaikoista ja opiskelupaikkojen eteen oli tehty kovasti töitä. Individualismia tulevaisuuskuvissa kuvasti myös kuluttamisen ilmeneminen nuorten kirjoitelmissa. Shoppailu näyttääkin olevan keskeinen keino tehdä itsestä persoonallinen ja kiinnostava.

Koulutus ja työelämän kuvaaminen oli keskeistä nuorten tulevaisuuskuvissa. Jokainen nuori oli kuvannut koulutukseen tai työhön liittyvää elämäntilannettaan. Osa nuorista kuvasi varmoin ottein opinahjoaan, osa taas kirjoitti, että ei tiedä missä tulevaisuudessa opiskelee. Näen, että eri aineiston keräämisajankohta selittää kahtiajakautunutta aineis-

toa tulevaisuuden opiskelujen suhteen. Siirtymävaihetta eläviltä nuorilta vaaditaan paljon, kun heidän on tehtävä omaa elämäänsä koskevia, isoja päätöksiä. Vaikka suurin osa nuorista on kykeneväisiä tekemään valinnat, kaikille se ei ole helppoa. Tämän tutkielman aineiston perusteella näyttää siltä, että nuoret ovat vielä hyvin tietämättömiä tulevaisuutensa opiskelupaikasta 9.-luokan syyslukukaudella. Kevätlukukaudella päätös koulutusvalinnasta oli jo tehty ja se näkyi tulevaisuuskuvin varmoina kerrontoina tulevaisuudesta.

Koulutusvaihtoehdoista suosituimpia tulevaisuuskuvin olivat lukio ja ammattikoulu, mutta myös postmodernismille ominainen ammatilukio oli suosittu vaihtoehto. Ammatilukio mahdollistaa kilpailukyvyn varmistamisen postmoderneilla työmarkkinoilla, joten on ymmärrettävää, että nuoret ovat vaihtoehdosta kiinnostuneita. Lisäksi ammatilukiot myös antavat turvaa valintaprosessissa. Ammatilukion valitessaan nuori voi valita useamman vaihtoehdon yhden sijaan ja siten nähdä onko lukio tai ammattikoulu vai molemmat hänelle sopivia vaihtoehtoja.

Suurin osa nuorista näki tulevaisuuskuvin itsensä jo sidottuna työelämään. Nuoret kirjoittivat tulevaisuuskuvin tekevänsä osa-aika töitä opintojensa ohella siten kuin se oli mahdollista. Nuoret halusivat tehdä töitä, jotta ansaitsevat rahaa. Opiskelu ja työ vievät nuorilta vapaa-aikaa. Monet nuorista näkivätkin tulevaisuuskuvin elävänsä kiireistä elämää, jossa vapaa-ajasta joutuisi tinkimään. Toisaalta elämään näytti tulevaisuuskuvin perusteella sisältyvän paljon eri asioita, joten ei ole ihme, että aika voi käydä nuorilla vähiin. Lisäksi on mahdollista, että nuoret näkivät itsensä kiireisinä tulevaisuudessaan, sillä kiire on myös trendikästä.

Asuinpaikan suhteen nuorten tulevaisuuskuvat olivat värikkäitä. Osa halusi ehdottomasti asua vielä tulevaisuudessaan kotona, mutta iso osa näki itsensä asumassa myös yksin tai kaverin kanssa. Kansainvälisyys oli nuorille tämän tutkielman mukaan tärkeää. Moni nuorista kirjoitti tekevänsä tulevaisuudessa lomamatkoja ulkomaille, lähtevänsä vaihtoopintoihin ja jotkut jopa muuttavansa ulkomaille. Maailma on selvästi tullut lähemmäs nykyajan nuoria.

Nuorten siirtymävaihe peruskoulusta toisen asteen opintoihin sijoittuu herkkään ikävaiheeseen elämässä. Siirtymävaiheen kanssa yhtä aikaa ajoittuva murrosikä voi tehdä elämästä hapuilevaa. Ympäristöllä eli esimerkiksi perheellä ja kaveripiirillä on omat odotuksensa nuoren ratkaisuille. Kaiken lisäksi yhteiskunta odottaa nuorelta sitovia päätöksiä tulevaisuutensa suhteen, jotta nuoresta saadaan jatkossa yhteiskuntakelpoinen,

työtä tekevä kansalainen. Herää kysymys, miten nuoret kestävät paineiden ristiaallokon? Lisäksi mietityttämään jää, miten nuoret onnistuvat paineiden alaisena tekemään kestäviä valintoja, joihin itse ovat niin tyytyväisiä, että koulutuspaikkaa ei tarvitse myöhemmin keskeyttää tai vaihtaa?

Nuorten tulevaisuuskuvat olivat hyvin perinteisiä ja näyttääkin siltä, että nuoret elävät pumpulin pehmeässä haavemaailmassa vailla tietoa postmoderneista yhteiskunnan tulkinnoista. Yhteiskunnan muutokset ja haasteet eivät ole ainakaan voimakkaasti siirtyneet nuorten tulevaisuuskuviin. Tässä yhteydessä mietin myös sitä, miten paljon vanhempien ja muiden aikuisten käsitykset tulevaisuudesta muokkaavat nuorten käsityksiä tulevaisuudesta. Sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti tieto rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa eli tämän käsityksen mukaan läheisten henkilöiden käsityksillä tulevaisuudesta ja koko elämästä olisi paljon merkitystä myös nuorten tulevaisuuskuville. Erityisessä roolissa tulevaisuuskuviin muokkaajina lienevät vanhemmat, jotka siis usein ovat nuoren ensisijaisia kasvattajia. Myös ystävät ja kaverit ovat keskeisessä roolissa tulevaisuuskuviin rakentajina nuorten elämässä. Tänäpäivänä internetin myötä nuoret omaksuvat vaikutteita myös muilta kuin lähipiiriltään. Silti herää kysymys, ovatko nuorten vanhemmat ja olemmeko me kaikki tulevaisuuskuvisammme yhtä perinteisiä tulevaisuuden suunnitelmien suhteen kuin nuoret ovat?

Joitakin postmodernille yhteiskunnalle kuvattuja asioita nuorten tulevaisuuskuviissa kuitenkin ilmenee. Esimerkiksi juuri edellä mainitut ulkomaat ja vapaa liikkuvuus maiden välillä näyttävät houkuttavan nuoria. Myös runsas kuluttaminen ilmentää tulevaisuuskuville nyky-yhteiskunnan piirteitä. Lisäksi joitakin merkkejä nuorten valmistautumisesta esimerkiksi kilpailuasetelmiin on. Esimerkiksi koulutus nähdään tärkeänä ja sen eteen halutaan tehdä töitä. Myös kaksoistutkinnot kertovat valmistautumisesta tulevaisuuden epävarmoille työmarkkinoille. Kuitenkin kokonaisuutta katsoen voin todeta, että nuoret pyrkivät rakentamaan hyvin koherenttia kuvia tulevaisuudestaan, vaikka ympärillä oleva yhteiskunta ei tarjoa siihen puitteita. Nuoret eivät näytä olevan näkökulmastani katsoen valmiita kohtaamaan todellista tulevaisuutta ilman valmistautumista realistisesti siihen mitä edessä on.

Tulevaisuuskuvia tarkasteltaessa on huomattava, että tutkielman osallistujat olivat aineistonkeruu hetkellä vasta 15–16-vuotiaita. Tämä on syytä muistaa tehdessä johtopäätöksiä nuorten tulevaisuuskuvista. Tutkielman osallistujat olivat siis vielä hyvin nuoria. On ymmärrettävää, että kuva elämästä ja maailmasta ei välttämättä ole vielä kovin jä-

sentynyt ja selkeä eikä siinä osata huomioida useita eri näkökulmia tai yhteiskunnan realiteetteja. Toisaalta juuri tämän vuoksi onkin erikoista, että yhteiskunnassamme nuoret joutuvat jo varhain tekemään isoja, itsenäisiä päätöksiä omasta elämästään.

Jatkotutkimuksissa tulisikin selvittää miten nuoria voisi valmistaa kohtaamaan tulevaisuuden, jonka ennustetaan olevan epävarmuuden täyttämä. Lisäksi seuraavissa tutkimuksissa olisi hyvä selvittää minkälaista tukea nuoret siirtymävaiheessa toivoisivat ja miten heitä voitaisiin tukea siirtymävaiheessa peruskoulusta toiselle asteelle. Erityisesti opiskelupaikan valinnassa nuoret näyttäisivät kaipaavan tukea.

Kuten tutkielmassani totesin, osa nuorista selviää epävarman tulevaisuutensa suhteen hyvin, sopeutumalla yhteiskunnan jatkuvaan epävarmuuteen. Oletettavaa on, että ne nuoret joiden elämässä on haasteita muutenkin, kokevat myös siirtymävaiheen vaikeaksi. Itseluottamus ja vahvat resurssit ovat tärkeitä tämän päivän nuorille elämässä menestymisen näkökulmasta. Tärkeää olisikin tutkia miten eri tilanteissa elävät nuoret siirtymävaiheen kokevat ja millaista tukea he kaipaavat. Epäonnistuneen siirtymävaiheen tuloksena voi pahimmillaan olla onnettomia nuoria, jotka pahimmassa tapauksessa voivat jopa marginalisoitua. Ehkäistäksemme nuorten marginalisoitumisen, nuorten siirtymävaihetta peruskoulusta toisen asteen opintoihin on tuettava, jotta nuoret selviävät siirtymävaiheen yli muuttuvassa yhteiskunnassa.

Tämä tutkielma tuo esiin ennen kaikkea nuorten omaa ääntä, kokemuksia ja ajatuksia siirtymävaiheesta ja tulevaisuudesta. Tutkielman tuottaman tiedon avulla ei voida tehdä objektiiviseen totuuteen tähtääviä johtopäätöksiä, mutta sen avulla voidaan saada parempi käsitys nuorten elämästä muuttuvassa yhteiskunnassa. Lisäksi sen avulla voidaan pohtia miten jatkossa voitaisiin paremmin tukea nuoria siirtymävaiheessa ja auttaa nuoria valmistautumaan epävarmaksi luonnehditussa yhteiskunnassa tulevaisuuteen. Näen tutkielman tuottaman tiedon tärkeäksi sosiaalityön kannalta, jotta nuoruutta ja nuorten arkea kuultaisiin ja siten osattaisiin lähestyä myös sosiaalityön näkökulmasta paremmin ja aikaisemmin.

Lähteet

- Aalberg, Veikko & Siimes Martti. A. 2007: Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Gummerus. Jyväskylä.
- Aaltonen, Sanna & Heikkinen, Alpo 2009: Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.): Lastensuojelun ytimissä. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Aapola, Sinikka 1999: Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa 2005: Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.): Polkuja ja poikkeamia - Aikuisuutta etsimässä. Tampereen yliopistopaino Oy. Tampere, 7-32.
- Aarnos, Eila 2001: Kouluun lapsia tutkimaan: havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin I, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittavalle tutkijalle. PS-kustannus. Jyväskylä, 144-157.
- Aasve, Arnstein & Iacovou, Maria & Mencarini, Letizia 2006: Youth poverty and transition to adulthood in Europe. Demographic research. 15 (2), 21-50.
<http://www.demographic-research.org/volumes/vol15/2/15-2.pdf>.
- Aittola, Tapio 2007: Nuoret konsumeerisessa kulttuurissa. Teoksessa Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (toim.): Nuorisokasvatuksen teoria-perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki, 330-350.
- Alasuutari, Pertti 1999: Laadullinen tutkimus. 3. painos. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Baumann, Zygmunt 1996: Postmodernin lumo. Vastapaino. Tampere.
- Bauman, Zygmunt 2002: Notkea moderni. Vastapaino. Tampere.
- Bauman, Zygmunt 2004: Sosiologinen ajattelu. Thinking sociologically. suom. Jyrki Vainonen 1990. Vastapaino. Tampere.
- Beck, Ulrich 1990: Riskiyhteiskunnan vastamyrryt. Vastapaino. Tampere.
- Beck, Ulrich 1995: Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott (toim.): Nykyajan jäljillä. Vastapaino. Tampere, 11-82.
- Buckingham, David 2003: Media Education. Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity Press.
- Burr, Vivien 1995: An Introduction to Social Constructionism. Routledge. London.
- Cockburn, Tom 2001: Youth employment transitions and citizenship: A reflection on a local study of young people's transitions to employment in the North of England. Young. Nordic Journal of Youth Research 9 (4), 2-29.

- Dator, Jim 1996: Futures studies as Applied Knowledge. Teoksessa Slaughter R (toim.) *New Thinking for a New Millennium*. Routledge. London & New York, 103–115.
http://www.hpcnet.org/upload/directory/materials/19647_20090917132321.pdf. Viitattu 2.8.2012.
- Du Bois-Reymond, Manuela & Stauber 2005: *Biographical turning points in young people's transitions to work across Europe*. Ashgate Publishing Limited. England, 63–75.
- Dunderfelt, Tony 1998: *Elämänkaaripsykologia*. WSOY. Helsinki.
- Dreborg, Karl Henrik 2002: Kolme tapaa suhtautua tulevaisuuteen backcasting laajasta näkökulmasta. Teoksessa Inkinen, Sam & Bruun, Henrik & Lindeberg, Fredrik & Ahlva, Antti (toim.): *Tulevaisuus nyt. Riskiyhteiskunnan haasteet ja mahdollisuudet*. Helsinki, 187–209.
- Elo, Satu & Kyngäs, Helvi 2007: The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* vol.62, 107-115.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino. Tampere.
- Featherstone, Mike 1991: *Consumer culture & postmodernism*. Sage. London.
- Filander, Karin 2007: Sosiaalipedagogiikan uusi ajankohtaisuus. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.): *Nuorisotyötä on tehtävä*. Hakapaino Oy. Helsinki, 90–114.
- Furlong Andy & Cartmel Fred 2007: *Young People and Social Change. New perspectives*. Buckingham: Open University Press.
- Giddens, Anthony 1995: Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash Scott (toim.): *Nykyajan jäljillä*. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Grossegger, Beate & Heinzlmaier, Bernhard 2004: *Jugendkultur Guide*. Wien.
- Grönfors, Martti 1982: *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. WSOY. Porvoo.
- Harrikari, Timo 2008: Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 87. Helsinki.
- Hautamäki, Antti 1996: Individualismi on humanismia. Teoksessa Hautamäki, Antti & Lagerspezt, Eerik & Sihvola, Juha & Siltala, Juha & Tarkki, Jarmo (toim.): *Yksilö modernin murroksessa*. Gaudeamus. Helsinki, 13–44.
- Heikkinen, Hannu L. T. 2001: Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalla tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus. Jyväskylä, 116–132.
- Heinonen, Ulla 2008: Sähköinen yhteisöllisyys. Kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIV Pori.
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/39380/diss2008heinonen.pdf?sequence=1>. Viitattu 9.8.2012.

Heiskala, Risto 1994: Sosiologia modernin yhteiskunnan itsetietoisuutena ja kansallisen traditona. Teoksessa Rahkonen, Keijo (toim.): Sosiologisen teorian nykysuuntauksia. Gaudeamus. Tampere, 9-37.

Helenius, Börje. 1996: Temppeleinvirtijasta supermarketin hoitajaksi. Koulutuksen käänteinen ohjaussuhde myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Teoksessa Helenius, Börje & Hämäläinen, Esa, Tuunainen Juha (toim.) Kohti McDonald's –yliopistoa? Näkökulmia suomalaiseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan. Hanki ja Jää. Tammi. Jyväskylä 283–299.

Helve, Helena. 1993: Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. Helsinkiläisten ja pohjalaisten nuorten arvomaailmat vertailussa. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry, Nuorisotutkimusseura.

Helve, Helena 2002: Arvot, muutos ja nuoret. Yliopistopaino. Helsinki.

Helve, Helena 2008: Nuorten eettisten ja kulttuuristen identiteettien ja arvojen muutos. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta & Punamäki, Raija-Leena & Tamminen, Tuula (toim.): Kulttuuri lapsen kasvattajana. WSOY. Helsinki, 280–299.

Hicks, David 1996: Lessons for the future. Young people's hopes and fears for future. Futures 28 (1), 1-13. Great Britain.

Hoikkala, Tommi 1993: Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Gaudeamus. Jyväskylä.

Hoikkala, Tommi 2007: The Finnish Model of Politically Sensitive Youth Research. In Martti Muukkonen & Tiina Sotkasiira (eds.) Young People at the Crossroads. Joensuu: University of Joensuu, Karelian Institute, 24–29. 220http://joypub.joensuu.fi/publications/other_publications/ktl_muukkonen_young/rap32007.pdf. Viitattu 6.2.2012.

Hoikkala, Tommi 2010: Mediayhteiskunnan yhteisöt ja nuoruus. Nuorten hyvin- ja pahoinvointi. Konsensuskokous 2010. Duodecim. Suomen Akatemia.

Hämäläinen, Timo. 2006: Kohti hyvinvoivaa ja kilpailukykyistä yhteiskuntaa. Kansallisen ennakointiverkoston näkemyksiä Suomen tulevaisuudesta. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto. Helsinki.

Hänninen, Vilma 1999: Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Jallinoja, Riitta 1991: Moderni elämä. Ajankuva ja käytäntö. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 550. Helsinki.

Jokinen, Kimmo 2005: Yksinäisyys ajan ilmiönä. Teoksessa Jokinen, Kimmo (toim.) Yksinäisten sanat: Kirjoituksia omasta tilasta, erillisyydestä ja yksinolosta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 9–36.

Juvakka, Taru 2000: Elämää risteyskohdissa. Hermeneuttiseen fenomenologiaan ja kehollisuuteen perustuva tutkimus 15 – 16-vuotiaiden nuorten toivon kokemuksista heidän jokapäiväisessä elämässään. Väitöskirja. Hoitotieteenlaitos. Kuopion yliopisto.

Kallio, Kirsi Pauliina 2010: Lasten ja nuorten epäsuoran kohtaamisen etiikka. Teoksessa Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura.

Karjalainen, Pekka & Bolmgren, Sanna 2004: Oikarata vai mutkatie? Sosiaalista kuntoutusta ja työelämäpolkuja nuorille. Nuotta-projektin arvioinnin loppuraportti. Stakes. Helsinki.

Kauppinen, Tuula, Koivu, Aija & Nissinen, Aulikki 2004: Nuorten kokemukset lähisuhteista ja saamastaan tuesta yläastevuosien aikana. Nuorisotutkimus 22 (3), 20-32.

Kemppinen, Pertti 1995: Syyllistämisestä kannustamiseen - tie menestykseen: Nuorten ohjaaminen myönteiseen ajatteluun. Helsinki.

Kerttula, Saara 2004: Kun on niin kiire. Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/tup/tietoaike/ta_11_04_kiire.html. Viitattu 3.8.2012.

Kicker, Darrell 2009: Wendell, Bell and Oliver W. Markley: Two Futurists' Views of the Preferable, the Possible and the Probable. Journal of Futures Studies 13 (3): 161–178. <http://www.jfs.tku.edu.tw/13-3/E02.pdf>. Viitattu 12.6.2012.

Kiilakoski, Tomi 2007: Johdanto. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Gretsel Anu (toim.): Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 77. Helsinki, 8-20.

Kinnunen, Petri 1998: Hyvinvoinnin ruletti. Tutkimus sosiaalisen tuen verkostojen jäsentymisestä 1990-luvun lopun Suomessa. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.

Kiuru, Noona 2008: The Role of Adolescents' Peer Groups in The School Context. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social research 331. University of Jyväskylä. Jyväskylä.

Kiviniemi, Kari 2010: Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. PS-kustannus. Jyväskylä, 70–85.

Koivusilta, Leena & Rimpelä, Arja 2001: Nuoruusiässä luodaan terveyden perusta. Teoksessa Heikkinen, Eino & Tuomi, Jouni. (toim.): Suomalainen elämäntapa. Tammi. Helsinki, 155–172.

Komonen, Katja 2001: Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. Joensuun yliopistopaino. Joensuu.

Korkiamäki, Riikka 2008: Surffailua arjessa. Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa Roivainen, Nylund, Korkiamäki & Raitakari (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla. PS-kustannus. Jyväskylä, 173–192.

Koskiaho, Briitta 1993: Aika, kompleksisuus ja sen hallinta ajassa, Metodologisia perusongelmia tulevaisuudentutkimuksessa. Teoksessa Vapaavuori, Matti (toim.): Miten tutkimme tulevaisuutta? Painatuskeskus Oy. Helsinki, 271-280.

Kostiainen, Auvo & Ahtola, Janne & Koivula, Leila & Korpela, Katariina & Syrjämaa, Taina 2004: Matkailijan ihmeellinen maailma: matkailun historia vanhalta ajalta omaan aikaamme. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Kouluterveyskysely 2010: Peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaiden hyvinvointi Lapissa 2002–2010 info.stakes.fi/kouluterveys/tulokset/lappi_2010_pk.pdf. Viitattu 8.8.2012.

Kumpulainen, Riitta 2004. Hienot maisemat ja paljon kavereita. Uusyhteisöllisyys mielen terveyden tukena. Suomen Mielenterveysseura. Dark Oy, Vantaa.

Kuure, Tapio 2001: Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 16. Helsinki.

Kylmä, Jari 1996: Toivon dynamiikka. Inhimillisen olemassaolon uudistuksen lähde. Kirjayhtymä. Helsinki.

Kylmäkoski, Merja 2006: Näkökulmia nuorten tilankäyttöön. Teoksessa Kylmäkoski Merja & Lind, Kimmo & Hintikka, Timo & Aittola, Tapio (toim.): Nuorten tilat. Sarja C. Oppimateriaaleja 9. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 70. Helsinki, 6-21.

Kylmäkoski, Merja & Fedotoff, Jaana 2007: Tuhti 9-seminaarin työryhmätiivistelmä. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.): Nuorisotyötä on tehtävä. Hakapaino Oy. Helsinki, 387–392.

Laine, Kaarina 2005: Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Kustannusyhtiö Ota-va. Helsinki.

Lee, Nick 2001: Childhood and society. Growing up in an age of uncertainty. Open University Press, Great Britain.

Lehtonen, Heikki 1990: Yhteisö. Vastapaino, Tampere.

Lindblad, Sverker 2001: Koulutus ja sen muuttuvat merkitykset pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Jauhiainen, Arto & Rinne, Risto & Tähtinen, Juhani (toim.): Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit. Suomen kasvatustieteen seura. Kasvatusalan tutkimuksia, 1. Turku, 45-72.

Lähteenmaa, Jaana 2000: Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmästä ja ryhmiiin kuulumisten ulottuvuuksista. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki.

Martikainen, Liisa 2006: Suomalaisten nuorten aikuisten elämään tyytyväisyyden monet kasvot. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Mikkonen, Anu 2000: Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus. Kasvatustieteellisiä julkaisuja. Joensuun yliopisto. Joensuu.

Myllyniemi, Sami. 2009: Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Opetusministeriö. Nuorisotutkimusverkosto, nuorisosiain neuvottelukunta.

Mäki-Tarkka, Jouko & Romunen, Sari. 2001: Bileitä ja sitsejä: Korkeakouluopiskelijoiden käsityksiä yhteisöllisyydestä. Helsinki: Nyyti ry, raportteja ja julkaisuja.

Niiniluoto, Ilkka. 1999: Voidaanko tulevaisuudesta tietää? Tieteessä tapahtuu. 17 (1), 5-9.

Nikkinen, Tiina 2010: Nuorten kokemuksia perheen taloudellisesta tilanteesta. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/4f4bf58b4fb866176ceefb5af17de839/1344613195/application/pdf/13132260/Nuorten%20kokemuksia%20perheen%20taloudellisesta%20tilanteesta%20LOW%20RES.pdf>. Viitattu 19.7.2012.

Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko 2007: Nuorisokasvatuksen teorian kohde ja konteksti. Teoksessa Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (toim.): Nuorisokasvatuksen teoria: perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki, 8-27.

Nurmi, Jan-Erik 1983: Nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen II: Tulevaisuuteen suuntautumisen psykologinen struktuuri ja siihen vaikuttavat tekijät 11,-15,-18-vuotiailla nuorilla. Turun yliopisto. Psykologian tutkimuksia 67. Turku.

Nurmi, Jan-Erik 1995: Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, Paula & Korkiakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.): Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissään. WSOY. Porvoo, 265-274.

Nurmi, Jan-Erik & Nuutinen, Pirjo 1987: Tähtäimessä tulevaisuus. Suomalaisten nuorten käsityksiä tulevaisuudesta. Kansalaiskasvatuksen keskus ry. tutkimuksia ja selvityksiä 2/1987.

Oinas, Elina 2004: Haastattelu: kokemuksia, kohtaamisia, kerrontaa. Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.): Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Vastapaino. Tampere, 209-227.

Ollila, Anne. K. 2008: Kerrottu tulevaisuus: Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi.

Ono, Ryota 2003: Learning from young people's image of the future: a case study in Taiwan and the US. *Futures*. 35 (7), 737-758.

Opetushallitus 2010a: Mitä nuoret ajattelevat peruskoulusta? Lehdistötiedote. <http://www.oph.fi/lehdistotiedotteet/2010/008>. Viitattu 30.11.2011.

Opetushallitus 2010b: Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus-Ammattistartti. <http://www.koulutusnetti.fi/?path=ammattistartti>. Viitattu 2.6.2012.

Opetusministeriö 2005: Palveluiden väliin putoamisesta yhtenäisiin palvelupolkuihin? Tutkimusinventaari nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista. Opetusministeriön muistio. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/inventaari.pdf>. Viitattu 1.2.2012.

Opiskelijoiden työssäkäynti 2010. Suomen virallisin tilasto (SVT). Tilastokeskus http://www.stat.fi/til/opty/2010/opty_2010_2012-03-20_tie_001_fi.html. Viitattu 5.8.2012.

Ono, Ryota 2003: Learning from young people's image of the future: a case study in Taiwan and the US. *Futures* 35, 7, 737-758.

Partanen, Jukka & Lahikainen Anja Riitta 2008: Lasten markkinat.. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta, Punamäki, Raija-Leena, & Tamminen, Tuula (toim.): Kulttuuri lapsen kasvattajana. WSOY. Helsinki, 60-84.

Parton, Nigel & Marshall, Wendy 1998: Postmodernism and Discourse Approaches to Social Work. Teoksessa Adams, Robert & Dominelli, Lena & Payne, Malcolm (eds.): Social Work, Themes, Issues and Critical Debates. McMillan Press. Wales, 240-249.

Pietiläinen, Erja & Ylikoski, Päivi & Juusti, Jussi 1999: Liitokset kohdalleen. Edita, Helsinki.

Pohjola, Anneli 2001: Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa Suutari, Minna (toim.): Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Helsinki.

Pohjola, Anneli 2007: Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Leena Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi. Helsinki, 11–31.

Pooler, Jim 2003: Why we shop: emotional rewards and retail strategies. Westport (CT): Praeger.

Pulkkinen, Lea 2002: Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. PS-Kustannus. Jyväskylä.

Puuronen, Vesa 2006: Nuorisotutkimus. Vastapaino. Tampere.

Raisamo, Susanna & Pere, Lasse & Lindfors, Pirjo & Tiirikainen, Mikko & Rimpelä, Arja 2011: Nuorten terveystapatutkimus. Tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977-2011. Sosiaali- ja terveysministeriö raportteja ja muistioita 10. Helsinki.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-16067.pdf. Viitattu 10.8.2012.

Raitanen, Marko 2001: Aikuistuminen. Uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa? Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (toim.): Lapsuudesta vanhuuteen iän sosiologiaa. Vastapaino. Jyväskylä, 187-224.

Raitanen, Marko 2007: ”Aikuiset arvostavat nuorissa elämän arvoja, käytöstapoja ja muuta sälää”- Nuorisotutkimus yläkoulun nuorten arvoista ja arvostuksista. Teoksessa Kuure, Tapio & Perttu, Helinä (toim.): Arvot, arvostukset ja luottamus nuorten elämässä. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 197. Jyväskylä, 37-198.

Raivio, Herman 1997: Aktiivinen nuoriso-sopivasti radikaali. Teoksessa Holvas, Jakke & Raivio, Herman & Seppänen, Pekka (toim.): Ei voisi vähempää kiinnostaa. Nuoruden filosofia. Vantaa.

Rinne, Risto 2001: Koulutuspolitiikan käänne ja nuorten syrjäytyminen. Teoksessa Jauhainen, Arto & Rinne, Risto, Tähtinen, Juhani (toim.): Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit. Suomen kasvatustieteen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 1. Turku, 91–138.

Rubin, Anita 1995: Ote huomiseen. Tulevaisuustietoisuus opetuksessa. Tulevaisuudentutkimuksen seura. Helsinki.

Rubin, Anita 2002: Tulevaisuudenkuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa. Teoksessa Kamppinen Matti & Kuusi, Osmo & Söderlund, Sari (toim.): Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 791–819.

- Ruoppila, Ilkka 1995: Johdanto. Teoksessa Lyytinen, Paula & Korhonen, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.): Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. WSOY. Helsinki, 158-167.
- Salmivalli, Christina 2008: Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-kustannus. Opetus 2000. Juva.
- Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom 2009: Dialoginen verkostotyö. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki.
- Sennett, Richard 2007: Uuden kapitalismin kulttuuri. Suom. Kaisa Koskinen. Vastapaino. Tampere.
- Seppänen, Eija 2008: Nuorten tulevaisuuskuvat. Sitra ja Tekes. Helsinki.
<http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Nuorten%20tulevaisuuskuvat.pdf?download=Lataa+pdf>. Viitattu 1.6.2012.
- Sihvo, Tuire 1996. Kansalaisvastuu ja hyvinvointipalvelut. Teoksessa Matthies, Aila-Leena & Kotakari, Ulla & Nylund, Marianne (toim.): Välittävät verkostot. Vastapaino. Tampere, 165–176.
- Siviilisäädyn muutokset 2010: Suomen virallisin tilasto (SVT). Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/til/ssaaty/2010/ssaaty_2010_2011-05-06_tie_001_fi.html. Viitattu 5.8.2012.
- Smith, Roger S. 2008: Social work with young people. Polity. Cambridge, UK.
- Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö 2005: Pekka Karjalainen, Pirjo Sarvimäki (toim.): Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 13. Helsinki.
- Suoranta, Juha & Lehtimäki, Hanna 2003: Verkostososiaalisuus ja nuoret. Teoksessa Kangas, Sonja & Kuure Tapio. (toim.): Teknologisoituvuus nuoruus. Nuorten elinolo-tuvuosikirja. Nuorisotutkimusseura julkaisuja 33. Helsinki, 225-239.
- Sutinen, Riikka 2010: "Loistava perhe, mahtavat kaverit ja koulussa menee hyvin!" Lappilaisten nuorten hyvinvoinnin ankkurit. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 53. Rovaniemi.
- Teräs, Marianne & Lasonen, Johanna & Sannino, Annaliisa. 2010: Maahanmuuttajien lasten siirtymät koulutukseen ja työelämään. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Haikola, Lotta (toim.): Maahanmuutto ja sukupolvet. Tietolipas 233. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki, 85-109.
- Tolonen, Tarja 2001: Nuorten kulttuuri koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset. Gaudeamus. Helsinki.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Tammi. Helsinki.
- Turtiainen, Pirjo 2002: Helsingin nuorten käsityksiä omasta asuinalueestaan. Nuorisotutkimus 4/2002, 18–32.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009: humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käytäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki. <http://www.tenk.fi/julkaisut/index.html>. Viitattu 8.6.2012.

Varto, Juha 1992: Laadullisen tutkimuksen metodologia. Kirjayhtymä, Helsinki.

Vehkalahti, Kaisa & Rutanen, Niina & Lagström, Hanna & Pösö, Tarja 2007: Kohti eettisesti kestäväää lasten ja nuoren tutkimusta. Teoksessa Lagström, Hanna & Pösö, Tarja & Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura.

Viinamäki, Leena 1999: Periodielämää? Tutkimus vuonna 1966 syntyneiden ylitornio-laisten opiskelu- ja työssäkäyntireiteistä. Acta Universitatis Lapponiensis 26. Lapin yliopisto. Rovaniemi.

Westberg, Annika 2004: Forever Young? Young People's Conception of Adulthood: The Swedish Case. *Journal of Youth Studies* 7 (1), 35–53.

Wyn, Johanna & White, Rob 1997: Rethinking youth. Sage. Publications Ltd. Lontoo.

Liite

Liite 1. Kirjoituspyyntö

Hei Sinä yhdeksäsluokkalainen!

Olen kiinnostunut nuorten tulevaisuuskuvista siirryttäessä peruskoulusta toisen asteen opintoihin. Toivon sinun tekevän kirjoitelman tulevaisuudestasi. Kirjoitelmat tulevat tutkimusaineistoksi Lapin yliopiston sosiaalityön opinnäytetyöhöni. Kaikki kirjoittamasi teksti on luottamuksellista ja sitä lukee ainoastaan tutkija. Älä siis kirjoita nimeäsi pape-riin!

OHJEET:

Kuvittele, että on kulunut kaksi vuotta eteenpäin tästä päivästä. On siis 20.5.2012. Kerro, mitä on tapahtunut kahden viimeisen vuoden (2010-2012) aikana ja millaista elämää elät vuonna 2012?

- Kerro perustietoja, esimerkiksi mitä koulua käyt, missä ja kenen kanssa asut jne.
- Mihin olet tyytyväinen elämässäsi?
- Haluaisitko, että joku/jotkut asiat olisivat toisin?
- Onko sinulla ollut/on joitakin huolenaiheita?
- Ovatko odotuksesi ja toiveesi täyttyneet?
- Koetko voivasi vaikuttaa asioihin, joita elämääsi sisältyy?
- Mistä tunnet iloa?

Kiitos osallistumisestasi ja avustasi! Onnea tulevaisuuteesi!

Jenni Pitkänen,

Lapin yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalityön laitos